Gražiausios Anderseno pasakos

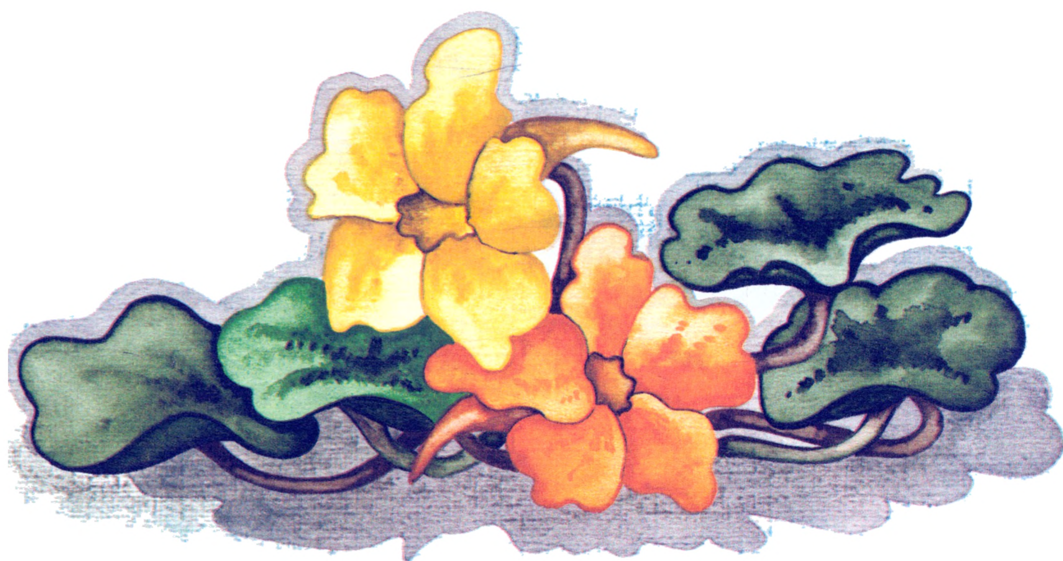






Gražiausios Anderseno pasakos

II dalis



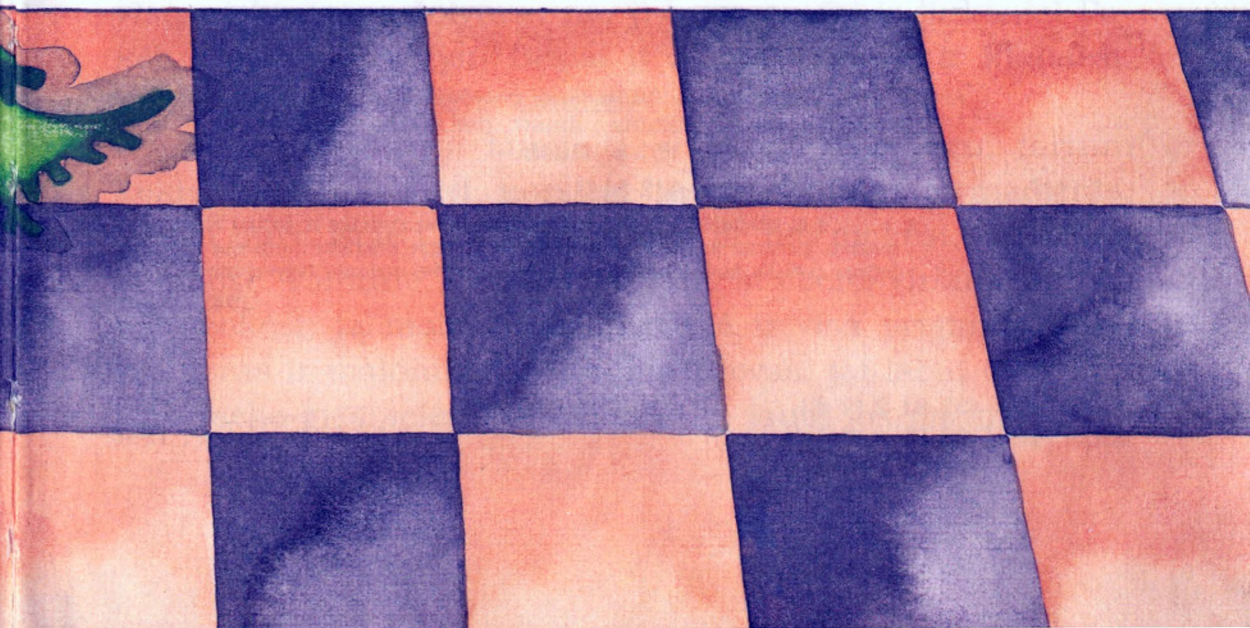
LEIDYKLA
„VAIGA"
1998





Gražiausios Anderseno pasakos





UDK 839.8-93
An-19

Iš vokiečių kalbos vertė
JUOZAS BALČIKONIS ir DOMINYKAS URBAS

Dailininkė DALIA DAPKUTĖ

Sudarė VIKTORAS VAITKŪNAS

An19 **Gražiausios** Anderseno pasakos II d. /Iš vokiečių kalbos vertė Juozas Balčikonis : iliustr. dail. Dalia Dapkutė. — Kaunas „Vaiga", 1998. — 191 p. iliustr.

ISBN 9986-432-81-2

Į šį gražiausių Anderseno pasakų tomą sudėtos ir geriau žinomos, ir mažiau girdėtos pasakos. Kiekviena jų dvelkia bekrašte fantazija ir neabejotinai suteiks kiekvienam skaitytojui daugybę malonių išgyvenimų.

UDK 839.8-93

ISBN 9986-432-81-2 (2 d.)
ISBN 9986-432-80-4 (2 dalys)

Ramunė



ai paklausykite!

Už miesto, prie pat kelio, stovėjo vasarnamis. Greičiausiai ir sveikas būsi matęs tuos namus. Prie namų buvo mažas darželis, aptvertas gražia tvorele, o už tvoros, netoli griovelio, tankioj žalioj žolėj išdygo maža ramunė. Saulė šildė ją savo karštais spinduliais lygiai kaip ir kitas puikias darželio gėles; todėl ji augo labai gražiai ir taip greitai, jog matyti galėjai jos dienos ūgį. Vieną rytą ji pražydo: balti žiedo lapeliai kaip kokie spinduliai mirgėjo aplink geltoną mažą saulutę vidury. Ramunei visai nerūpėjo, kad jos čia žolėj niekas nepastebės, kad ji — menkas, visų niekinamas žolynas; ne, ji buvo smagi ir linksma! Pakėlusi galvą aukštyn, tiesiai ji žiūrėjo į saulę ir klausėsi, kaip čiulba vieversėlis padangėje.

Ramunė jautėsi laiminga, ir jai buvo smagu, tartum kokioj didelėj šventėj, nors tai buvo paprastas pirmadienis. Vaikai buvo išėję į mokyklą; ir kol jie ten mokėsi, sėdėdami suoluose, ramunė, supdamasi žalio stiebelio viršūnėje, taip pat mokėsi: ją mokė šviesioji saulė ir visa prigimtis, kaip yra geras ir maloningas Viešpats Dievas; jai labai tiko, kad vieversėlio giesmelėj ji girdėjo tą, ką jautė jos pačios širdis.

Su tam tikra pagarba ji žiūrėjo į laimingą paukštelį, mokantį giedoti ir skraidyti, nei kiek nesigailėdama, kad pati neturi tos dovanos. „Aš matau ir girdžiu, — galvojo ji. — Saulė man šviečia, vėjas mane bučiuoja. O, kaip gausiai mane Dievas apdovanojo!“

Daržely augo daug gražių ir puikių žolynų; kuo mažiau jie kvepėjo, tuo labiau pūtėsi. Bijūnai iš kailio nėrėsi, kad tik didesni atrodytų už rožes, lyg didumas būtų svarbiausias daiktas. Tulpės turėjo gražiausias spalvas; jos tai gerai žinojo ir kėlė aukštai galvas, kad visi jas matytų. Nei vienas žolynas nematė ramunės, augančios prie griovio. Bet ramunė dažnai, žiūrėdama į juos, galvojo: „Kokie jie išsipuošę, kokie gražūs! Dažnai turi būti, atskrenda pas juos paviešėti gražūs paukšteliai! Gerai, kad man Dievas davė arti augti: viską matysiu ir galėsiu gėrėtis!“ Lig tik taip ji pamanė, čivir-čivir sučiviravo vieversėlis ir nusileido žemyn, bet ne prie bijūnų ir tulpių, — ne, jis nusileido tiesiai į žolę, kur augo ramunė. Kaip ji nustebo! Iš to džiaugsmo nebežinojo, ką daryti.

Paukštelis, streksėdamas aplink ją, čiauškėjo: „Kokia čia minkšta žolelė! Kokia daili gėlelė: aukso širdelė, sidabro drabužėlis!“ Tikrai, geltonas ramunės žiedo vidurys buvo panašus į auksą, o balti lapeliai aplinkui tviskėjo kaip sidabras.

Kokia laiminga buvo ramunė! Kaip ji džiaugėsi, to niekas negalėjo pasakyti. Vieversėlis pabučiavo ją savo snapeliu, pagiedojo jai giesmelę ir paskui vėl iškilo į mėlynąsias dangaus aukštybes. Turėjo koks ketvirtis valandos išeiti, kol gėlelė visai iš džiaugsmo atsipeikėjo. Nudžiugusi ir nušvitusi, ji pažvelgė į darželio gėles, tos, žinoma, turėjo regėti, kokia laimė ją ištiko; jos vienos tegalėjo suprasti jos džiaugsmą!.. Bet tulpės buvo dar labiau pasipūtusios kaip pirma ir iš piktumo susiraukusios žiūrėjo. Bijūnai atrodė taip pat

baisiai pikti; laimė, kad jie nemokėjo kalbėti, kitaip būtų ramunei nuo jų tekę. Ramunė matė, kad jie kažko nesmagūs, ir jai labai jų gaila buvo.

Tuo laiku atėjo į darželį mergaitė su dideliu aštriu peiliu; ji priėjo tiesiai prie tulpių ir nupjaustė jas po viena kitos. „Oi, — atsiduso ramunė: — kaip baisu! Dabar galas joms!“ Pasipjovusi gėlių, mergaitė vėl išėjo iš darželio. O ramunė džiaugėsi, kad ji — menka gėlelė ir auga ne daržely, o žolėje už tvoros. Saulei nusileidus, ji suglaudė savo lapelius ir užmigo. Miegodama visą naktį sapnavo gražų paukštelį ir skaisčiąją saulutę.

Kitą rytą, kai ramunė vėl linksmai ištiesė savo baltuosius lapelius lyg rankeles į saulę, ji vėl išgirdo vieversėlį giedant, bet šį kartą jis giedojo nesmagus. Ir koks jam vargšui galėjo bebūti smagumas? Jis buvo sugautas ir, įleistas į narvelį, kabėjo prie atviro lango. Jis giedojo apie laisvę, apie tai, kaip gera laisvam skraidyti, kur tik nori; jis giedojo apie jaunus, žalius lauko rugius ir apie dideles keliones, kurias jis darydavo per oro platybes savo greitaisiais sparneliais. Nelaimingas paukštelis buvo labai nuliūdęs: jis tupėjo mažam narvely, tupėjo sugautas.

Ramunė labai norėjo jam padėti. Bet kaip padėsi? To niekaip ji negalėjo išgalvoti. Dabar ji pamiršo visas savo gražybes, nebesigėrėjo karštaisiais saulės spinduliais, nebesidžiaugė mirgančiais savo žiedo baltaisiais lapeliais. Viską pamiršusi, ji tegalvojo apie sugautą paukštelį, nors jam niekuo negalėjo padėti.

Tuo metu iš darželio išėjo du vaikai; vienas turėjo rankoje peilį, tokį pat didelį ir aštrų kaip tas, kur mergaitė tulpes pjaustė. Jie stačiai priėjo prie ramunės, bet jai nei į galvą negalėjo ateiti, ko jiems iš jos reikėjo.

— Čia būtų gera velėna vieversėliui, pjaukime, — tarė vienas vaikas ir aprėžė su peiliu aplink ramunėlę langelį; ramunė liko pačiam vidury.

— Nuraškyk ramunę! — tarė antras vaikas.

Ramunė sudrebėjo iš baimės; ji žinojo, kad nuraškytos gėlės turi mirti, o ji labai norėjo dar gyventi ir kartu su velėna patekti į vieversėlio narvelį.

— Kam raškyti? Geriau palikime, — atsakė pirmasis vaikas: — su žolynu velėna bus gražesnė.

Ramunė išliko gyva ir pateko į vieversėlio narvelį.

Vargšas paukštelis balsu skundėsi netekęs laisvės, puldinėjo ir daužėsi į geležinius narvelio virbalus. Gailiaširdė ramunėlė nemokėjo kalbėti ir nei žodeliu negalėjo jo paguosti, nors ir labai norėjo. Taip praėjo visas rytas, ligi pietų.

— Čia nėra vandens, — skundėsi vieversėlis. — Visi kažkur išvaikščiojo ir pamiršo man paduoti gerti. Mano gerklė visai išdžiūvo! Aš visas degu ir alpstu! Oi, koks čia troškus oras! Aš turėsiu mirti ir atsisveikinti su šiltąja saule, su žaliaisiais laukais, su visomis pasaulio grožybėmis!

Norėdamas nors kiek atsigauti, vieversėlis įsmeigė giliai savo snapelį į drėgną velėną; tuo tarpu pastebėjo ramunę, linktelėjo jai galvą ir tarė:

— Ir tu čia, vargše, nuvysi! Viso pasaulio vietoj jie man davė tave ir tą velėnos kąsnelį! Jie mano, kad kiekviena žolelė gali čia man atstoti didelį medį, kiekvienas tavo žiedo lapelis — visą kvepiantį žolyną! O, tu man tik primeni, ko aš esu nustojęs!

„Kad galėčiau jį suraminti!“ — galvojo ramunė. Bet ji negalėjo pajudinti nei vieno lapelio; tik jos žiedas vis didesnį ir didesnį leido kvapą. Vieversėlis tai pastebėjo ir nelietė ramunėlės, nors trokšdamas visą žolę išpešiojo aplinkui.

Atėjo ir vakaras, bet ištroškusiam paukšteliui niekas nenešė gerti. Tada jis iškėtė savo sparnelius, virpėdamas supleveno jais ir dar kelis kartus gailiai pyptelėjo „čir-čir-čir!“

Paskui jo galvelė nusviro į šoną, ir iš skausmo plyšo jam širdis...

Ramunė taip pat nebegalėjo suglausti savo žiedelio ir užmigti kaip pirma: nuliūdusi ir nusiminusi, ji palenkė savo galvą į žemę.

Tik kitą rytą atėjo vaikai ir, radę nebegyvą paukštelį, graudžiai apsiverkė. Paskui jie iškasė dailią duobelę, išbarstė ją žiedų lapeliais, o vieversėlio kūną įdėjo į gražią raudoną skrynutę. Nelaimingajam vieversėliui padarė karališkas laidotuves... Kai jis buvo gyvas ir giedojo, jie buvo jį pamiršę, laikė ankštam narvely ir troškino; o dabar jį puošė gėlėmis ir prie jo kapo liejo gailias ašaras.

O velėną su ramune išbloškė ant dulkino kelio. Niekam nerūpėjo menka gėlelė, kuri labiausiai gailėjo vieversėlio ir iš visos širdies troško jį paguosti.



Šešėlis



iltuosiuose kraštuose labai kaitina saulė. Žmonės ten tamsiai paruduoja, pasidaro tokie lyg iš raudonmedžio, o pačiuose karščiausiuose kraštuose visai į negrus išvirsta. Kartą vienas mokslininkas nuvažiavo iš savo šaltos tėvynės į karštą šalį, nors ne į pačią karščiausią. Jis manė, kad tenai galės vaikštinėti taip pat, kaip namie, tačiau greitai gavo atsisakyti savųjų papročių. Tenai ir jis, ir visi kiti išmintingi žmonės per dienas sėdėjo namuose, užsidarinėję langus ir duris; atrodė, lyg nieko nebūtų namie ar visi miegotų. Gatvė, kur jis gyveno, buvo siaura, namai aukšti, o sustatyti taip, jog saulė spigino nuo ryto ligi pat vakaro: anei kur dėtis! Mokslininkas, atvykęs iš šaltos šalies, buvo jaunas, išprusęs žmogus. Jis jautėsi tarsi į karštą krosnį įkištas. Toks būvis jį labai priveikė — jis sulyso visiškai, net jo šešėlis susitraukė, pasidarė kur kas trumpesnis negu namie, — tai vis nuo saulės. Abu — ir mokslininkas, ir jo šešėlis — atsigaudavo tik vakare, kai saulė nusileisdavo.

Miela malonu būdavo pažiūrėti, kas tuomet dėdavosi. Būdavo, kai tik įneša kambarin žiburį, tuoj šešėlis ištįsta sau per visą sieną, net iki lubų nusirąžo: reikia gi pamankš-

tinti sąnarius, kad jėgos grįžtų. Mokslininkas išeina į balkoną nusirąžyti, o kai tyrame, giedrame danguje ima rodytis žvaigždės, pasijunta vėl atgijęs. Visuose balkonuose, kur tik pažiūri — o anuose kraštuose ties kiekvienu langu balkonas — išeina dabar žmonės į orą, nes reikia gi atsikvėpti, net jei esi pratęs būti rudas kaip raudonmedis. Dabar sujunda kas gyvas ir aukštai, ir žemėje. Ir kurpius, ir siuvėjas, ir kitoks visoks meistras išsikelia į gatvę, išsineša stalą ir kėdę, žiebia žiburį, tūkstančiai žiburių sušvinta, kas šneka, kas dainuoja, kiti pasivaikščioti eina, kiti važiuoti važiuoja, mulai risnoja, skambaliukai skambaliuoja, nulydi nugieda numirėlį, ten gatvės vaikai triukšmą kelia, skamba varpai — iš tikrųjų, gyvenimas virte verda gatvėje. Tylu buvo tik viename name, kitapus gatvės, priešais mokslininko būstą. Tačiau, matyt, gyveno ir tenai kas nors, nes balkone augo gėlės, jos žydėjo ir klestėjo saulėkaitoje, tad jas turėjo kas nors laistyti, kitaip būtų išdžiūvusios! Vadinas, žmonių ten buvo. Durys į balkoną vakarais stovėdavo praviros, bet viduj būdavo tamsu, bent priešakiniame kambaryje; iš buto gilumos girdėdavosi muzika. Ji atvykėliui mokslininkui atrodė nuostabiai graži, bet galimas daiktas, kad tik jam taip atrodė, nes čia, karštame krašte, jam viskas buvo nuostabiai gražu, tik saulės per daug. Jo šeimininkas sakėsi nežinąs, kas ten priešpriešiais gyveną, žmonių ten nematyti, o kai dėl muzikos, tai jam ji atrodanti pernelyg nuobodi.

— Sakytum, lyg kas sėdi prie fortepijono ir stengiasi iškalti vieną dalyką, tik vis nesiseka, tai varo ir varo vis tą patį. „Palaukš, įveiksiu aš tave!“, sako sau, bet neįveikia, kad ir ilgai groja.

Vieną naktį atvykėlis nubudo; balkono duris buvo palikęs atdaras, vėjas pleveno užuolaidas, ir jam pasirodė, kad nuo priešpriešinio namo balkono sklinda stebuklinga šviesa,

visos gėlės žėrėte žėri gražiausiomis spalvomis, o tarp tų gėlių stovi liekna, daili mergina, ir visa šviesa tartum iš jos sklinda. Nuo tos šviesos jam apraibo akys, jis atsimerkė kuo plačiausiai, tik dabar visai išsibudinęs. Vienu šuoliu šoko iš patalo, tylutėliai pakėlė užuolaidą, tačiau merginos nebebuvo, šviesos nebebuvo, gėlės nebežėrėjo, tik buvo tokios pat gražios kaip ir visada. Durys stovėjo praviros, o iš vidaus skambėjo muzika, tokia graži ir maloni, jog nuo jos tikrai galėjai paskęsti saldžiose godose. Tai buvo tarsi kokie kerai. Ir vis dėlto — kas gi tenai gyvena? Pro kur pas juos įeiti? Visas žemutinis aukštas — vienų krautuvėlių, tai pro jas negi gali gyventojai vis vaikščioti.

Vieną vakarą atvykėlis sėdėjo balkone; ties juo kambaryje žibėjo žvakė, tad jo šešėlis, visai paprastai, gulė ant priešpriešinio namo sienos; jis, beje, tįsojo kaip sykis tarp gėlių, augančių ant balkono, o kai atvykėlis judėjo, tai judėjo ir jo šešėlis, nes šešėliai visada taip daro.

— Rods, mano šešėlis — vienintelis gyvas daiktas, anuose namuose matomas, — tarė mokslininkas. — Žiū, kaip jis dailiai įsigūžtė tenai tarp gėlių! O durys praviros. Kad taip jam užtektų apsukrumo įeiti į vidų, apsižvalgyti, tai grįžęs galėtų man papasakoti, ką ten matė. Hm, tada iš tavęs būtų šiokios tokios naudos, — šnekėjo jis, lyg ir juokaudamas. — Na, būk toks geras, eik į vidų! Ką, eisi?

Ir jis linktelėjo šešėliui. Šešėlis atsakydamas linktelėjo jam.

— Eik, eik, tik nedink įėjęs!

Ir mokslininkas atsistojo. Šešėlis aname balkone atsistojo irgi. Mokslininkas pasigręžė. Jo šešėlis tenai pasigręžė irgi. Jei kas būtų atidžiai sekęs, būtų pastebėjęs, kaip šešėlis įsliuogė pro praviras duris lygiai tuo momentu, kada mokslininkas grįžo į savo kambarį ir užtraukė ant durų ilgą, ligi pat žemės, užuolaidą.

Kitą rytą mokslininkas ėjo į kavinę atsigerti kavos ir pasiskaityti laikraščių.

— Kas gi čia dabar?! — sušuko jis, atsidūręs saulėtoje vietoje. — Aš nebeturiu šešėlio! Vadinasi, jis vakar tikrai nuėjo sau ir nebegrįžo. Še tau, kad nori!

Ir jam kilo apmaudas, ne tiek dėl šešėlio dingimo, kiek dėl ko kito: jo šaltoje tėvynėje buvo visiems žinoma istorija apie žmogų, netekusį šešėlio, tad, jei jis dabar parvažiuotų ir pasipasakotų šį savo nuotykį, tai visi sakytų, jog tik mėgdžiojąs seną istoriją, o to jam nesinorėjo. Užtat apsisprendė niekam nieko apie tai nesakyti, ir protingai padarė.

Vakare jis vėl išėjo į savo balkoną. Žvakę pasistatė tiesiai už savęs, nes žinojo, kad šešėlis visada glaustosi už savo pono; šešėlio išvilioti betgi jam nepavyko. Jis ir gūžėsi, ir tiesėsi, o šešėlio kaip nėr, taip nėr. Jis sakė „hm, hm“, tačiau tas nieko nepadėjo.

Tai buvo keblu.

Tačiau šiltuosiuose kraštuose viskas labai greitai auga, ir šit po savaitės mokslininkas nudžiugęs žiūri, kad nuo jo kojų dygsta naujas šešėlis, matyt, likusios šaknys atžalą išleido. Po trijų savaičių jis jau turėjo visai pakenčiamą šešėlį, o kai važiavo namų linkui, į šiaurę, tai jau kelionėje šešėlis ėjo vis ilgyn ir ilgyn ir galų gale išaugo tiek, jog ir pusės būtų galėję pakakti.

Jau mokslininkas namie, jis sėdi ir rašo knygas, rašo apie tai, kas pasaulyje yra teisinga, ko pasaulyje esama gero, kas pasaulyje yra gražu. Bėga dienos, eina metai, praslenka daug metų.

Šit vieną vakarą sėdi jis savo kambaryje, ir kažkas tyliai pasibeldžia į duris.

— Prašom! — sako jis.

Tačiau niekas neina į vidų.

Tada mokslininkas atidaro duris: priešais jį stovi liesas žmogus, taip neregėtai liesas, jog mokslininkui kažkaip net



nejauku pasidaro. Bet apsirengęs tasai žmogus kuo elegantiškiausiai, ir matyti, jog jo esama kilmingo pono.

— Su kuo turiu garbę kalbėtis? — paklausė mokslininkas.

— Taigi, aš taip ir maniau, — tarė elegantiškasis ponas, — kad jūs manęs nebepažinsite! Aš taip labai sukūnėjau, jog net mėsas ir drabužius įsigijau. Jūs turbūt nė nesitikėjot mane kada nors išvysti tokioje būklėje? Tai jūs taip ir nepažįstate savo buvusio šešėlio? Ką gi, jūs, veikiausiai, manėte, kad aš nė nebegrįšiu. Man pašėlusiai gerai sekėsi po to, kai su jumis išsiskyrėme, aš labai prasigyvenau visais atžvilgiais: jeigu reikia atsipirkti nuo tarnystės — prašom, galiu.

Taip kalbėdamas, jis suterškino daugybę brangių karulių prie laikrodžio ir paglostė ranka storą aukso grandinę, kurią nešiojo ant kaklo; ir kaip spindėjo žiedų deimantai ant visų jo pirštų! Ir visi buvo tikri!..

— Ne, aš tiesiog atsipeikėti negaliu! — tarė mokslininkas. — Kaipgi čia dabar yra?

— Ha, žinoma, tai ne koks paprastas reiškinys! — tarė šešėlis. — Na, bet juk ir jūs pats ne iš paprastųjų esate, o aš, kaip žinote, nuo pat mažumės vaikščiojau jūsų pėdomis. Kai tik jūs išradote, jog aš jau pakankamai subrendęs savarankiškai gyvuoti, aš ir nuėjau savu keliu. Dabar esu ir turto, ir viso ko pertekęs, bet šit kažkaip pasiilgau jūsų, įsinorėjau dar pamatyti jus, kol tebegyvenate — nes jūs turėsite mirti! Užėjo noras ir šitą šalį aplankyti, nes kiekvieną juk traukia į tėvynę. Žinau, jūs dabar turite kitą šešėlį. Gal reikėtų kiek pamokėti jam arba jums? Jūs tik būkite malonus, sakykit.

— Ne, bet argi iš tikro čia tu? — tarė mokslininkas. — Negirdėtas, neregėtas dalykas! Niekad nebūčiau manęs, kad savo buvusį šešėlį galima sutikti kaip žmogų!

— Jūs tik man sakykit, kiek turiu užmokėti, — kalbėjo šešėlis, — nes aš nemėgstu būti kam nors skolingas.

— Kaip tu gali taip kalbėti?! — tarė mokslininkas. — Apie kokią gi skolą gali būti kalba? Tu esi laisvas kaip kiekvienas! Ir aš nepaprastai džiaugiuosi tavo sėkme! Sėskis, senas drauge, ir papasakok, kaip tai įvyko ir ką matei tenai, šiltuosiuose kraštuose, ir tame name priešais!

— Gerai, papasakosiu jums, — tarė šešėlis ir atsisėdo, — bet jūs turite man prižadėti, jog niekam šiame mieste nepasakysite, vis vien kame mane sutiktumėte, kad aš esu buvęs jūsų šešėlis! Aš, matote, ketinu vesti; turto aš turiu daugiau negu reikalinga vienai šeimai išmaitinti!..

— Būk ramus, — tarė mokslininkas, — aš nepasakysiu niekam, kas tu iš tiesų esi. Še ranką, prižadu tau, mano žodis — vyro žodis!

— Žodis — šešėlis! — pasakė šešėlis, nes jis ir turėjo taip sakyti.

Beje, išties buvo nuostabu, kaip labai tas šešėlis sužmogėjęs. Jis vaikščiojo visas juodai apsirengęs, drabužius nešiojo ploniausios juodos gelumbės, avėjo lakuotus batelius, dėvėjo skrybėlę, kurią galėjai suploti taip, jog liktų vien dugnas ir graižas, ir dabinosi, kaip mes jau žinome, aukso grandine ir deimantiniais žiedais — išties šešėlis buvo nepaprastai gerai apsirengęs, ir apranga kaip tik darė iš jo tikrą žmogų.

— Dabar aš pasakosiu, — tarė šešėlis ir kuo stipriausiai užmynė abiem kojom su lakuotais batais ant peties naujam mokslininko šešėliui, kuris it šunelis gulėjo prie savo pono kojų. Kodėl užmynė? Gal iš didystės, o gal iš noro, kad naujasis šešėlis prie jo priliptų. Tačiau gulintysis šešėlis nė nekrustelėjo, tįsojo tylutėliai ir tik geidė nusiklausyti, kaip galėtų pasidaryti laisvas ir pats sau ponas.

— Žinote, kas gyveno tame name priešais? — pradėjo šešėlis. — Tas, kas visų puikiausia pasaulyje: Poezija! Aš

ten pabuvau tris savaites, o patyriau tiek, lyg būčiau išgyvenęs tris tūkstančius metų ir perskaitęs visa, kas poetų ir visų kitų rašytojų sukurta — taip aš sakau, taip ir yra. Aš mačiau visa, aš žinau visa!

— Poezija! — sušuko mokslininkas. — Taip, taip, ji didžiuosiuose miestuose neretai gyvena it atsiskyrėlė. Poezija! Taip, mačiau ją trumpą akimirką, ir tai dar mieguistas. Ji stovėjo balkone ir žėrėjo, kaip šiaurės pašvaistė žėri. Pasakok, pasakok! Tu buvai balkone. Tu įėjai pro duris ir...

— Ir atsidūriau prieangyje, — tarė šešėlis. — Jūs sėdėjote kitapus gatvės ir visada žiūrėjote vien į prieangį. Tenai nebuvo šviesos, tenai buvo patamsis, tačiau gilumoje per eilę kambarių ir salių durys už durų stovėjo atdaros, o tenai buvo šviesu, ir šviesa būtų mane sunaikinusi, jei būčiau ėjęs gilyn, ligi pat merginos. Tačiau man užteko proto nepulti kaip akis išdegus, ir taip reikia elgtis visada.

— Ir ką tu ten matei? — klausė mokslininkas.

— Viską mačiau! Ir viską apsakysiu jums. Tiktai, — nepalaikykite didyste iš mano pusės, — atsižvelgiant į mano laisvą būklę, taipo pat į mano žiniją, jau nekalbant apie mano aukštą visuomeninę padėtį ir įžymų turtingumą, — pritiktų visgi, kad, kreipdamiesi į mane, sakytumėte man jūs".

— Atsiprašau, — tarė mokslininkas, — atleiskite, tai vis iš seno papratimo. Jūsų pastaba visiškai teisinga, ir aš stengsiuosi jos neužmiršti. O dabar prašom pasakoti visa, ką jūs tenai matėte.

— Visa, — tarė šešėlis, — nes aš mačiau visa, aš žinau visa.

— Kaip tad buvo tenai, vidinėse salėse? — klausė mokslininkas. — Ar taip, kaip gaiviame miške? Ar gal tos salės buvo kaip žvaigždėtas dangus, kai regi jį, stovėdamas aukštuose kalnuose?

— Visko ten buvo, — tarė šešėlis. — Aš, tiesa, nėjau į pačias sales, aš buvau ir likau prieangyje, aš žiūrėjau iš patamsio, užtat man buvo nepaprastai gera. Aš mačiau viską, aš žinau viską: aš išbuvau tiek laiko Poezijos rūmų prieškambaryje.

— Bet ką gi jūs matėte? Gal per tas sales ėjo senųjų amžių dievai? Gal ten kovėsi senieji herojai? Gal ten žaidė mieli kūdikėliai ir pasakojosi sapnus?

— Sakau jums, kad buvau ten, tad supraskit, jog mačiau visa, kas tik buvo matyti! Jei jūs ten būtumėt atėję, jūs nebūtumėt likę žmogumi! Ir podraug aš ten pažinau savo giliausiąją esmę, savo tikrąją prigimtį ir savo giminystę su Poezija. Tiesa, anuomet, kai prie jūsų laikiausi, aš nė manyti nemaniau, kad tokių dalykų esama; bet, juk žinote, visada, kai būdavome arčiau patamsio, — saulėteky ar saulėleidy, — aš stebuklingai padidėdavau, o mėnesienoje tapdavau beveik ryškesnis ir už jus. Anuomet aš nesupratau savo tikrosios esmės, tatai suvokiau tiktai prieangio patamsyje — ir tapau žmogumi! Iš ten išėjau subrendęs, bet jūsų jau nebebuvo šiltuosiuose kraštuose. Žmogumi tapus, man gėda buvo rodytis tokiam, koksai buvau: man reikėjo batų, reikėjo drabužių, reikėjo visų tų blizgalų, be kurių niekas tavęs nepripažins už žmogų. Tad aš kolei kas pasislėpiau... — taip, jums galiu prisipažinti, jūs juk nė kokioj knygoj to neparašysit — aš palindau po virėjos sijonu ir pasislėpiau. Ta boba nė žinoti nežinojo, kas po jos sijonu slypi. Tik vakare išlindau. Buvo mėnesiena. Laksčiau gatvėmis, karsčiausi sienomis, aukštai aukštai, ir koks malonus šiurpulys kuteno nugarą! Ritausi aukštyn, leidausi žemyn, žiūrėjau pro pačius aukštutinius langus, išžvalgiau ir sales, ir palėpes, pasižiūrėjau ir ten, kur niekas žiūrėti negali, pamačiau, ko niekas nemato, ko niekam nevalia matyti! Pažinau, koks, po teisybei, žemas yra pasaulis! Nebūčiau norėjęs nė žmogumi būti, jei ne visuotinė nuomonė, jog žmo-

gumi būti esą kažkas ypatinga. Prisižiūrėjau neįtikimiausių dalykų, ką išdarinėja moterys, ką išdarinėja vyrai, ir tėvai, ir jų numylėti, neprilygstami vaikeliai! Pamačiau, kas niekam nedera žinoti, kas betgi baisiai maga žinoti visiems: bloga apie kaimyną. Jei būčiau ėmęs leisti laikraštį, kaip jį būtų grobstę ir skaitę visi! Bet aš dariau kitaip: aš rašiau tiesiai patiems žmonėms ir variau siaubą visiems ir visur, kur tiktai nuvykau. Ir kaip visi bijojo manęs, ir kaip mylėjo mane! Profesoriai padarė iš manęs profesorių, siuvėjai aprengė mane gražiausiais rūbais, turiu jų dabar į valias; pinigų kalėjai man kaldino monetas, o moterys skelbė, jog aš esąs toks gražus! Ir pasidariau tas, kas esu. O šiuo tarpu atsisveikinu su jumis. Štai mano vizitinė kortelė. Gyvenu saulėtojoje pusėje ir visada esu namie, kai lietus lyja.

Taip pasakęs, šešėlis išėjo.

— Keisti dalykai! — tarė mokslininkas.

Bėgo dienos, slinko metai. Šešėlis atsilankė vėl.

— Kaip einasi? — paklausė jis.

— Ak! — tarė mokslininkas. — Aš rašau apie tiesą, gėrį ir grožį, o žmonės tuo visai nesidomi, jiems tai visai ne galvoj, ir man dėl to skaudu.

— O man nėmaž, — tarė šešėlis. — Užtat aš einu storyn, einu riebyn; ir visi turėtų mano pavyzdžiu sekti. Jūs nemokate gyventi pasaulyje. Sveikatą prarasit nuo tokio gyvenimo. Jums reikia pakeliauti! Aš kaip tik šią vasarą ketinu pasivažinėti po svečias šalis, gal ir jūs norėtumėte kartu vykti? Noriu turėti kelionės draugą, tai gal jūs sutiktumėte važiuoti kartu ir būti mano šešėliu? Man išties būtų didelis malonumas jus draugėje turėti! Visas kelionės išlaidas apmoku aš.

— Tai jau per daug! — pasipiktino mokslininkas.

— Nelygu, kaip žiūrėsi, — tarė šešėlis. — Pakeliauti jums būtų labai sveika. Norite būti mano šešėliu? Tada viską kelionėje turėsite dovanai.

— Tai jau į niekąą nebepanašu! — sušuko mokslininkas.

— Toks, matot, yra pasaulis, — tarė šešėlis, — toks jis ir bus visada!

Ir šešėlis išėjo sau.

Mokslininkui sekėsi prastai, jį kamavo rūpesčiai ir bėdos, o ką jis kalbėjo apie tiesą, gėrį ir grožį, tatai daugumui buvo kaip rožės karvėms. Galiausiai jis visai neteko sveikatos.

— Jūs išties atrodot kaip šešėlis, — kalbėjo jam žmonės. Mokslininkui kūnas pagaugais ėjo nuo tokių kalbų, ir ne be reikalo.

— Jums reikia važiuoti į gydomuosius vandenis! — sakė jam šešėlis, vėl sykį apsilankęs. — Kitkas niekas jums negelbės. Aš, dėl senos pažinties, noriu jus pasiimti su savimi. Aš apmokėsiu kelionę, o jūs aprašysit ją ir skaitysit man, kad greičiau eitų laikas kelyje. Aš, matote, važiuosiu į gydomuosius vandenis. Man barzda neauga taip, kaip priderėtų, tai irgi nesveikata, nes barzdą reikia turėti. Būkit protingas, priimkit mano siūlymą, juk mudu keliausim kaip draugai.

Ir juodu iškeliavo. Šešėlis dabar buvo ponas, o ponas — šešėlis. Juodu važiavo kartu, juodu jojo kartu, greta kits kito, priešais kits kito, už kits kito, nelygu, iš kurios pusės saulė švietė. Ir visada šešėlis pataikydavo užimti pono vietą, o mokslininkas net nebegalvojo apie tai. Jis turėjo labai gerą širdį ir buvo nepaprastai delikatus ir draugiškas, ir vieną dieną ėmė taip sakyti šešėliui:

— Kad jau mudu pasidarėm tokie geri kelionės draugai, o nuo pat mažumės kartu augome, tai gal imkime ir sugerkime brolystę? Tada sakysime vienas kitam „tu“ ir jausimės daug artimiau.

— Jūs čia pasakėte tokį dalyką, — tarė šešėlis, o juk jis dabar buvo tikrasis ponas, — kuris įsakmiai rodo jūsų

tiesų būdą ir gerą valią. Tad ir aš būsiu geravalis ir tiesus. Jūs, būdamas mokytas vyras, be abejo, žinote, kokių keistų dalykų yra gamtoje. Taip antai, kai kurie žmonės negali prisiliesti pilko popieriaus, nes nuo to jiems bloga darosi; kitiems eina per visą kūną, jei prie jų kas vinimi per stiklą brėžia. Aš panašiai jaučiuosi, kai išgirstu jus sakant man „tu" — tada aš pasijuntu lyg atsidūręs pirmykštėje padėtyje prie jūsų, į aslą prispaustas. Čia, matote, yra mano jautrumas, ne didystė. Aš negaliu leisti, kad jūs man sakytumėt „tu", bet pats mielai jums „tu" sakysiu, tada pusė jūsų noro bus išpildyta.

Ir nuo to laiko šešėlis savo buvusiajam ponui sakė „tu".

„Čia jau į nieką nebepanašu, — galvojo tasai, — kad aš jam turiu sakyt „jūs", o jis man sako „tu"! Tačiau gavo nusileisti.

Juodu nuvažiavo į gydomuosius vandenis. Tenai buvo daug žmonių iš įvairių kraštų ir tarp jų — neregėtai graži karalaitė, kuri gydėsi nuo perdaug gero matymo, nes juk tai yra labai pavojinga liga.

Ji kaip mat pastebėjo, kad naujai atvykusis yra ne toks, kaip kiti žmonės.

— Sako, jis čia atvažiavęs, kad barzda geriau želtų, bet aš matau tikrąją priežastį: jis neturi šešėlio!

Dabar jau jos smalsumas buvo sudirgintas, užtat ji, išėjusi pasivaikščioti, nutaikė progą sušnekti su tuo nepažįstamu ponu. Būdama karalaitė, ji drąsiai, be ilgų įžangų, ėmė jam ir išpyškino:

— Jūsų liga tokia, kad neturite šešėlio.

— O Jūsų Karališkoji Aukštenybė, matyt, jau gerokai pažengėte sveikėjimo keliu, — tarė šešėlis. — Jūs sirgote perdaug geru matymu, bet jūsų liga jau pasiduoda, jūs jau gyjate. Aš kaip sykis turiu šešėlį, ir nepaprastą. Argi jūs nematote to, kuris visuomet greta manęs vaikšto? Kiti žmo-

nės turi paprastą šešėlį, bet aš paprastumų nemėgstu. Kiti savo tarnų livrėjoms duoda plonesnę gelumbę, negu patys nešioja, o aš savo šešėlį aprengiau kaip žmogų! Negana to: aš jam, kaip matote, net šešėlį suteikiau. Tatai labai brangiai atsieina, bet aš taip mėgstu, kad, ką įtaisau, būtų ypatinga.

— Žiūrėk tu man, — sakė sau karalaitė, — nejau aš būčiau pagijusi?! Šitie gydomieji vandenys geriausi pasaulyje! Apskritai vanduo mūsų laikais turi stebuklingos galios. Tik aš neketinu tučtuojau išvažiuoti, nes kaip tik dabar čia ima darytis įdomu: tas nepažįstamasis patinka man pašėlusiai. Kad tik jam barzda nepradėtų želti, nes tada jis išvažiuotų.

Vakare didžiojoje balių salėje karalaitė ir šešėlis išėjo šokti. Ji buvo lengva, tačiau jis dar lengvesnis — tokio šokėjo ji dar nebuvo turėjusi. Ji pasisakė jam, iš kurios šalies esanti, ir jis žinojo tą šalį; jis lankėsi tenai, kai jos nebuvo namie. Jis tada išžvalgė karaliaus pilį pro langus, iš viršaus ir iš apačios, įsidėmėjo daugelį dalykų, užtat dabar galėjo šnekėti su karalaite ir daryti tokių užuominų, jog ji stebėjosi vien. Ji manė: jis, matyt, yra gudriausias pasaulyje vyras, ir kad jis taip daug žino, tai jį reikia gerbti. Kai jie kitąsyk išėjo šokti, ji įsimylėjo jį baisiausiai. Šešėlis tuoj tą pastebėjo, nes ji ryte rijo jį akimis. Kai jie šoko trečią sykį, karalaitė jau vargiai betvėrė neišpažinusi jam savo meilės, tačiau visgi susiprotėjo, atsiminusi savo šalį ir valstybę, ir tą daugybę žmonių, kuriems ji turės viešpatauti.

— Jis yra gudrus vyras, — sakė ji sau, — tas gerai! Ir jis puikiai šoka, tas irgi gerai. Tik ar jo žinios gilios ir tikros? Tas juk lygiai svarbu! Reikia jį paegzaminuoti.

Ir ji, nieko nelaukusi, uždavė jam tokį sunkų klausimą, jog nė pati nebūtų įstengusi atsakyti. Šešėlis kažkaip keistai susiraukė.

— Į mano klausimą jūs negalite atsakyti, — tarė karalaitė.

— Tie dalykai mano jau girdėti mokyklos suole, — tarė šešėlis, — manau, į tokius klausimus galėtų atsakyti net mano šešėlis, kuris antai prie durų stovi.

— Jūsų šešėlis? — tarė karalaitė. — Tai būtų tikrai įdomu.

— Aš griežtai netvirtinu, kad jis tikrai tą žino, — tarė šešėlis, — bet manau, kad taip. Jis tiek jau metų mane sekioja, tai galėjo daug ką nuo manęs nusiklausyti. Tik prašyčiau Jūsų Karališkąją Aukštenybę leisti atkreipti jūsų dėmesį į vieną dalyką: jis labai trokšta būti laikomas žmogumi, užtat, norint, kad jis būtų gerai nusiteikęs, — nes kitaip jis nesugebėtų teisingai atsakinėti, — reikia su juo elgtis visai kaip su žmogumi.

— Tai man patinka! — tarė karalaitė.

Ir ji priėjo prie mokslininko palei duris, ir šnekėjo su juo apie saulę ir mėnulį, ir apie žalią girią, ir apie žmogaus vidaus ir išorės ypatybes, ir jis atsakinėjo labai gerai ir išmintingai.

„Kas tai turi būti per žmogus, jei net jo šešėlis toks gudrus! — galvojo ji. — Būtų tikra palaima mano tautai ir valstybei, jei aš jį sau vyru išsirinkčiau. Aš taip ir padarysiu!"

Ir juodu — karalaitė ir šešėlis — greitai sutarė tarpusavy, tik niekas apie tai neturėjo nieko žinoti, kol ji nebus grįžusi į savo karalystę.

— Niekas, net mano šešėlis! — kalbėjo šešėlis, ir ne be reikalo.

Juodu nuvyko į tą šalį, kurioje karalaitė viešpatavo, kai buvo namie.

— Klausyk, mano geras drauge, — kalbėjo šešėlis mokslininkui, — dabar aš toks laimingas ir galingas, kaip

tik begalima, ir noriu tau suteikti ypatingą malonę. Tu gyvensi prie manęs karalių pilyje, važinėsi su manim karalių karieta ir gausi po šimtą tūkstančių talerių kas metai, bet turėsi sutikti, kad tave visi ir visur vadintų šešėliu, ir negalėsi pasisakyti, jog kitados esi buvęs žmogumi; be to, vieną kartą metuose, kai aš ant balkono sėdėsiu saulės šviesoje žmonėms rodydamasis, tu turėsi gulėti prie mano kojų, kaip pridera šešėliui. Nes — pasakysiu tau — aš vedu karalaitę, jau šį vakarą keliame vestuves!

— Ne, jau čia į nieką nebepanašu! — sušuko mokslininkas. — To aš nenoriu, to aš nedarysiu, tai reikštų apgaudinėti visą šalį, ir karalaitę taip pat! Aš pasakysiu visiems, kad aš žmogus, o tu šešėlis, tik drabužiais apvilktas!

— Tuo niekas netikės, — tarė šešėlis. — Ir tu liaukis, nes kitaip pašauksiu sargybą!

— Aš einu tiesiai pas karalaitę! — tarė mokslininkas.

— Bet aš nueisiu pirma, — tarė šešėlis, — o tu eisi į kalėjimą!

Ir jis išties gavo eiti į kalėjimą, nes sargybiniai klausė to, kurį, kaip jie žinojo, karalaitė ima sau už vyrą.

— Tu drebi? — tarė karalaitė, kai šešėlis pas ją nuėjo. — Gal atsitiko kas? Kad tik tu nesusirgtum, juk šį vakarą mudviejų vestuvės!

— Aš pergyvenau siaubą, baisiausią, koks tik begalimas! — tarė šešėlis. — Tu įsivaizduoji — bet kiek ten tereikia suirti kokio šešėlpalaikio smegenims! — tu įsivaizduoji, mano šešėlis išsikraustė iš proto: jis tariasi esąs pavirtęs žmogumi, o aš — tik pagalvok! — aš esąs jo šešėlis!

— Tai baisus daiktas! — tarė princesė. — Jis, tikiuosi, jau uždarytas kalėjime?

— Uždarytas, žinoma! Ir aš manau, kad jis gal nė nebegrįš į protą.

— Vargšas šešėlis! — sušuko princesė. — Jis labai nelaimingas; būtų tikra geradarystė išvaduoti jį nuo to tru-

pučio gyvybės, kur jis turi, o gerai pagalvojus, man rodosi būtinai reikalinga jį pašalinti kuo tyliausiai.

— Tai, žinoma, žiauru, nes jis, šiaip ar taip, buvo ištikimas mano tarnas, — tarė šešėlis ir apsimestinai atsiduso.

— Tu kilniaširdis! — tarė karalaitė.

Vakare visas miestas buvo iliuminuotas, ir patrankos šaudė: bum, bum! Ir kareiviai darė „ginklu gerbk!“ Tai bent vestuvės buvo! Karalaitė ir šešėlis išėjo į balkoną pasirodyti žmonėms ir dar kartą paklausyti iškilmių šauksmų.

Mokslininkas nieko tų iškilmių nebegirdėjo, nes jis buvo jau nugalabytas.



Penki iš vienos ankšties



uvo ankštyje penki žirniai. Jie buvo žali, ankštis taip pat žalia, todėl manė, kad visas pasaulis irgi žalias; tai buvo, žinoma, visai teisinga. Augo ankštis, augo ir žirniai. Visi jie laikėsi išsirikiavę į vieną eilę — toks jau buvo jų būdas! Iš lauko pusės ankštį švietė ir šildė saulė, o lietus prausė ją. Viduj buvo šilta ir jauku, dieną šviesu, o naktį tamsu — taip, kaip ir turi būti. Žirniai augo ir augdami vis daugiau galvojo — juk reikia ką nors veikti!

— Argi dabar visą laiką mes čia taip būsime? — sakė jie. — Taip būdami galim visai į nieką pavirsti. Jaučiame, kad ten toliau visiškai kitas gyvenimas!

Praėjo kelios savaitės. Žirniai pageltonijo, pageltonijo ir ankštis.

— Visas pasaulis gelsta! — sakė žirniai; ir jie neklydo.

Bet staiga trakšt — kažkas nusiskynė ankštį ir įsikišo į savo kišenę, kur jau daug buvo priskinta tokių pat ankščių.

— Dabar netrukus mus išleis, — džiaugėsi žirniai ir ėmė laukti.

— Norėčiau žinoti, kuriam iš mūsų penkių geriausiai pasiklos, — prabilo mažiausias žirnis. — Bet greitai pamatysime.

— Kas bus, tas bus! — pasakė didžiausias.

Plekšt ankštis išsižiojo, ir visi penki žirniai išvydo dienos šviesą. Mažas berniukas laikė juos ant delno ir džiaugėsi radęs gerų šovinių savo šautuvui. Jis beregint įsidėjo vieną žirnį į šautuvą ir iššovė.

— Lekiu į platųjį pasaulį. Pagaukit mane, kad geri! — sušuko žirnis ir dingo iš akių.

Du kiti žirniai sakė:

— Kur tik nukaksime, ten ir miegosime. — Paleisti iš šautuvo, jie das spėjo tarti: — O, mes turėsime ilgą kelionę!

— O aš, — pasakė ketvirtasis, — lėksiu tiesiai į saulę! Saulė kaip tik tokia ankštis, kur man tinka! — ir tuojau išnyko.

— Kas bus, tas bus! — riktelėjo paskutinis žirnis ir išlėkė aukštyn į orą, paskui nukrito ant palėpės langelio senos lentos ir įriedėjo tiesiog į plyšį, iškimštą samanomis su minkšta žeme. Lindėjo ten žirnelis samanose pasislėpęs, bet Viešpats Dievas jo nepamiršo.

— Kas bus, tas bus! — kartojo jis.

Mažame palėpės kambarėlyje gyveno varginga moteriškė, dieną eidavo į svetimus namus kūrinti krosnių, pjauti malkų ir kitą darbą dirbti. Moteriškė buvo ir stipri, ir darbšti, o vis dėlto gyveno skurdžiai. Namie, tame mažame kambarėlyje, gulėjo jos vienintelė keliolikos metų dukrelė, liesa ir silpna, jau visi metai serganti; mergaitė, rodos, nenorėjo nei gyventi, nei mirti.

— Keliaus paskui savo sesutę, — dejavo jos motina. — Turėjau dvi dukreles. Žinoma, nelengva buvo jas abi išmaitinti. Viešpats ir padalino — vieną pasiėmė pas save. Kad tik šitos neprarasčiau, kad tik ji man liktų. Bet Dievas, ko

gero, nepanorės, kad ji gyventų atskirai nuo sesutės, ir pasišauks ją.

Bet serganti mergaitė gyveno. Ji visą dieną kantriai gulėjo lovoj, kol motina išėjusi dirbo.

Atėjo pavasaris. Kartą anksti rytą, kai motina rengėsi į darbą, o saulė, prasimušusi pro mažutį langą, smagiai šildė aslą, serganti mergaitė pažvelgė pro stiklą ir prašneko:

— Kas ten toks žalias matyti už lango ir juda nuo vėjo?

Motina priėjo ir pradarė langą.

— Čia koks augalėlis bus išdygęs, — tarė ji. — Gi žirnis išleido savo žalius lapelius! Ir kaip jis įlindo į tą plyšį? Štai tau ir darželis, gėrėkis juo!

Lovą pastatė arčiau lango, kad serganti mergaitė galėtų geriau matyti žirnio daigelį. Motina išėjo į darbą.

Vakare mergaitė pasakė:

— Mama, man rodosi, kad aš sveikstu. Šiandien saulė švietė man taip gražiai. Prašom pažiūrėti, kaip gerai auga žirnelis. Mane saulutė taip pat šildys, ir aš pasitaisysiu.

— Kad tik tau pasidarytų geriau! — atsiliepė motina, nors pati nelabai tikėjo, kad taip bus. Ji prie žalio daigo įsmeigė žabelį, kad jo nenulaužtų vėjas — juk tas žirnis tiek džiaugsmo padarė jos mergaitei!

Prie palangės tvirtai pririšusi virvelę, antrą jos galą ji pritvirtino prie lango viršaus, kad žirnis galėtų laikytis ir augdamas vyniotis aplink virvelę. Žirnis vyniojosi ir kiekvieną dieną vis didesnis augo.

— Žiūrėk, jau greitai pražydės! — pasakė vieną rytą motina, pradėjusi pati tikėti, kad jos ligonis gali pasitaisyti.

Dabar mergaitė buvo smagesnė, daugiau kalbėjo, jau pati sėdosi lovoj ir nušvitusiomis akimis žiūrėjo į savo mažą darželį, kur vienui vienas teaugo žirnis.

Po savaitės ligonis pirmą kartą atsikėlė visą valandą. Ji šildėsi saulutėj ir jautėsi laiminga. Langas buvo atviras, o

už jo išsiskleidė rausvas žirnio žiedelis. Mergaitė pasilenkė ir labai atsargiai pabučiavo švelnius žiedo lapelius. Ta diena jai buvo tikra šventė.

— Matyti, pats Viešpats pasodino žirnį ir išaugino jį, kad suteiktų vilties ir džiaugsmo tau, o kartu ir man, — pasakė laiminga motina ir, žiūrėdama į tą žiedą, visa nušvitusi taip šypsojosi, lyg jis būtų tikras angelas sargas.

O kas gi atsitiko kitiems žirniams?

Tas, kur lėkdamas į platųjį pasaulį sakė: „Pagaukit mane, kad geri!" iš pradžių įkrito į stogo lataką, paskui pateko į karvelio gurklį ir ten gulėjo tartum pranašas Jonas banginio pilve.

Abu žirniai miegaliai nulėkė ten pat ir buvo karvelių sulesti, vadinasi, atnešė kokią naudą.

O ketvirtasis, kur norėjo lėkti į saulę, nukrito į klaną, ne vieną savaitę pratelkšnojo tenai dvokiančiame vandenyje ir nuo to visas išpurto.

— Vadinas, pasitaisiau aš! — didžiavosi žirnis. — Greitai sprogsiu. To, turi būt, joks žirnis iki šiol negalėjo ir negali pasiekti. Aš pats žymiausias iš visų penkių mūsų ankšties žirnių!

Ir jam visiškai pritarė vandens klanas.

Prie palėpės langelio stovėjo jauna mergaitė, jos akys spindėjo, o skruostai degė sveiku raudoniu. Ji sunėrė prieš žirnio žiedą savo plonas rankutes ir dėkojo už jį Dievui.

O klanas sakė:

— Vis dėlto pats žymiausias žirnis — mano!

Rojaus sodas



yveno kitą kartą karalaitis. Niekas neturėjo tiek daug ir tokių gražių knygų, kaip jisai. Visa, kas tik yra ar buvo pasaulyje, galėjai rasti jose aprašyta, visa galėjai pamatyti atvaizduota puikiuose paveiksluose. Apie kiekvieną tautą ir kiekvieną šalį jose karalaitis rasdavo žinių, tik apie tai, kur yra Rojaus sodas, nebuvo tenai nė žodžio; o tas, kaip tik tas jam labiausiai rūpėjo.

Kai jis dar buvo visai mažutis, bet jau turėjo pradėt eiti į mokyklą, jo senelė pasakojo jam, kad kiekviena gėlė Rojaus sode esanti saldžiausias pyragaitis, o žiedų kuokeliai — skaniausias vynas; vienuose pyragaičiuose esanti istorija, kituose geografija arba daugybos lentelė, reikią tiktai juos valgyti — ir išmoksti pamokas. Juo daugiau jų suvalgai, juo daugiau moki istorijos, geografijos ar daugybos lentelės.

Jis tikėjo tuo anuomet. Tačiau paskui, kai užaugo didesnis, daugiau pasimokė ir tapo gudresnis, jis suprato, jog Rojaus sode turėtų būti visiškai kitokių skanėstų.

— O, kam Ieva skynė nuo Pažinimo medžio! Kam Adomas valgė užgintą vaisių! Jei taip aš jų vietoj, nieko panašaus nebūtų atsitikę! Niekad nuodėmė nebūtų atėjusi į pasaulį!

Taip jis kalbėjo tada, taip tebekalbėjo ir septyniolikos metų sulaukęs; Rojaus sodo pilnos buvo visos jo mintys.

Sykį nuėjo jis į mišką. Nuėjo vienas, nes taip vaikščioti jam visų labiausiai patikdavo.

Sutemo vakaras, apsiniaukė, ėmė taip lyti, tartum visas dangus virto vienu šliuzu, kuris staiga pratrūko, ir štai vanduo plūste plūsta; pasidarė taip tamsu, kaip būna nebent naktį giliausiame šulinyje. Vargšas princas čia slidinėjo ant šlapios žolės, čia klupinėjo ant plikų akmenų, kyšančių iš uolotos žemės, peršlapo visas taip, jog sauso siūlo nebeliko. Jis turėjo ropštis per dideliausius luitus, apželusius samanomis, o jomis žliaukė vanduo. Maža bestigo, kad apalpęs parpultų; tik šit jis išgirdo nuostabius garsus ir pamatė priešais savęs didelę, apšviestą olą. Joje kūrenosi ugnis, tokia, jog galėjo elnias iškepti. Iš tiesų, ten ir kepė elnias. Puikiausias elnias, su dideliausiais ragais, pamautas ant iešmo tarp dviejų nukirstų eglių kamienų, kepė iš lėto sukiojamas. Senyva moteris, aukšta ir stambi, tarytum persirengęs vyras, sėdėjo prie ugnies ir mėčiojo į ją pliauską po pliauskos.

— Eikš arčiau! — tarė ji. — Sėskis prie ugnies, drabužius išsidžiovinsi!

— Čia baisus skersvėjis! — pasakė princas ir atsisėdo ant grynos aslos.

— Bus dar aršiau, kai mano sūnūs pareis! — atrėmė moteris. — Tu čia esi Vėjų oloje, mano sūnūs yra keturi pasaulio vėjai. Ar tu įstengi tai suprasti?

— O kur yra tavo sūnūs? — klausė princas.

— Taigi nelengva atsakyti, jei kas kvailai klausia, — tarė moteris. — Mano sūnūs nebe už rankytės vedžiojami, jie danguje žaidžia sviediniu — pūkų debesėlius svaido ten, aukštai, didžiojoje salėje.

Ir ji parodė į aukštį.

— Ak taip! — tarė princas. — Jūsų šneka, beje, itin kieta, jūs nesate tokia švelni, kaip tos moterys, kurias aš nuolat aplink save matau.

— Na, jos, matyt, kito darbo nenusitveria! Aš turiu būti kieta, kitaip savo bernų nesuvaldyčiau! O aš juos suvaldau, niekis, kad jie dideli neklaužados. Matai tuos keturis maišus, kabančius ant sienos? Jų mano vaikai bijo taip pat, kaip tu pirmiau bijodavai rykštės, užbruktos už veidrodžio. Žinai, čiumpu aš tuos savo padaužas, suraitau trilinkus ir į maišus. Čia mes ceremonijų nedarom! Ir tupi jie tenai, ir teišleidžiu vien tada, kai pati nusprendžiu, kad pakaks. Bet šit jau parsirado vienas.

Tai buvo Šiaurys. Su juo olon įėjo speigas, stambūs ledo grūdai pažiro ant aslos, sniego kruopos sūkuriu švilpė aplink jį. Jis vilkėjo meškenų kelnėmis ir švarku, dėvėjo ruonio kailio kepure, užmaukšlinta ant pat ausų. Ilgos ledo žvakės karojo nuo barzdos, o nuo švarko apykaklės ritosi po kits kito ledo gurvuoliukai.

— Neikit tiesiai prie ugnies! — tarė princas. — Nuo šalčio jums gali užgelti veidą ir rankas!

— Nuo šalčio! — šūktelėjo Šiaurys ir ėmė kvatotis. — Taigi šaltis — tai man didžiausias malonumas! O tu kas per tižlius esi? Iš kur atsiradai čia, Vėjų oloje?

— Jis mano svečias! — tarė senė. — O tu, jei nepatenkintas mano paaiškinimu, gali lįsti į maišą! Dabar žinai mano nuomonę.

Šiaurys nuo šitų žodžių aprimo ir ėmė pasakoti, iš kur parkeliaująs, kame buvęs kone visą mėnesį.

— Iš Ledjūrio pargrįžtu, — kalbėjo jis. — Buvau Meškų saloje, drauge su rusais, jūrų vėplių medžiotojais. Aš sėdėjau prie vairo ir miegojau, kai jie nuo Nordkapo plaukė; o kai kartais nubusdavau, matydavau, kaip man apie kojas skraido paukštis audronaša. Juokingas paukštis! Sumoja

sykį smarkiai sparnais, o tada laiko juos plačiai išskleidęs ir nejudina, ir sklendžia ilgai, ilgai.

— Trumpiau, trumpiau, meldžiamasis, — pertarė jį motina. — Tu atsidūrei Meškų saloje — na?

— Tenai puiku! Žemė plyna kaip šokių aikštė, lygi kaip lėkštės dugnas! O aplinkui paskydęs sniegas ir samanos, aštrios uolos ir jūrų vėplių ar šiaurės meškų griaučiai, kurie išrodo it milžinų rankos kojos, žaliais pelėsiais apsitraukusios. Galėtum manyti, kad saulė niekad tenai nepažvelgia. Aš prapūkščiau miglą, ir pasirodė kažkoks trobesys; tai buvo pirkia, statyta iš sudužusių laivų medžių ir aptraukta išvirkščiais jūrų vėplių kailiais; visas tasai aptraukalas buvo raudonas ir žalias; ant stogo tupėjo gyva šiaurės meška ir urzgė. Ėjau prie kranto, mačiau paukščių lizdus, mačiau plikus paukščiukus, kaip jie žiojo snapus ir rėkė. Aš kad papūčiau į tas išžiotas gerkles — tuoj visi užsičiaupė: žinos, kad nereikia žiopsoti. Žemiau, pakrantėje, voliojosi jūrų vėpliai, nelyginant gyvos žarnos arba milžiniškos kirmėlės su kiaulių galvomis ir sieksnininkėmis iltimis.

— A, kaip tu dailiai pasakoji, sūnau! — tarė motina. — Net seilę traukia klausant!

— Tada prasidėjo medžioklė. Kad smeigia žeberklą jūrų vėpliui į krūtinę — garuojančio kraujo čiurkšlė tik ūžt ant ledo. Na, čia ir aš susimaniau pažaisti! Sudūkau pūsti, užleidau savuosius laivus — ledkalnius — ir suėmiau į nelaisvę medžiotojų laiviūkščius. Ei, kaip jie švilpė, kaip jie rėkė, tiktai kur jiems mane perrėkti! Sumedžiotų vėplių kūnus, dėžes ir virves gavo mesti ant ledo! Aš viską apverčiau sniegu ir nuvariau juos, leduose surakintus, su visu laimikiu ir sutriuškintais laivais į pietus — tegu paragaus sūraus vandens. Tie jau nebegrįš į Meškų salą niekad!

— Vadinasi, darei bloga! — tarė Vėjų motina.

— Ką aš gero dariau, tegu kiti papasakoja! — atitarė Šiaurys. — Bet šit ir mano brolis Vakaris, tą aš labiausiai

mėgstu iš visų — jis atsiduoda jūra ir neša su savim gerokai šalčio!

— Tai čia mažasis Zefyras? — paklausė princas.

— Taip, čia Zefyras, — atsakė senė, — tik ne toks jau jis mažas. Senovėje jis buvo dailus berniūkštis, bet tie laikai jau kadai praėjo!

Jis atrodė it girinis, tik dėvėjo apsaugomąją kepurę, kad galvos neužsigautų. Rankose laikė raudonmedžio kuoką, nusikirstą Amerikos raudonmedžių girioje. Kitokia jam būtų buvusi per prasta.

— Iš kur parkeliauji? — klausė motina.

— Iš neįžengiamų girių, — tarė sūnus, — kur dygios lianos laiko aptvėrusios medžius, kur vandenės gyvatės tįso šlapioje žolėje, kur žmonės atrodo visiškai nereikalingi!

— Ką ten veikei?

— Žiūrėjau į didelę upę, žiūrėjau, kaip jos vandenys kriokliu verčiasi nuo uolų, kaip jie išskysta dulkėmis ir kyla į dangų vaivorykštės nešioti. Žiūrėjau, kaip laukinis buivolas skersai upę plaukė, kaip srovė nešė jį pavandeniui. Jis atsidūrė tarp laukinių ančių, kurios pakilo į orą, kai priartėjo prie krioklio, o buivolas gavo lėkti kūlvirsčia pragarmėn. Tatai man patiko, ir aš supūčiau tokią audrą, jog net seni medžiai ėjo šipuliais ir plaukė kaip šapai.

— Tai ir visi tavo darbai? — klausė senė.

— Aš raičiojausi per galvą savanose, aš glosčiau laukinius arklius, aš purčiau kokoso riešutus nuo medžių. Taip, taip, aš turiu ko papasakoti! Tik ne viską reikia sakyti, ką žinai. Tu juk išmanai šitai, sene!

Ir jis pabučiavo motiną taip smarkiai, jog toji vos aukštielninka neatgriuvo. Tikrai, tai buvo nutrūktagalvis bernas.

Tada parsirado Pietys su turbanu ir plevėsuojančiu beduinų apsiautalu.

— Na ir šalta gi čia pas jus! — tarė jis ir metė malkų į ugnį. — Matyt, kad Šiaurys pirmasis parvyko!

— Čia taip karšta, jog šiaurės mešką iškepti galima! — tarė Šiaurys.

— Tu pats šiaurės meška! — tarė Pietys.

— Į maišą užsinorėjot? — tarė senė. — Sėskis ant ano akmens ir pasakok, kur esi buvęs.

— Afrikoje, motin! — atsakė tasai. — Buvau su hotentotais liūtų medžioti kafrų žemėje. Kokia žolė ten auga plyniose, žalia kaip alyva! Ten šoko antilopės gnu, o stručiai ėjo su manimi lenktynių, tik mano kojos greitesnės už jų. Buvau ir dykumoje, kur geltoni smėlynai atrodo kaip jūros dugnas. Aš tenai užklupau karavaną! Tas jau buvo pasipjovęs savo paskutinį kuprį, ieškodamas geriamo vandens, tik mažai iš jo tesusikūrė. Saulė kepino iš viršaus, smėlis degino iš apačios. O dykumos platybės — be galo, be krašto. Aš kad ėmiau voliotis po smulkų, palaidą smėlį, kad sukėliau sūkurius ligi pat padangių — tai linksma buvo! Tau reikėjo matyti, kaip, nustėrę iš baimės, kiūtojo dvikupriai, kaip pirkliai suposi kaptonus ant galvų. Jie puolė prieš mane ant kelių, nelyginant prieš Alachą, savo dievą. Dabar jie jau palaidoti, viršum jų visų stovi smėlio piramidė; jei aš ją kada išpūkštysiu, tad saulė balins jų išblankusius kaulus, ir keleivis matys, kad čionai kadaise žmonių būta; kitaip tuo nė netikėtų dykumoje.

— Tai, vadinasi, tu tik bloga darei! — tarė motina. — Marš į maišą!

Nespėjo Pietys nė apsižiūrėti, jinai čiupo jį už pakarpos ir įgrūdo į maišą. Jis ritinėjosi po aslą, bet ji užsisėdo viršum, ir jis gavo nurimti.

— Iš tiesų, smarkūs tie jūsų berniokai! — tarė princas.

— Tai jau taip, — atitarė jinai, — bet aš ir valdyti juos moku. O šit ir ketvirtasis.

Parlėkė Rytys, apsirengęs kaip kinas.

— A, tu iš šitos pusės! — tarė motina. — O aš maniau, tu būsi į Rojaus sodą nusibeldęs.

— Tenai skrisiu rytoj rytą, — tarė Rytys, — rytoj sukanka šimtas metų, kaip mano ten būta. Dabar parvykstu iš Kinijos, kur šokau aplink porceliano bokštą, net visi varpeliai skambėjo. Žemai, gatvėje, buvo plakami valstybės tarnautojai. Bambuko lazdos plūšais skilo į jų nugaras, o juk ten buvo valdininkai nuo pirmojo lig devintojo rango. Jie rėkė: „Didžiai dėkui, geradary tėviškasis!" Bet širdyje jie turėjo visai ką kita, o aš skambaliavau varpeliais ir dainavau: tzing, tzang, tzu!

— Išdykėlis tu! — tarė motina. — Gerai, kad rytoj skrendi į Rojaus sodą, iš to visuomet šis tas prisideda tavo išsiauklėjimui. Pagerk gerai iš išminties šaltinio ir parnešk pasėmęs mažą butelytę man.

— Gerai, parnešiu, — tarė Rytys. — Bet kam tu mano brolį Pietį įgrūdai į maišą? Išleisk, jis turės man papasakoti apie paukštį Feniksą. Mat, apie tą paukštį nori pasiklausyti Rojaus sodo princesė, kai aš jai darau vizitą kas šimtas metų. Atrišk maišą, tai tu būsi mano mieliausia mamytė, ir aš padovanosiu tau dvi kišenes arbatos, žalios ir šviežios, ką tik nuo krūmo!

— Na, kad parnešei arbatos ir kad esi mano numylėtinis — atrišiu maišą!

Ji taip ir padarė, ir Pietys išlindo, bet atrodė visiškai susmurgęs, užtat kad nepažįstamasis princas matė jo gėdą.

— Še tau palmės lapą, nunešk princesei, — tarė Pietys. — Man jį davė paukštis Feniksas, vienintelis, esąs pasaulyje. Snapu rėždamas, jis aprašė tame lape savo gyvenimą per paskutinį šimtą metų; dabar ji galės pati perskaityti. Aš mačiau, kaip paukštis Feniksas pats uždegė savo lizdą, atsitūpė į jį ir sudegė, nelyginant kokia našlė Indijoje. Kaip tratėjo sausi žagarai, kiek ten buvo dūmų ir smarso! Ga-

liausiai viską prarijo liepsnos, senasis paukštis Feniksas virto pelenais, o jo kiaušinis, raudonai įkaitęs, žioravo ugnyje; tas kiaušinis sprogo su didžiausiu trenksmu, ir išskrido jaunas paukštis; dabar jis yra visų paukščių viešpats ir vienintelis paukštis Feniksas pasaulyje. Jis tame palmės lape, kur tau daviau, prakneibė skylutę — tai jo sveikinimas princesei.

— Na, o dabar užkąskim! — tarė Vėjų motina. Visi susėdo valgyti kepto elnio. Princas sėdėjo greta Ryčio, ir juodu greit pasidarė geri draugai.

— Klausyk, — tarė princas, — gal tu man pasakytum, kas tai per princesė, apie kurią čia tiek daug šnekama, ir kame yra Rojaus sodas?

— Ho ho! — tarė Rytys. — Tu nori tenai? Tad skrisk rytoj su manimi. Bet štai ką turiu tau pasakyti: ten nėra buvęs nė vienas žmogus nuo Adomo ir Ievos laikų. Tuos tu juk pažisti iš biblijos pasakojimų?

— Na žinoma! — tarė princas.

— Tada, kai jie buvo išvaryti, Rojaus sodas nugrimzdo į žemes, bet jame tebėra kaip buvusi graži saulės šviesa, malonus oras ir visos puikybės. Jame dabar gyvena fėjų valdovė; ten yra Palaimos sala, kur niekad neįeina mirtis, kur taip gera... Sėskis rytoj ant mano nugaros, ir aš nunešiu tave tenai; tikiuosi, viskas seksis kuo gražiausiai. O dabar nebešnekėk, aš noriu miego.

Ir jie visi sumigo.

Rytą princas nubudo itin anksti ir gavo labai stebėtis, nes pasimatė besąs aukštai viršum debesų. Jis sėdėjo ant Ryčio nugaros, tasai jį ištikimai laikė. Jie buvo tokioje aukštybėje, jog girios ir laukai, upės ir ežerai atrodė it nupiešti dideliame, spalvotame, paveiksluotame žemėlapyje.

— Labas rytas! — tarė Rytys. — Tu, beje, galėjai dar pamiegoti sau skaniai, nes nedaug kas tematyti toje lygumų šalyje po mumis.

Ką jis žalia lenta pavadino, buvo laukai ir pievos.

— Aš nemandagiai pasielgiau — išvykau neatsisveikinęs su tavo motina ir broliais! — tarė princas.

— Kas miega, tam atleistina, — tarė Rytys, ir jie skrido dar greičiau. Tą galėjai permanyti iš medžių ūžimo, nes kai jie viršum girių lėkė, tai braškėjo plakėsi ir šakos, ir lapai; galėjai permanyti iš jūrų ir ežerų, nes kur jie skrido, ten aukštesnės bangos ritosi ir didžiuliai laivai giliai nėrė į vandenį krūtines, tarsi plaukiančios gulbės.

Vakarop, kai ėmė temti, gražu ir smagu buvo žiūrėti į didelius miestus apačioje, kaip juose žiebėsi šviesos, čia vienur, čia jau kitur, — rodėsi, lyg ant degančio popieriaus žybčioja mažos kibirkštėlės, jos lekia ir dingsta, kaip vaikai, skirstydamiesi iš mokyklos. Ir princas plojo delnais, bet Rytys prašė jį taip nedaryti, o tik gerai laikytis, kad kartais nenukristų ir neliktų kyboti, užkliuvęs ant kurio bokšto.

Erelis juodoje girioje skrido lengvai, o Rytys — dar lengviau. Kazokas ant savo mažo žirgo dūmė smarkiai per lygumas, o princas dūmė dar smarkiau.

— Čia šit tu gali pamatyti Himalajus, — kalbėjo Rytys, — tai yra aukščiausi kalnai Azijoje. Dabar jau greit pasieksime ir Rojaus sodą!

Jie pasuko kiek labiau į pietus, ir bemat pakvipo prieskoniais ir gėlėmis. Figos ir granatų obuoliai augo ant girios medžių, ant laukinio vynmedžio šakų kabojo mėlynos ir raudonos kekės. Čia juodu nusileido ir išsitiesė ant minkštos žolės, kur gėlių žiedai linkčiojo vėjui, tarytum norėdami pasakyti: „Sveikas atvykęs!“

— Ar mes jau Rojaus sode? — klausė princas.

— Ne, ką tu! — sakė Rytys. — Bet mes jau greit ten būsim. Ar matai antai aną uolų sieną ir didelę olą, apkarusią vynmedžio šakomis it didelėmis žaliomis užuolaidomis? Pro ten mes įeisim. Susisupk gerai į savo apsiaustą: čia

saulė degina, o tik žengsim žingsnį — ir bus baisiai šalta. Paukščiui, kur ties ta ola skrenda, vienas sparnas yra čia, lauke, karštoje vasaroje, o kitas ten, viduj, šaltoje žiemoje!

— Tai šitoks, vadinas, yra kelias į Rojaus sodą? — klausė princas.

Ir jie suėjo į olą. Ū-ti-ti-ti, kaip jiems buvo šalta! Bet tai truko neilgai. Rytys išskleidė sparnus, ir jie švietė kaip skaidriausia ugnis. O kokia tai ola buvo! Viršum galvų kybojo dideliausi akmens luitai, keisčiausių pavidalų, o nuo jų varvėjo vanduo; vietomis buvo taip žema, jog reikėjo keturpėsčia ropoti, vietomis taip aukšta ir erdvu, lyg atvirame ore. Atrodė, lyg tai būtų kokia laidojimo koplyčia su nebyliais vargonais ir suakmenėjusiomis vėliavomis.

— Mes turbūt mirties keliu einam į Rojaus sodą! — tarė princas, bet Rytys neatsakė nieko, tik rodė į priekį: tyrų tyriausia žydra šviesa tvino iš ten į juos. Akmens luitai viršum jų ėjo tolydžio vaiskyn, kol galiausiai pasidarė tokie šviesūs, kaip balti debesėliai mėnesienoje. Dabar jie įžengė ten, kur oras buvo puikių puikiausias, toks grynas, kaip kalnuose, ir toks kvapus, kaip rožių klonyje.

Tenai tekėjo upė, tyra kaip patsai oras, ir žuvys joje buvo tarsi auksas ir sidabras. Vandenyje žaidė unguriai, raudoni it purpuras, sulig kiekvienu savo judesiu žarstydami žydras žiežirbas; platūs vandens lelijų lapai vaivorykštės spalvomis klostėsi, ogi jų žiedai tviskėjo rausvai geltonomis liepsnomis, kurioms vanduo peną teikė, taip lygiai, kaip aliejus peni žibančią lempą. Stiprus tiltas iš marmuro, bet iškirstas taip meniškai ir dailiai, tarsi būtų vienų nėrinių ir krikštolėlių, vedė į Palaimos salą, kur klestėjo Rojaus sodas.

Rytys paėmė princą ant rankų ir pernešė tuo tiltu. Žiedai ir lapai dainavo gražiausias jo vaikystės dainas, bet taip veriamai saldžiai, kaip joks žmogaus balsas neįdainuotų.

O čia kas gi — ar palmių medžiai, ar milžiniški vandens augmenys, šitaip iškeroję? Tokių tarpių ir didelių medžių princas dar niekad nebuvo matęs. Ilgomis grandinėmis karojo nuostabiausi vijokliai, kokių randi nebent nupieštų spalvotais dažais ir auksu senų knygų paraštėse arba įsipynusių pradedamosiose jų raidėse. Tai buvo neregėti negirdėti dariniai iš paukščių, gėlių ir ornamentų. Čia pat šalimais vejoje stovėjo pulkas povų su išskleistomis mirguojančiomis uodegomis. Taip, išties taip! Tik kai princas jų prisilietė, pamatė, kad tai augalai, o ne paukščiai; ten buvo dideliausios varnalėšos, spinduliuojančios it povų plunksnos. Liūtai ir tigrai it vinklios katės šokinėjo tarp žalių gyvatvorių, kvepiančių kaip alyvų žiedai, ir tie liūtai bei tigrai buvo jaukūs; girinis balandis, blizgantis it gražiausias perlas, tapnojo sparnu liūto karčius, o antilopė, šiaip tokia baikšti, stovėjo greta ir linkčiojo galvą, lyg norėdama irgi žaisti jų draugėje.

Šit pasirodė Rojaus fėja. Jos rūbai žibėjo kaip auksas, o jos veidas buvo meilingas kaip linksmos motinos, kada ji laiminga dėl savo vaiko. Ji buvo tokia jauna, tokia daili, ir žavingiausios mergelės, kiekviena su šviečiančia žvaigžde plaukuose, lydėjo ją.

Rytys įteikė jai prirašytą palmės lapą nuo paukščio Fenikso, ir jos akys sužibo iš džiaugsmo. Ji ėmė princą už rankos ir įsivedė į savo pilį, kur sienos spalvomis žėrėjo kaip tulpės žiedlapiai, laikomi prieš saulę. Net lubos tenai buvo vienas didžiulis tviskantis žiedas, ir juo ilgiau į jį žiūrėjai, juo gilesnė rodėsi taurė. Princas žengė prie lango ir pažiūrėjo pro vieną stiklą. Jis išvydo Pažinimo medį su žalčiu, ir Adomas su Ieva stovėjo tenai.

— Argi jie nėra išvaryti? — klausė jis, o fėja nusišypsojo ir paaiškino jam, kad kiekviename lango stikle laikas išpiešė tam tikrą paveikslą, tik ne tokį, kaip esame pratę

visur matyti, — ne, šie paveikslai buvo gyvi: medžiai judėjo, žmonės vaikščiojo, tarsi veidrodyje. Princas pažiūrėjo pro kitą stiklą; čia buvo Jokūbo sapnas: kopėčios siekė dangų, ir angelai su dideliais sparnais jomis laipiojo aukštyn žemyn. Taip, visa, kas šiame pasaulyje buvę, gyveno ir judėjo lango stikluose; tokius meniškus paveikslus galėjo tik laikas išpiešti.

Fėja šypsojosi ir vedė princą į salę, didelę ir aukštą; jos sienos atrodė lyg persišviečią paveikslai, o veidai juose vienas už kitą gražesni. Tai buvo milijonai palaimintųjų, kurie šypsojosi ir giedojo, ir jų giesmės liejosi į vieną melodiją. Patys aukštutiniai buvo tokie mažyčiai, jog rodėsi mažesni už smulkiausią rožės pumpurą, papieštą ant popieriaus lyg taškutį. O vidury salės stovėjo didelis medis su nulinkusiomis, vešliomis šakomis; auksiniai obuoliai, didesni ir mažesni, kabėjo lyg apelsinai tarp žalių lapų. Tai buvo Pažinimo medis, kurio vaisių valgė Adomas ir Ieva. Nuo kiekvieno jo lapo varvėjo spindintis raudonas rasos lašas; rodėsi, lyg medis verktų kruvinomis ašaromis.

— Sėskimės į laivelį, — tarė fėja. — Mes atsigersime ko nors gaivaus ant siūbuojančio vandens. Laivelis supasi, bet iš vietos nejuda, o visos pasaulio šalys slenka mums pro akis.

Ir tikrai buvo nuostabu žiūrėti, kaip visas krantas juda. Čia praslinko aukštos, sniegu kepurėtos Alpės, su debesimis ir juodomis eglėmis; vamzdelis skambėjo taip liūdnai liūdnai, ir piemuo dailiai ryliavo tiroliečių dainą klonyje. Paskui banano medis prilenkė savo ilgas, nusvirusias šakas prie pat laivelio, juodos kaip suodžiai gulbės plaukė vandeniu, neregėti žvėrys, paukščiai ir gėlės rodėsi ant kranto; tai buvo Naujoji Olandija, penktoji pasaulio dalis, tai ji tenai čiuožė pro šalį mėlynų kalnų fone. Girdėjosi, kaip gieda žyniai, matėsi, kaip šoka laukiniai, grojant kaulinėms švil-

poms ir būgnams. Egipto piramidės, remiančios padebesius, apgriuvusios kolonos ir sfinksai, pusiau užpustyti smėliu, keliavo pro šalį. Šiaurės pašvaistės plieskė viršum atšiaurio ledynų — tai fejerverkas, kokio niekas nepamėgdžios. Princas buvo neapsakomai laimingas. Beje, jis ten matė šimtąsyk daugiau, negu mes čia apsakėme.

— Ir aš galiu čia likti ir būti visada? — klausė jis.

— Tai priklauso nuo tavęs paties! — atsakė fėja. — Jei, kaip Adomas, nesusimanysi daryti to, kas užginta, tai galėsi būti visada!

— Aš neliesiu obuolių nuo Pažinimo medžio! — sakė princas. — Juk čia yra begalė vaisių, tokių pat gražių, kaip anie!

— Ištirk save. Jei nesi pakankamai stiprus, tai grįžk namo su Rytų vėju, kuris čia tave atnešė. Jis tuoj lėks atgal ir beatskris tiktai po šimto metų. Šimtas metų šioje vietoje tau prabėgs taip, lyg būtų vos šimtas valandų, bet pagundai ir nuodėmei tai yra baisiai ilgas laikas. Kiekvieną vakarą, kai skirsiuos su tavim, aš turėsiu gundyti tave: „Eikš su manim!" Aš turėsiu ir ranka tau moti, bet tu neik. Nė iš vietos nežengk, nes su kiekvienu žingsniu vis didės tavo ilgesys. Tu ateisi į salę, kur Pažinimo medis auga; aš miegosiu po jo kvapiomis, nusvirusiomis šakomis, tu pasilenksi ties manimi, ir aš turėsiu šypsotis, bet jei tik tu pabučiuosi mane į lūpas, tuoj Rojus prasmegs giliai į žemes, ir tu prarasi jį. Nuožmūs dykumų vėjai gairins tave, šalti lietūs žliaugs tau per plaukus. Skurdas ir vargas bus tavo dalia.

— Aš lieku čia! — tarė princas. Rytys pabučiavo jį į kaktą ir tarė:

— Būk stiprus, tai pasimatysime čionai po šimto metų! Viso labo! Viso labo!

Ir Rytys išskleidė sparnus. Jie švietė kaip tolimų žaibų atšvaitai rudens naktį arba šiaurės pašvaistė šaltą žiemą.

— Viso labo! Viso labo! — šaukė jam gėlės ir medžiai. Gandrai ir pelikanai skrido eilėmis it plasnoją kaspinai ir lydėjo jį ligi Rojaus ribos.

— Dabar prasidės mūsų šokiai! — tarė fėja. — Jų pabaigoje tu matysi, kad, pašokusi su tavimi, kai saulė leisis, aš mosiu tau ir gundysiu tave: „Eikš su manim!“ Bet tu neik! Per visą šimtą metų aš turėsiu taip daryti kiekvieną vakarą; juo tu daugiau sykių nusigalėsi, juo daugiau jėgos įgausi, galų gale nustosi ir galvoti apie tai. Šį vakarą bus pirmas kartas. Na, tai aš įspėjau tave!

Ir fėja nuvedė jį į didelę salę vienų baltų, perregimų lelijų; jų geltoni kuokeliai buvo mažos auksinės arfos, skambančios stygų garsais ir fleitų tonais. Gražių gražiausios merginos, grakščios, ore plevenančios, aprengtos banguojančiu muslinu, jog visos kūno grožybės matėsi, sklandė ir šoko, ir dainavo, kaip nuostabiai gražu esą gyventi, kaip jos niekad nemirsiančios ir kaip Rojaus sodas amžinai žydėsiąs.

Ir šit saulė nusileido, visas dangus sutvisko auksu, ir jo tviskesy lelijos atrodė kaip puikiausios rožės; princas gėrė putojančio vyno, merginų paduoto, ir jautėsi toks laimingas, kaip niekad. Matė, kaip salės gilumos siena atsivėrė, ir Pažinimo medis sušvito tokiu spindesiu, jog jam net akys raibo; giesmė tenai buvo meilinga ir žavi kaip jo motinos balsas: „Mano vaike! Mano mylimas vaike!“

Čia fėja ėmė jam moti ir taip meilingai kviesti: „Eikš su manim! Eikš su manim!“

Ir jis galvotrūkčiais puolė prie jos, užmiršo savo prižadus, užmiršo jau pirmąjį vakarą, o jinai mojo ir šypsojosi. Kvapai, stiprūs kvapai aplinkui tapo dar stipresni, arfos skambėjo dar saldžiau, ir buvo taip, tarsi milijonai galvų salėje, kur augo medis, linkčiojo ir traukė štai tokią giesmę: „Viską reikia pažinti! Žmogus yra žemės viešpats.“ Ir nebe

kruvinos ašaros varvėjo nuo Pažinimo medžio lapų, — tai buvo raudonos, žaižaruojančios žvaigždės, kaip jam rodėsi. „Eikš su manim, eikš su manim!" — kvietė virpantys tonai, ir sulig kiekvienu žingsniu karščiau degė princo skruostai, smarkiau šėlo jo kraujas.

— Turiu eiti! — kalbėjo jis. — Tai juk nėra nuodėmė; negali būti! Kodėl nežengti į grožį ir džiaugsmą! Ją miegančią noriu pamatyti! Juk nieko neprarandu, jei susilaikau jos nepabučiavęs, o to aš tikrai nepadarysiu, aš stiprus, aš turiu tvirtą valią.

O fėja nusimetė savo spindintį rūbą, praskleidė šakas ir akies mirksniu tenai dingo.

— Aš dar nepadariau nuodėmės! — kalbėjo princas. — Ir nenoriu padaryti!

Ir sulig šiais žodžiais atlenkė į šalį šakas. Ji jau miegojo — tokia graži, kokia gali būti vien fėja Rojaus sode. Ji šypsojo pro miegus, jis pasilenkė ties ja ir pamatė ašaras virpant tarp jos blakstienų.

— Tu verki dėl manęs?! — sukuždėjo jis. — Neverk, gražioji moterie! Aš tik dabar perpratau Rojaus laimę — ji užplūdo mano kraują, mano mintis, aš pajutau cherubino jėgą ir amžiną gyvybę savo žemiškame kūne, dabar nors ir amžinoji naktis mane ištiktų — viena minutė tokia, kaip ši, atsveria viską!

Ir jis pabučiavo ašaras jos akyse, jo lūpos prisilietė josios lūpų...

Tada trenkė perkūnas, toks galingas ir baisus, kokio niekas dar nebuvo girdėjęs, ir viskas sugriuvo; gražioji fėja, žydintis Rojus prasmego, prasmego giliai giliai, princas matė, kaip visa tai grimzta į juodžiausią naktį; tartum mažytė, šviečianti žvaigždė besimatė iš tolių tolybės. Mirtinas šiurpas pervėrė jo kūną, jis užsimerkė ir ilgai gulėjo kaip negyvas.

Šaltas lietus čaižė jam veidą, nuožmus vėjas švilpė aplink galvą, ir čia jis atsipeikėjo.

— Ką aš padariau! — sudejavo jis. — Aš nusidėjau kaip Adomas! Nusidėjau, ir Rojus prasmego į gelmes!

Ir jis atsimerkė; žvaigždę tolumoj, žvaigždę, kuri švietė it prarastas Rojus, jis dar tebematė — tai buvo Aušrinė danguje.

Jis pašoko ir pasimatė besąs dideliame miške prie Vėjų olos, ir Vėjų motina besėdinti čia pat; ji atrodė rūsti, ji ištiesė ranką į aukštį.

— Jau pirmą vakarą! — tarė ji. — Et, aš taip ir maniau! Na, būtum tu mano vaikas — gautum lįsti į maišą!

— Gaus jis, gaus lįsti! — tarė Mirtis. Tai buvo sena žmogysta su dalgiu ir su dideliais juodais sparnais. — Į karstą lįsti gaus, bet ne dabar; aš tik jį paženklinsiu ir leisiu dar valandėlę pasidarbuoti pasaulyje, už kaltes atsiteisti, pačiam geresniam pasidaryti, — aš ateisiu, kai man reikės! Kada jis visų mažiausiai lauks, imsiu ir įgrūsiu jį į juodą karstą, užsidėsiu ant galvos ir nunešiu į žvaigždę; ir tenai žydi Rojaus sodas, ir jei jis bus geras ir doras, tai galės tenai patekti, bet jei jo mintys bus nedoros ir širdis sutepta, tai jis su visu prasmegs dar giliau, negu Rojus prasmego, ir tiktai kas tūkstantis metų iškelsiu jį vėl, kad iš naujo prasmegtų dar giliau arba patektų į žvaigždę, tą spinduliuojančią žvaigždę aukštybėse.

Tikras širdies skausmas



storija, kurią ketiname pasakoti, yra, tikrai sakant, dviejų dalių; pirmąją gražiausiai galėtume ir praleisti, bet joje yra dalykų, kuriuos žinoti mums pravers paskui.

Sykį mes viešėjome viename dvare. Atsitiko taip, kad dvaro ponas su ponia buvo trumpam išvažiavę, ir kaip tik tuomet atvyko iš artimiausio miestelio tokia madam. Su savim ji turėjo mopsą ir sakėsi atvykusi pasiūlyti dvaro ponui savo įmonės — odų raugyklos — akcijų. Mes jai patarėme taip: tegu ji tas akcijas įdedanti į voką ir paliekanti, užrašiusi adresą: „Ponui Generalintendantui, Riteriui etc.“

Ji mūsų paklausė, ėmė plunksną, palaikė ją tarp pirštų ir prašė pakartoti, ką turinti užrašyti ant voko, tik iš palengvo. Mes pakartojom, ji ėmė rašyti; prisivariusi lig „Generalint...“, sustojo, atsiduso ir tarė:

— Aš esu tik moteriškė...

Mopsą ji, imdamasi rašyti, buvo pastačiusi ant grindų, ir jis urzgė: kas tai matęs — jis dėl smagumo ir dėl savo sveikatos išvažiavo pasivažinėti, o čia jį stato ant grindų! Snukis jo buvo bukas, o nugara vieni taukai.

— Jis nekanda, — kalbėjo madam, — jis nė dantų nebeturi. Jis yra kaip šeimos narys, savybiškas ir urzgus, užtat kad mano anūkai jį išerzino; jie žaidžia vestuves ir nori, kad jis būtų pamergė, o jam, seniui, jau nebe galvoj tokie dalykai.

Ji padėjo savo popierius ir pasiėmė ant rankų mopsą. — Tokia yra pirmoji dalis, kurią galėjom ir praleisti.

— Mopsas mirė! — tokia yra antroji dalis.

Tai dėjosi po savaitės. Mes atvažiavom į miestelį ir įsikūrėm viešbutyje. Mūsų langai žiūrėjo į kiemą, perdalintą lentų tvora pusiau; vienoje pusėje karojo odos ir kailiai, žali ir jau išdirbti; ten pat stovėjo ir visokie kailiadirbių padargai, nes ten buvo raugykla, priklausanti tai madam, našlei. Mopsas tą rytą mirė ir jau buvo tame pačiame kieme palaidotas; anūkai (įmonės savininko, ne mopso, nes mopsas nugyveno amžių nevedęs) supylė jam kapą. Puikus buvo tasai kapas, jame gulėti tikras malonumas turėtų būti.

Kapą apkaišė puodų šukėmis, pabarstė smėliu. Ant pat viršaus užstatė butelį nuo alaus, kaklu aukštyn, bet be jokios alegorinės minties. Vaikai pašoko aplink kapą, ir vyriausiasis iš jų, praktiškas septynmetis berniukas, iškėlė tokį sumanymą: darykim, girdi, to kapo parodą, jo pasižiūrėti tegu eina visi mūsų gatvės vaikai, o už pažiūrėjimą tegu moka po vieną sagutę, išpjautą iš kelnaičių, — šito labo turi visi berniukai, jie dar ir už mergaites galės užmokėti.

Visi tos ir dar gretimos gatvelės vaikai atėjo, visi užsimokėjo po sagutę; daugelis jų tą popietę lakstė su viena tiktai petneša, bet užtat gavo pažiūrėti mopso kapo, o tai juk šitos kainos verta.

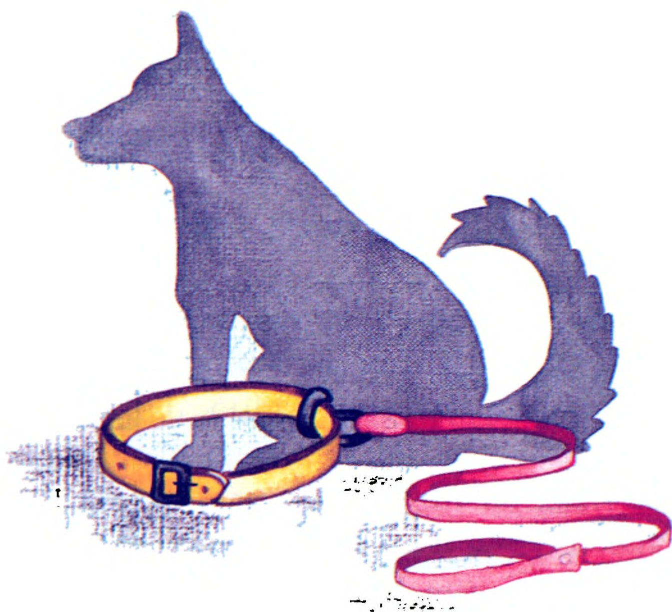
O lauke, priešais raugyklos kiemą, prie pat vartų stovėjo maža nudriskusi mergytė, dailaus sudėjimo, su gražiausiomis garbanomis ir tokiomis žydromis, tyromis akimis, jog net miela. Ji nepratarė nė žodžio, net ir neverkė, tik



kiekvieną kartą, vos vartai prasiverdavo, ilgai žiūrėdavo į kiemą. Ji neturėjo nė vienos sagutės, pati gerai tą žinojo, užtat liko liūdna stovėti už vartų, iki visi apžiūrėjo parodą ir išsiskirstė. Tada ji atsisėdo, užsidengė akis savo mažom nurudusiom rankom ir graudžiai graudžiai pravirko; ji tik viena liko nepamačiusi mopso kapo. Tai buvo tikras širdies skausmas, toks didelis, kokio suaugusieji nedažnai tegauna pajusti.

Mes tatai matėme iš aukšto — na, kai pats aukštai sėdi, tai tiek iš šitos, tiek iš daugelio kitų bėdų, savų ar svetimų, gali ir pasijuokti!

Tokia yra toji istorija, o kas jos nesuprato, tegul eina pas našlę pirkti raugyklos akcijų.



Nelabas berniūkštis



Gyveno kartą toks senas, geras poetas. Vieną vakarą sėdėjo jis namie, oras buvo labai bjaurus. Lietus pylė kaip iš kibiro, bet senam poetui buvo šilta ir jauku prie krosnies, kur kūrinosi ugnis ir čirkšdami kepė obuoliai.

— Nelaimingi žmonės, kur per tokį lietų turi keliauti, sauso siūlo neliks, — tarė jis, nes buvo tikrai geras poetas.

— Prašom leisti! Aš sušlapau ir sušalau! — staiga už durų pasigirdo vaiko balsas.

Vaikas verkė ir beldė į duris, o lietus lijo, vėjas dūzgino langus.

— Vargšas! — tarė senas poetas ir nuėjo atidaryti durų.

Už durų stovėjo mažas berniukas, visas nuogas, nuo jo ilgų geltonų plaukų varvėjo vanduo. Jis drebėjo nuo šalčio ir būtų tikrai sušalęs, jei niekas nebūtų įsileidęs.

— Vargšelis! — tarė senas poetas ir paėmė jį už rankos. — Eikš pas mane, aš tave sušildysiu, duosiu vyno ir obuolį. Tu toks gražus berniūkštis!

Jis tikrai buvo gražus. Akys jo žibėjo kaip dvi skaisčios žvaigždės, geltoni plaukai raitėsi garbanomis, nors nuo jų bėgo vanduo. Jis buvo panašus į angeliuką, kad ir buvo

pamėlynijęs ir visas drebėjo. Rankose laikė nuostabų lanką, tik tas lankas nuo lietaus buvo apgedęs, ir strėlių dažai nublukę.

Senas poetas atsisėdo prie krosnies, užsikėlė vaiką ant kelių, išgręžė jo šlapias garbanas, sušildė jo rankutes savo rankose ir pakaitino jam saldaus vyno. Berniukas atsigavo, jo skruosteliai paraudonijo, jis stryktelėjo žemėn ir ėmė šokti aplink seną poetą.

— Tu linksmas berniukas! — tarė poetas. — Kuo tu vardu?

— Amūras!— atsakė berniukas.— Ar tu manęs nepažįsti? Štai ir lankas mano. Aš moku šaudyti. Pažiūrėk, koks baisus oras, šviečia mėnuo!

— O lankas tavo pagedo! — tarė senas poetas.

— Būtų labai gaila! — atsiliepė berniukas, paėmė lanką ir ėmė jį vartyti. — Jau jis visai sausas, jam nieko neatsitiko. Templė gerai įtempta. Tuojau išmėginsiu.

Jis įsidėjo strėlę, prisitaikė ir šovė senam poetui tiesiog į širdį!

— Matai, mano lankas nebuvo pagedęs! — sušuko jis, balsu nusijuokė ir išbėgo.

Nelabas berniūkštis! Šauti, ar girdėjai, į seną poetą, įsileidusį jį pas save, buvusį jam tokį gerą, davusį pakaitinto vyno ir gražų obuolį! Gerasis poetas gulėjo išvirtęs žemėj ir verkė: jis buvo sužeistas į pačią širdį. Paskui jis tarė:

— Oi koks nelabas berniūkštis tas Amūras! Aš apsakysiu apie jį visiems geriems vaikams, kad jo vengtų ir niekados su juo nežaistų: dar ir jiems gali ką pikto iškirsti!

Ir visi geri vaikai, berniukai ir mergaitės, kuriems jis tai papasakojo, ėmė vengti to nelabo Amūro. Bet tas nenaudėlis vis dėlto moka juos privilioti!

Sakysim, studentai grįžta iš paskaitų, ir jis žingsniuoja kartu su knyga pažastėje juodai apsivilkęs — kas jį gali

pažinti! Jie galvoja, kad čia toks pats studentas, ima jį už rankos, o tas ir paleidžia jiems strėlę į krūtinę.

Merginos eina į bažnyčią, ir jis seka iš paskos. Amžinai jis kankina žmones! Kartais jis įsikrausto į didelį sietyną teatre ir ten skaisčiai dega; žmonės iš pirmo galvoja, kad čia lempa, paskui pastebi ką kitą. Laksto jis po karaliaus sodą ir po miesto pylimą. Sykį jis yra pataikęs į širdį tavo tėvui ir tavo motinai. Pasiklausk jų, jie tau papasakos, kaip ten buvo.

Taip, tas Amūras — nelabas berniūkštis, niekados nesibičiuliauk su juo! Jis persekioja visus žmones. Tik pagalvok, jis kartą yra paleidęs strėlę tavo senelei. Tai buvo seniai, viskas praėjo seniai, bet niekados ji to nepamirš! Tikrai nelabas Amūras! Bet dabar tu žinai, koks jis nelabas berniūkštis.



Eglutė



ugo girioj maža, graži eglutė. Augo ji labai dailioj vietoj. Kiti medžiai nestojo jai saulės spindulių, oro ji turėjo užtektinai. Aplinkui žaliavo daug vyresnių jos draugių — eglių ir pušų.

Eglutė vis dėlto nesijautė laiminga — jai rūpėjo ko greičiausiai didelei užaugti. Nedžiugino jos nei šviesi saulutė, nei giedras oras. Ji pagaliau nesidžiaugdavo nei kaimo vaikais, kai tie, atėję į mišką, rinkdami žemuoges ir avietes, linksmai šūkaudavo.

Prisiuogavę pilnus ąsočius, dažnai jie susėsdavo šalia eglutės ir sakydavo: „Kokia graži šita maža eglutė!“ Bet tokie pagyrimai eglutei netikdavo.

Per metus ji paūgėjo vieną žiedą, per antrus — kitą. Taip auga visos eglės. Iš tų žiedų skaičiaus sprendžiama, kiek jos kuri turi metų.

— O, kad aš būčiau tokia didelė kaip kitos! — sakydavo gailestaudama eglutė. — Kaip aš plačiai iškėsčiau savo šakas, kaip aš žvalgyčiaus viršūne į visas pasaulio šalis! Paukščiai imtų mano šakose lizdus krauti, ir mažiausio vėjelio pučiama siūbuočiau taip puikiai, kaip šit anie didieji medžiai.

Taigi eglutės nelinksmino nei saulės šviesa, nei paukščiai, nei rausvi debesėliai, plaukdavę rytą vakarą ties ja padangėmis.

Žiemą, baltučiui sniegui nuklojus žemę, girioje lakstydavo kiškių; jie įsibėgėję šokdavo dažnai per eglutę. O, kaip ją pykdydavo, kaip jai skaudu būdavo!

Dar dvi žiemos praslinko, ir užaugo jau tokia aukšta, jog kiškiukai turėdavo aplinkui bėgti. „O, kad taip galėčiau augti augti ir didelė užaugti! Kas gali būti maloniau pasauly!“ — galvojo eglutė.

Rudenį atvažiuodavo į girią vyrų ir nukirsdavo kelis pačius didžiausius medžius. Taip būdavo kiekvienais metais. Eglutė buvo jau nebemaža paaugus ir net drebėdavo, matydama kitus medžius virstant žemėn. Juos taip gražiai nugenėdavo ir nukapodavo, jog nebegalima buvo nei pažinti. Nugenėtus risdavo į ratus ir veždavo iš girios.

Kur juos veža? Ką jiems darys?

Kartą eglutė ėmė klausinėti pavasarį parskridusių kregždžių ir gužų.

— Ar nežinot, kur tuos medžius išvežė? Ar nebuvot kame jų patikę?

Kregždės nieko nežinojo, bet gužas pagalvojęs linktelėjo galvą ir tarė:

— Žinau, kaip nežinojęs! Grįždamas iš Egipto žemės, sutikau daug laivų gražių gražiausiais stiebais. Tat bus, manau dabar, tavo draugės, nes jos eglėmis kvepėjo. Taip, galiu tau ir labų dienų nuo jų duoti... Ir tu susilauk gi joms tokios sau garbės!

— Ai, kada gi aš pati tokia užaugsiu ir galėsiu jūra plaukyti! Bei kas ji, tikrai sakant, ta jūra? Kaip ji atrodo, ar graži pažiūrėti?

— Na, apie tai reikia daug sakyti, — tarė gužas ir nuskrido tolyn.

— Džiaukis jauna būdama, — jai tarė saulės spinduliai: — džiaukis savo tarpumu, jaunomis savo dienomis, taip dabar į puikybę tave keliančiomis!

Ir vėjas bučiavo eglutę, rasa ją ašarėlėmis vilgė. Bet girios medelis tuo visai nesidžiaugė.

Artinosi Kalėdos. Miške pradėjo kirsti jaunučiukus medelius; jų kai kurie buvo net jaunesni ir mažesni, negu mūsų eglutė; ji vis negalėjo nurimti ir sprauste spraudėsi iš miško. Tuokart jau nebegenėjo gražių eglučių, bet tiesiai iškirstas dėjo į roges, ir arkliai vežė su šakomis iš miško.

— Kam jų dabar prireikė? — klausinėjo eglutė: — juk jos ne didesnės už mane, o viena net gerokai mažesnė! Ir kodėl negeni joms šakų? Kur jas veža?

— Mes vieni težinom, mes težinom! — čirškėjo žvirbliai. — Mes buvom žiemą mieste ir viską matėm pro langus. Mes gerai žinom, kur jas nuvežė! Joms teko dabar tokia garbė, tiek laimės, jog ir apsakyti sunku. Mes žiūrėjom pro langus ir matėm jas stovint šiltuose kambariuose, pačiuose viduriuose, papuoštas gražių gražiausiais aukso obuoliais, saldainėliais, žaislais ir šimtų šimtais žvakelyčių.

— O paskui? — klausė eglutė, drebėdama visomis savo šakelėmis, pavydu nebesitverdama. — O paskui? Ką joms paskui darė?

— Daugiau mes nieko nebematėm... Bet ir tai buvo puiku, gražu, ai, kaip puiku!

— Argi ir man tektų tokia laimė! — džiaugdamasi galvojo eglutė. — Šitaip man dar labiau patiktų, nekaip jūros kelionė. Bet kaip ilgu laukti! Kad tik greičiau ateitų tos Kalėdos! Juk aš dabar tokia pat didumo, kaip tos pernai išvežtos eglutės!.. O, kada aš gulėsiu rogėse! Kada aš būsiu tokia laiminga: stovėsiu šiltame kambaryje, papuošta visokiais gražumynais!.. Bet kas bus toliau?.. O paskui bus dar geriau ir gražiau, šiaip kam gi mane puoštų? Taip, žinoma,



toliau bus dar geriau... Bet kas gi tikrai bus?.. O, kaip mane vargina nekantrybė, kaip sunku laukti! Pati nežinau, kas man darosi!..

— Džiaukis mumis! — sakė oras ir saulės šviesa: — džiaukis jauna būdama, džiaukis laisvėj augdama!

Bet eglutė nemokėjo džiaugtis. Ji vis augo ir augo. Vasarą ir žiemą ji stovėjo pasipuošusi tamsiai žaliais drabužiais. Žmonės, kuriems teko ją matyti, sakė: „O, koks gražus medelis!“ Ir, atėjus Kalėdoms, nukirto ją pirmą. Giliai, į pačią šerdį, įsmego kirvis, ir eglutė tik trekšt — sudejavo ir žemėn parvirto. Ji didelį jautė sopulį ir, būdama labai silpna, nebegalėjo galvoti apie kokią nors laimę. Sunku jai buvo skirtis iš tėviškės, iš tos vietos, kur ji augo: ji gerai žinojo, jog daugiau niekuomet nebematys savo mylimųjų — senų draugių, mažų krūmelių ir aplinkui augančių žolynėlių, o gal — ir paukštyčių! Važiuoti labai buvo skurdu!

Eglutė atsikvošėjo tik tuomet, kada ją atgabeno į kažin kokį kiemą drauge su daugybe kitų medelių. Vienas žmogus, pastebėjęs ją, tarė:

— Štai puikus medelis! Imkime jį!

Netrukus atėjo du išsipuošę tarnai ir nusinešė eglutę į didelę, gražią salę. Tos salės visos sienos buvo nukabintos paveikslais, prie didelės krosnies iš šonų stovėjo gražios kinų vazos su liūtais ant dangčių. Čia buvo supamų krėslų, rašytų šilkais sofų, didelių stalų, užverstų knygomis ir paveikslais, o žaislų — už visą tūkstantį dolerių, taip bent sakėsi vaikai, kurių buvo tie žaislai. Eglutę įstatė į didelį smėlio pripiltą kubilą. Bet niekam nei į galvą nebuvo atėję, kad čia būtų paprastas kubilas: jis buvo aptrauktas žaliu audeklu ir pastatytas ant didelio margo divano. O, kaip dabar drebėjo, džiaugės eglutė! Kas bus toliau?.. Paskui tarnai ir mergaitės ėmė ją puošti, kaišyti. Šakeles apkabinėjo mažučiukais tinkleliais, iškarpytais iš visokios spalvos po-

pierių, visokių saldumynų, gardumynų pridėtais. Auksuoti obuoliai ir riešutai kabėjo žemyn nusvirę, tartum būtų tame pat medyje užaugę. Tarpe tų gražiųjų daiktų visur ant šakelių prisagstė daugiau gal ne šimtą raudonų, mėlynų ir baltų žvakučią. Lėlės, visai kaip gyvos, — tokių gražių eglutė niekuomet nebuvo mačiusi, — pasipūtusios spoksojo tarp žalių šakelių. Pačioje jos viršūnėje pririšo aukso žvaigždę. Buvo gražu ir puiku, be galo gražu!

— Šį vakarą, — linksmai šnekėjosi ją kaišę žmonės, — šį vakarą eglutė bus neregėtai graži!

„Oi, — galvojo eglutė: — kad tik greičiau ateitų tas vakaras! Kad tik greičiau imtų žibinti žvakutes! Kas paskui bus? Ar ateis miško medžiai, ar atskris žvirbliai pažiūrėti manęs pro langą? Gal aš taip pasipuošusi žiemą vasarą stovėsiu?"

Taip, daug, gal ir per daug geidė eglutė! Iš to nekantrumo jai ėmė žievę skaudėti, o tas sopulys medžiams taip pat nemalonus, kaip galvos skaudėjimas žmonėms.

Pagaliau sužiebė žvakeles. Kas jų žibėjimas, kas puikumas! Eglutė taip visa sudrebėjo, net viena šakelė, prisilietusi prie žvakutės, užsidegė.

— Oi, oi! — suriko mergaitės ir šoko gesinti ugnies.

Dabar eglutė nebedrįso nei krustelėti. Tai buvo baisi kančia!.. Ji taip bijojo, kad tik nenukristų koks jos papuošalėlis... Tas visas gražumas vargšei visai apsuko galvą.

Tuo tarpu atsidarė durys, ir būrys vaikų subėgo į salę. Paskui juos iš lengvo suėjo ir vyresnieji. Vaikai sustojo prie eglutės ir — nustebę nutilo; tačiau ta tyla vieną minutę tesitraukė. Paskui pakilo neapsakomas triukšmas: jie pradėjo šokinėti ir lakstyti aplink eglutę ir už kitas kito traukyti nuo šakų dovanėles.

„Ką jie čia dirba? — galvojo eglutė.— Kas bus toliau?"

Žvakutės tuo tarpu pačias šakeles pridegė. Tada jas

ėmė po viena kitos gesinti, vaikams leido nusiskinti nuo eglutės visus gardumynus ir papuošalus. Vyresniųjų leisti, vaikai tuojau šoko į darbą. Eglutės šakelės visos sutreškėjo, ir kad jos viršūnė nebūtų buvusi pririšta aukso žvaigžde prie lubų, tikrai ją būtų parvertę ant grindų.

Vaikai su savo gražumynais tik šoko, tik lakstė. Eglutę visai pamiršo. Viena sena auklė priėjo dar kartą prie jos, bet tik pažiūrėti, ar nebeliko kur tarp šakų nenuskintos kriaušelės arba vynuogės.

— Pasaką! pasaką! — ėmė staiga šaukti vaikai ir nusitraukė, įkibę į skvernus, prie medžio vieną mažą, drūtą žmogelį.

— Na, dabar čia kaip miške, — tarė šis, sėsdamas po eglute: — ir tam medeliui ne iš kelio būtų paklausyti mūsų pasakos! Bet aš vieną pasaką tesakysiu. Katrą jūs norite: apie dvylika brolių, juodvarniais laksčiusių, ar apie gulbę, karaliene tapusią?

— Apie dvylika brolių! — šaukė vieni.

— Apie gulbę! — rėkė kiti.

Baisus pakilo klegesys. Tiktai viena eglutė stovėjo tylėdama ir galvojo: „Kodėl jie manimi nesirūpina ir neklausia mano nuomonės?“ Jai vargšei nebuvo atėję nei į galvą, kad jau padariusi ji savo darbą, kad ji daugiau niekam nebereikalinga.

Ir tas dručkis pasakė pasaką apie vieną gulbę, tapusią po ilgų vargų karaliaus pačia. Vaikai plojo delnais ir šaukė:

— Dar! Sakyk dar!

Jie labai troško išgirsti ir dvylikos brolių, juodvarniais laksčiusių, pasakos, bet tas storapilvis nebenorėjo daugiau sakyti. Susimąsčiusi eglutė stovėjo ir tylėjo: miško paukšteliai niekuomet jai nesakydavo tokių gražių pasakų. „Kokių nuostabių daiktų esama tame pasaulyje! — galvojo viena eglutė ir, girdėdama pasakojant tokį rimtą žmogų, tikėjo,

kad tai tikra tiesa esanti.— O kas dabar gali žinoti! Gal ir aš kada karaliene tapsiu!" Ir eglutė vėl džiaugėsi, tikėjosi, kad kitą dieną ją taip pat kaišys, puoš žvakelėmis ir žaislais, auksu ir vaisiais.

„Rytoj jau nebedrebėsiu!— galvojo eglutė.— Rytoj tik savo gražumu grožėsiuos, rytoj vėl išgirsiu pasaką apie tą gulbę, o gal ir apie tuos brolius, juodvarniais laksčiusius."

Ir visą naktį eglutė išstovėjo tylėdama ir svajodama. Ryto metą į kambarį atėjo tarnas ir tarnaitė. „Tuojau vėl ims mane kaišyti!" — tarė sau eglutė.

Bet jie išvilko eglutę iš salės, užbruzdino laiptais į pastogę ir pabloškė tamsiame kampe, kur joks šviesos spindulėlis negalėjo įeiti. „Kas dabar bus? — lyg ką klausė eglutė. — Ką aš čia veiksiu? Ką aš išgirsiu?" Ir, prisiglaudusi prie sienos, ėmė ji galvoti ir mąstyti... O laiko mąstyti ji turėjo gana, nes slinko diena po dienos, naktis po nakties, ir niekas jos nebelankė. Pagaliau kažin kas užlipo į pastogę, tačiau ne eglutės pažiūrėti, bet padėti kampe kelių didelių dėžių. Ten parioglintos, tos dėžės visai užstojo eglutę; ją visi seniai jau buvo pamiršę.

„Dabar žiema, — galvojo eglutė: — žemė sušalusi ir apsnigta, todėl žmonės negali manęs pasodinti: čia mane, matyti, iki pavasario laikys. Kaip išmintingi ir geri tie žmonės! Nesunku čia būtų laukti ir pavasario, kad tik nebūtų taip baisiai tamsu ir nejauku!.. Net mažų kiškelių nematyti!.. Kaip gera buvo tuomet stovėti apsnigtai miške ir žiūrėti, kaip apie tave šokinėja pilki kiškeliai!.. Tiesa, tada aš jų nemėgau. Bet kaip čia baisiai nuobodu ir ilgu!"

— Ci! ci! ci! — sucypė maža pelelė ir išlindo iš urvo; paskui išlindo kita. Peliukės apuostė eglutę ir prisiglaudė tarp jos šakelių.

— Koks baisus šaltis! — tarė pelytės. — Čia būtų visai gera, kad nebūtų taip šalta! Ar ne tiesa, sene egle?

— Aš visai ne sena! — atkirto eglutė. — Yra daug senesnių už mane.

— Iš kur tu? Ir ką tu žinai? — ėmė klausinėti pelės, jos visuomet yra labai smalsios. — Ar tau teko būti puikiausioje pasaulio vietoje?.. Ar esi buvusi ten? Ar esi buvusi toje viralinėje, kur ant lentynų guli gardūs sūriai, kur palubėje kaba kumpiai, kur galima prilipus ant lašinių šokti, kur įeini liesa, o išeini soti, riebi?

— Ne, tokios vietos aš nežinau! — atsakė eglutė: — bet aš žinau mišką, kur šviečia saulė ir gieda paukščiai...

Ir ėmė joms pasakoti apie savo jaunas dienas. O pelytės to niekuomet nebuvo girdėjusios ir klausė išsižiojusios; paskui tarė:

— Kaip tavo daug matyta! Kokia tu laiminga esi buvusi.

— Ar aš? — vėl nustebo eglutė. — Juk tikrai yra buvę gerų mano amžiuje dienų.

Ir paskui ėmė ji pasakoti apie tą kūčių vakarą, kada ją kaišė žvakutėmis ir smaguriais.

— O! — suriko pelytės: — kokia tu buvusi laiminga, senoji tu egle!

— Aš visai ne sena! — vėl atsikirto eglutė. — Aš tik šią žiemą išvežta iš girios. Aš pačioj gerumoj, nors tokia didelė atrodau.

— Kaip gražiai tu moki pasakoti! — tarė pelės ir kitą naktį atsivedė su savimi dar keturias klausytojas.

Eglutė pradėjo vėl pasakotis apie save ir apie savo gyvenimą miške. Ir juo daugiau ji pasakojo, juo aiškesnė ir gražesnė jai rodėsi visa praeitis. Ji mąstė: „Taip, tai tikrai buvo laimingas tas laikas. Bet jis gal sugrįš. Gal paskui mane patiks dar didesnė laimė. Kas žino, gal ir aš ištekėsiu už karalaičio. Gal ir man taip bus, kaip tai gulbei, karaliaus pačiai?“ Ir, sakydama tuos žodžius, ji atsiminė vieną gražų

beržėlį, augusį girioje. Jai rodėsi, kad tas beržėlis esantis puikus karalaitis.

— Kas yra ta gulbė, kur tokį vyrą gavo? — ėmė klausinėti pelės, ir eglutė pasakė joms visą pasaką.

Ji gražiausiai atsiminė kiekvieną žodelį, ir pelytėms taip patiko, jog iš džiaugsmo net šokti jos ėmė aplink eglutę. Kitą naktį atėjo dar daugiau pelių, o sekmadienį atsekė net dvi žvynės; bet žvynės pasaką išpeikė. Išgirdusios žvynių nuomonę, pelės nuliūdo, ir joms pačioms ėmė rodytis, kad gulbės pasaka tikrai nesanti tokia įdomi.

— Ar tu tą vieną temoki pasaką? — klausė žvynės.

— Taip, tik tą vieną! — atsakė eglutė. — Aš ją girdėjau laimingiausiame mano gyvenimo vakare; bet tuomet ir pati neišmaniau, kokia didelė buvo mano laimė.

— Bet ta pasaka visai negraži! Ar negalėtum pasakyti mums kokios istorijos apie kiaulės taukus, žvaktaukius, taukinę arba kitus gardžius daiktus?

— Ne, — atsakė eglutė.

— Tai lik sau sveika! — tarė žvynės ir nuėjo savais keliais. Netrukus ir peliukės nustojo ją lankyti.

Eglutei vienai vėl buvo labai ilgu.

— Kaip gera buvo, — dūsavo ji, — kai mažos vikrios peliukės, sutūpusios aplink mane, klausė mano pasakų. Dabar ir to nebėr! Bet palauk, tegu tik mane išneša iš čia, aš ir vėl būsiu laiminga — ir vėl gėrėsiuosi peliukėmis ar bent gėrėdamasi jas minėsiu!

Ar sulaukė, ko norėjo, eglutė? Taip! Vieną rytą atėjo kažin kokie žmonės daryti tvarkos ant aukšto. Atstūmė dėžes ir ištraukė eglutę iš kampo. Maža to: ištraukę labai nemandagiai sviedė į žemę, paskui vilkte išvilko ant laiptų, kur buvo visai šviesu.

„Dabar tai jau naują gyvenimą pradėsiu! — pagalvojo eglutė. Ji pajuto tyrą orą, saulės šviesą ir — bematant

atsidūrė žemai, kieme. Viskas taip greit atsitiko, tiek daug visokių daiktų paregėjo aplink save eglutė, jog visai pamiršo į save pažvelgti. Prie pat kiemo žaliavo didelis sodas, jis buvo visas sužydęs. Dideli radastų kerai augo prie tvoros ir žydėdami gardžiai kvepėjo. Sodo pakraštyje žydėjo liepos, o kregždės, skrajodamos ties jų viršūnėmis, čirškėjo: „Čia vyt, čia vyt!“ Bet tie žodžiai buvo sakomi ne eglutei.

„Dabar tai bus man dienos!“ — džiaugėsi eglutė ir ėmė plačiai kėsti šakeles... Bet jos buvo sudžiūvusios, nugeltusios, ir ji pati gulėjo dilgynėse. Aukso žvaigždė tebekabėjo viršūnėje ir žibėjo saulės šviesoje.

Kieme žaidė keli iš tų vaikų, kur kūčių vakarą šoko aplink eglutę ir gėrėjosi jos gražumu. Mažiausiasis pribėgo prie jos ir nutraukė jai aukso žvaigždę nuo viršūnės.

— Žiūrėkit, kas beliko nuo eglutės, kokia ji dabar negraži, sena! — sušuko jis ir taip ją primynė, jog net šakelės sutreškėjo jam po kojų. Eglutė pažiūrėjo į puikiai pasipuošusį sodą, pažvelgė į save ir ėmė gailėtis, kad jos nepalikę aname tamsiame kampe ant aukšto. Ji atsiminė savo jaunas miško dienas, linksmą kūčių vakarą ir mažąsias peliukes, taip mėgusias klausyti jos pasakų.

— Žuvo, viskas žuvo!— tarė nusiminusi eglutė. — Kad būčiau mokėjusi bent savo laime naudotis, kol galėjau! O dabar viskas žuvo, žuvo amžinai!

Netrukus atėjo darbininkas ir sukapojo eglutę į mažus šakalėlius, o paskui, suėmęs į glėbį, nunešė ir sukrovė po dideliu katilu. Išdžiūvę šakaliai beregint ėmė liepsnoti. Eglutė sunkiai dūsavo ir vaitojo, šakelės puškėjo. Pametę žaidę, atbėgo vaikai, sustojo aplink ugni ir pritardami šakelėms kartojo: „Pikšt pukšt! Pikšt pukšt!“ Girdėdama spragant savo šakeles, eglutė jautė tokį sopulį, tartum būtų kas širdį jai raižęs. Tuomet atsiminė gražius vasaros rytus girioje, šaltąsias žiemos naktis, skaisčiąsias dangaus žvaigždes,

atsiminė laimingąjį kūčių vakarą ir gulbės pasaką, vienintelę pasaką, kurią buvo išmokusi savo amžiuje ir mokėjo kitiems sakyti. Ir paskui eglutė sudegė.

O vaikai tebežaidė sode. Visų mažasis lakstė pasikabinęs ant krūtinės aukso žvaigždę, puošusią eglutę laimingiausioje jos gyvenimo valandoje. Tas vakaras jau praėjęs, eglutės nebėr, todėl ir pasaką baigiame.

Viskas praeina pasaulyje, viskas nyksta baigiasi, net pati gražioji, pati įdomioji pasaka!



Mergaitė su degtukais



re smarkiai šalo, sniegas snigo ir temo. Buvo paskutinis metų vakaras.

Tą vakarą ėjo gatve varginga mergaitė, maža, vienplaukė, basa.

Iš namų ji buvo išėjusi su klumpėmis, bet naudos iš jų maža teturėjo. Tos klumpės buvo motinos, ir mergaitei smuko. Nukrito jai nuo kojų, beskubant per gatvę, bijojo, kad nesuvažinėtų jos ratai. Vienos klumpės nebegalėjo rasti, antrąją pagriebęs nusinešė kažkoks vaikpalaikis. Toliau mergaitė gavo eiti basa. Jos kojos nuraudo, pamėlynijo nuo šalčio. Raudonoje prikyštėje ji nešėsi degtukų, vieną dėžutę turėjo rankoje. Per visą dieną nei už skatiką nebuvo pardavusi.

Visa drebėdama šalčiu ir badu, slinko ji toliau. Gaila buvo žiūrėti į ją...

Ant ilgų šviesių jos plaukų, gražiai nuleistų ant pečių, krito sniego kąsniai; bet ji ėjo sau, ir tiek. Pro langus visur matyti buvo žiburiai, iš visur kvepėjo kepta žąsiena, kiekvienas Naujųjų metų laukė. Tą visų laukiamąją šventę ir ji galvoje turėjo...

Kertėje, tarp dviejų namų, katrų vieni labiau į gatvę buvo išsikišę, varguolė atsisėdo pailsėti. Ji susitraukė. Savo

nušalusias kojeles drabužėliu prisidengė. Atsisėdus rados dar šalčiau, bet namo grįžti nedrįso; ji nebuvo pardavusi nei vieno degtuko, nei vieno skatiko nebuvo tą dieną gavusi. Tėvas ją tikrai primuš, antra — ir namie buvo nešilta. Troboje juos stogas tedengė, bet ir tas buvo skylėtas: pro jį, — nors pačios didžiosios skylės buvo šiaip taip užkaišiotos šiaudais ir kitais galais, vėjai visur pūtė.

Jos rankytės buvo beveik pastirusios nuo šalčio. Vienas degtukas tegalėjo jai padėti, kad būtų drįsusi išsiimti iš dėžutės, brykštelti į sieną ir pasišildyti pirštus.

Pagaliau išdrįso. Išsitraukė degtuką. Pšš! Žybtelėjo, įsidegė. Ranką mergaitė laikė ties pat degtuku, o jo liepsna buvo tokia skaisti ir didelė, kaip žvakės! Ir tikrai gražus buvo tas žiburėlis. Mergaitei rodėsi, kad ji sėdinti prieš didelę geležinę krosnį, žibančiomis vario kojomis ir vario gaubtuvu. Kaip smagiai liepsnojo ugnis, kaip maloniai ji šildė! Mergaitė jau buvo betiesianti ir kojeles prie krosnies pasišildyti, bet — ugnelė staiga užgeso, krosnis išnyko, ir jos rankose nudegusio degtuko galas beliko.

Mergaitė kitą braukė. Degtukas žybtelėjo, ir toje vietoje, kur krito šviesa, siena rados giedra kaip dujų apdangalas, ir mergaitė galėjo matyti, kas yra kambaryje. Stalas balta staltiese buvo apdengtas, jo viduje gražiausia porceliano lėkštė švytėjo, toje kepta žąsis, obuolių ir slyvų prikimšta, kėksojo ir gardžiai kvepėjo. Ir kas įstabiausia: ta žąsis paskui staiga nušoko nuo lėkštės ir, krapinėdama su peiliu ir šakutėmis krūtinėje, ėmė tiesiai į mergaitę eiti...

Bet čia degtukas vėl užgeso, ir mažutėlė storą, drėgną, šaltą sieną prieš save tematė.

Ji įbraukė dar vieną degtuką ir šiuo kartu prie puikios eglutės atsidūrė. Eglutė buvo dar didesnė ir gražesnė, negu ta, kurią buvo mačiusi pro stiklo duris lobingojo pirklio troboje. Tūkstančiai žvakių degė žaliose šakelėse, ir margi paveikslėliai, kokių matydavo parduotuvių languose, iš

aukšto į ją veizėjo. Jų pasiekti mergaitė ištiesė rankeles, bet tuo tarpu degtukas ir vėl užgeso. Eglutės žvakelės ėmė kilti vis aukštyn ir aukštyn ir pagaliau pavirto dangaus žvaigždėmis ir aukštybėse žibėjo. Viena žvaigždelė nukrito ir krisdama paliko paskui save ugnies ruožą.

— Turbūt kas miršta! — pagalvojo mergaitė, nes močiutė, kuri ją viena temylėjo ir kuri dabar jau mirus buvo, pasakojo jai, kad, einant kam nors iš šio pasaulio pas Dievą, krintanti dangaus žvaigždė.

Mergaitė dar kartą brykštelėjo degtuką. Vėl viskas nušvito, ir tuo nušvitimu stovėjo prieš ją senoji močiutė, tokia pat šviesi, spindinti, tokia pat romi ir mylinti kaip ir kitados.

— Močiute! — suriko mažytė. — Atsiimk mane pas save! Aš žinau, tu nueisi, kai užges degtukas; tu pranyksi kaip šiltoji krosnis, kaip gardžioji kepta žąsis, kaip gražioji, didžioji eglutė!

Ir ji brykštelėjo visą dėžutę degtukų: norėjo, kad senelė ilgiau pabūtų su ja.

Ir degtukai įsidegė taip skaisčiai, jog aplinkui pasidarė šviesiau negu vidurdieny. Niekados dar močiutė nebuvo tokia didelė ir graži; ji pasiėmė mergaitę ant rankų, ir abi, šviesios ir linksmos, pakilo aukštai, be galo aukštai nuo žemės; jos lėkė ir lėkė vis į aukštybes; ir ten, kur jos nulėkė, nebuvo nei šalčio, nei bado, nei vargo — jos buvo pas Dievą.

Išaušo šaltas rytas. Kertėje, prisiglaudusi prie sienos, sėdėjo vargšė mergaitė. Jos skruostai buvo raudoni, lūpos šypsojo — vargšė sušalo paskutinę senųjų metų naktį.

Naujųjų metų saulė patekėjo ties mažu lavonėliu. Sustingusi sėdėjo mažytė su savo degtukais, kurių viena dėžutė buvo sudegusi.

— Jos norėta pasišildyti, — kalbėjosi žmonės.

Bet niekam nei į galvą neatėjo, kiek daug jos grožybių matyta, kokioje šviesybėje jos nulėkta su močiute į Naujųjų metų linksmybes.

Sniego senis



ai bent šaltelis! — džiaugėsi sniego senis. — Vienas malonumas toks oras! Ir tas pasiutęs žiemys kaip mane meiliai glosto, kaukdamas pagal ausis! Tik man nepatinka aure anas raudonas ratas, spoksantis į mane! — Raudonu ratu sniego senis vadino saulę, buvusią tuo metu arti laidos. — Bet aš jo nebijau, aš stiprus: tegu čia kažkas būtų, nei nemirktelėsiu!

Bet mirktelėti jis nei negalėjo: vietoj akių įstatyti buvo du juodi angliai, o į burną įspraustas senas grėblys, todėl jis visą laiką juokėsi atkišęs dantis.

Sniego senis nebuvo didelio amžiaus — dar tos pačios dienos rytą nulipdytas. Tik nulipdytą, sveikino jį džiaugsmingi vaikų balsai ir švilpiančių pro šalį rogių tarškūs žvangučiai. Taip sveikinamas sniego senis galvojo, kad jis labai ne bet kas. Jis dar daugiau kėlėsi, pamatęs, kad vietoj nusileidusios saulės netrukus patekėjo mėnuo.

— Aure tas ratas išlindo jau iš kitos pusės! — tarė sniego senis. — Aš jam įvariau gerokai baimės, net pablyško! Aš jį pamokiau, daugiau nebespoksos man į akis! Jo blanki šviesa dabar mane net gražina. Tik man pikta, kad tas kvailas ratas gali kilotis iš vienos vietos į kitą, o aš ne. Kaip aš norėčiau lakstyti ir čiaužyti po ledą!

— Au, au!— sulojo senas šuva užkimusiu balsu.— Au, au! O kai saulė ims tave mokyti, tai nežinosi, kaip nuo jos bėgti! Per daugelį metų mačiau, kaip nuo jos trūkčiagalviais bėgo tavo broliai. Ji labai galinga!

— Kaip tas didelis ratas aukštai gali mane mokyti lakstyti? — tarė sniego senis, turėdamas galvoj mėnesį. — Kai aš, įspyręs akis, į jį pažiūrėjau, tai jis išsigandęs pasislėpė, o dabar slenka iš kitos pusės!

— Tu nieko nesupranti, seni besmegeni! — atsiliepė šuva.— Tiesą sakant, tave tik nulipdė iš paskutinio sniego, todėl nieko nežinai. Ką tu dabar aukštai matai — tai mėnuo, o kur neseniai pasislėpė — tai saulė. Ji niekam nesileidžia žiūrėti tiesiai sau į veidą! Rytoj ji vėl pasirodys ir pamokys tave taip, kad tu stačia galva lėksi į griovį! Oras greit atsimainys, aš tai jaučiu iš savo paskutinės dešinės kojos. Prieš oro atmainą ją vis man gelia.

„Man neaišku, ką jis kalba! — svarstė sau sniego senis. — Bet jaučiu, kad čia turi būti kas negeras. Taip pat jaučiu, kad tas ratas, kur į mane spoksojo — saulė, kaip jis jį vadina, — irgi man ne tėvas."

— Au, au! — sulojo vėl šuva, apsisuko tris kartus aplink save patį, įlindo į savo gurbą ir atsigulė šiltai ant šiaudų.

Oras tikrai atsimainė. Iš pradžių pakilo tirštas drėgnas rūkas, paskui papūtė šaltas vėjas, ir šaltis dar pasmarkėjo.

Saulei tekant buvo nuostabus reginys. Visi medžiai stovėjo apšerkšniję, mirgėdami kaip sidabras saulės spinduliuose.

Sniegu apdribusios šakos pamaži lingavo, visa žemė, rodos, buvo nubarstyta deimantais. Iš visų pusių akinanti šviesybė darė labai gražų vaizdą.

— Kaip gražu! — tarė jauna geltonplaukė mergaitė, atėjusi į daržą kartu su vienu jaunikaičiu. — Žiemą šimtą kartų gražiau kaip vasarą!



— Ir tokio puikaus vyro vasarą neregėsi! — pasakė jaunikaitis, rodydamas į sniego senį.

Mergaitė linksmai nusijuokė ir žemai linktelėjo, sveikindama sniego senį. Paskui jie abudu nukeliavo tolyn, mindami po savo kojų treškantį sniegą.

— Kas jie tokie? — paklausė šunies sniego senis. — Jie labai malonūs. Tu juos žinai?

— Gerai žinau, — atsakė šuva.— Ypač ją gerai žinau daug metų, ji mane visados glosto, eidama pro šalį, ir dažnai atneša riebų kaulą. Jie man labai patinka. Ji yra tų namų duktė. Daržas, kur mes dabar esam, yra jos tėvo. O tas jaunikaitis yra jos sužadėtinis. Jie eina dabar pasižiūrėti ten toliau jiems statomų namų, paskui jie ten kartu gyvens.

— Ten toliau... aš nematau, — tarė sniego senis. — Jei jie užpakaly manęs, aš negaliu pasukti galvos.

— Au, au! — atsiduso šuva. — Aš ją pažinau, kai ji buvo dar maža mergaitė. Tada ir aš buvau visai mažas ir nevargau kaip dabar, pririštas ir to bjauraus šalčio kankinamas.

— Neniekink šalčio! — pasakė sniego senis. — Kas gali būti malonesnis už šaltį? Bet geriau papasakok, kaip tu gyvenai anksčiau.

— Au, au! — vėl atsiduso šuva. — Aš gyvenau aure anuose dideliuose namuose. Tada aš buvau dar mažas, ir mane labai lepino. Laksčiau po visus gražius kambarius, vaikai mane ant rankų nešiojo. Mane maudė, šukavo, gardžiausiais daiktais penėjo. Bet vieną kartą šeimininkas pasakė, kad aš pasidaręs didelis ir nebegražus. Tada mane atidavė namų prižiūrėtojai, gyvenusiai apačioj. Ten aš buvau dar labai laimingas. Tiesa, butas buvo ne toks puikus, meilių žodžių labai negirdėjau, bet vaikai manęs nebetampė, norėdami pažaisti, ir aš galėjau ramiai gulėti. Guolis

buvo minkštas, ėsti gaudavau sočiau kaip viršuj pas ponus. Be to viso, aš turėjau krosnį. O, tu negali suprasti, kas tas yra! Tau ji gal ir mažiau patiktų. Bet aš nuolat galvoju ir sapnuoju krosnį.

— Kas yra ta krosnis, kad ją taip giri? — paklausė sniego senis. — Ar ji graži? Ar ji panaši į mane?

— Visai nepanaši! — atsakė šuva juokdamasis. — Tu baltas, o ji juoda, turi ilgą kaklą ir visados karšta. Ji ryja medį ir kartais iš burnos spjauna ugnį. Tu iš savo vietos gali ją matyti, pažvelk į pogrindį.

Sniego senis pažvelgė į tą vietą, kur jam nusakė šuva, ir tikrai pamatė tokį daiktą: visas juodas, žiba, gerklė pilna ugnies. Tai regėdamas, jis norėjo, iš vienos pusės, prieiti prie krosnies arčiau, o iš kitos pusės, bėgti kaip galima toliau.

— O kodėl tu nepasilikai ten? — paklausė jis šunies. — Kam tu pametei tokią gerą vietą?

— Aš ją pamečiau ne savo noru! — atsakė šuva. — Kartą vienas šeimininkų vaikas, didžiausias padauža, atėjo į pogrindį man pusryčiaujant.. Griaužiau labai riebų kaulą. Tas berniūkštis, mane erzindamas, norėjo jį man atimti. Aš nesupratau juoko, ėmiau urgzti, norėdamas priminti, kad kaulas yra mano, o ne jo. Bet jis nesiliovė erzinęs. Papykęs aš jam griebiau už rankos ir įkandau. Pamatęs kraują, vaikas baisiai išsigando ir ėmė rėkti. Subėgo žmonės ir gerai išdulkino man kailį. Paskui užnėrė man ant kaklo grandinę ir išvedę pririšo prie šio gurbo. Netrukus mirė namų prižiūrėtoja, prie kurios gyvenau, ir dabar šioj vietoj visą laiką riogsau pririštas. Čia bebūdamas užkimau, mano balsas pasidarė nebeskardus. Gaila, kad manęs nepažinai tuo metu, kada aš turėjau gražų balsą. Bet vis dėlto man geriau kaip tau, nenorėčiau mainytis vietos su tavim.

Sniego senis į galą buvo nustojęs klausytis šunies istorijos. Jis žiūrėjo į krosnį. Krosnis stovėjo ant keturių kojų, buvo didumo sulig juo. Jam atėjo keista mintis.

— Norėčiau, — tarė jis — nueiti į pogrindį ir susipažinti su krosnim. Baisus ima mane noras prisiglausti prie jos.

— Tu visai kvailas, — atsiliepė šuva. — Pirmiausia, tu negali pasijudinti iš tos vietos, kur stovi, tai tau tuo geriau. Bet jei tu prisiartintum prie krosnies, tai tuojau tavęs nebebūtų. Greičiau žūtum kaip nuo saulės!

Sniego senis nelabai tikėjo. Jam rodėsi, kad šuva taip kalba iš pavydo. Jam turėjo būti gaila tos krosnies, ir bijojo, kad kas kitas prie jos neprisiartintų.

Sniego senis tylėdamas žiūrėjo į krosnį, skleidžiančią malonią šviesą. Jis gėrėjosi liepsna, šokančia iš vidaus, atidarius duris, ir galvojo, kokia jam būtų laimė, jei galėtų prisiglausti prie tos krosnies.

Taip praėjo naktis.

Kitą dieną buvo dar šalčiau, šerkšnas aptraukė namų langus, ir sniego senis negalėjo matyti, kas darėsi viduj. Jis stovėjo labai nesmagus.

— Nesirūpink be reikalo, — mokė jį šuva, — ir džiaukis, turėdamas tokį gerą orą. Galimas daiktas, kad rytoj jis tau tiks mažiau negu šiandien. Mano dešinė koja pranašauja, kad oras greit mainysis, bet neturėsi iš to naudos.

Sniego senis manė, kad šuva juokauja, ir jo patarimų nenorėjo nei girdėti.

Kitą dieną buvo atodrėgis. Sniegas pasidarė drėgnas ir pradėjo po truputi nykti.

Sniego seniui užėjo striukė. Per vieną dieną vargšas baisiai sumenkėjo. Jis nedejavo, nieko daugiau nekalbėjo, stypsojo nosį nuleidęs. Vieną rytą jis visai sugriuvo, toj vietoj bestovėjo juodas pagaikštis, vaikų atsineštas sniego seniui lipdyti.

— Au, au! — lojo šuva, — štai dėl ko jį traukė krosnis! Čia kaltas buvo pagaikštis, troškęs grįžti į savo vietą prie ugnies! Dabar viskas jau baigta.

Po šlapių dienų netrukus prasidėjo šviesus ir šiltas pavasaris. Vaikai, kur tiek džiaugėsi, lipdydami sniego senį, dabar šūkavo ir dainavo:

Šalta pasibaigė žiema,
Diena išaušo vėl linksma.

Ir niekas daugiau, net anas paišinas pagaikštis, nebegalvojo apie sniego senį.



Metų istorija



aigėsi gruodis. Lauke baisiai pustė. Sniegas didžiuliais verpetais sukosi gatvėse ir skersgatviuose, storai lipdė langus, tumulais virto nuo stogų. Visi žmonės bėgo tekini, griuvo ir, susitikę viens kitą, vertė į pusnį. Vežimai ir arkliai atrodė kaip cukrum apibarstyti. Važiuojant prieš vėją, liokajai, stovėdami užpakalyje, turėjo nugaras atsukę į karietą, pėstieji taikė bristi vėžėmis paskui vos slenkančius vežimus.

Pagaliau pūga pasibaigė. Pagal namus prakasė siaurą taką, tokį siaurą, kad kai žmonės juo eidami susitikdavo, tai sustodavo, nenorėdami viens kitam užleisti kelio. Nei vienas nenorėjo pirmas žengti į pusnį, kad kitas galėtų prasilenkti. Ir taip abu stovėdavo tylėdami ir nejudėdami, kol pagaliau, lyg susitarę, abudu vienu kartu ryždavosi patraukti iš tako į šalį po vieną koją, kuri tuoj giliai įklimpdavo į sniegą.

Pavakary vėjas visai nutilo. Dangus pasidarė toks giedras, lyg jį kas būtų švariausiai nušlavęs, pakėlęs kiek aukščiau ir nuskaidrinęs; žvaigždės spindėjo tartum tik nušveistos, viena šviesiau už kitą. Šalo, net tvoros poškėjo, ir jau prieš rytą sniego paviršius pasidarė toks kietas, kad ant jo

šokinėdami nebeklimpo žvirbliai. Jie skraidė nuo vienos pusnies ant kitos, striksėjo pramintais takeliais, bet lesti nieko nebuvo. O šaltis spiginte spigino.

— Čir čir! — sakė vienas žvirblis kitam, — tai tau ir nauji metai! Juk jie daug prastesni už senuosius. Vertėjo čia mainyti! Dėl daug ko jie man nepatinka!

— O žmonės, žiūrėk, kaip lakstė visą naktį, sveikindami naujus metus, — pasakė mažas, nuo šalčio pašiurpęs žvirblelis: — jie ir puodus į duris daužė, ir šaudė, ir tiesiog iš galvos ėjo iš džiaugsmo, kad baigėsi senieji metai. Turiu prisipažinti, džiaugiausi ir aš pats: tikėjausi, kad tuoj pat prasidės šiltos dienos, bet apsigavau. Šalti ėmė dar smarkiau negu pirma. Matyt, žmonės apsiriko su laiku.

— Žinoma, apsiriko, — tarė trečias žvirblis su žilu nuo senatvės kuodu. — Jie turi vieną tokį daiktą, vadina kalendorium. Žmonės patys jį išgalvojo ir nori, ar girdi, kad viskas pasaulyje eitų, kaip ten parašyta. Bet labai apsirinka! Kai ateis Pavasaris, tada prasidės ir nauji metai. Taip jau eina iš senų senovės, tos tvarkos laikausi ir aš pats.

— O kada gi tas Pavasaris ateis? — klausė kiti žvirbliai.

— Kai parlėks gužai, — atsakė senis žvirblis: — bet kada jie parlėks, tą sunku žinoti iš anksto. Čia mieste to niekas nežino, bet kaime apie tokius daiktus išmano daugiau. Kad taip mums dabar nulėkus į kaimą ir ten palaukus Pavasario! Šiaip ar taip, ten mes būtume prie jo arčiau.

— Gal tas būtų ir gerai, — atsiliepė vienas žvirblis, ilgai šokinėjęs ir čirškėjęs, nesakydamas nei žodžio. — Tiktai aš jau įsitaisiau mieste, pripratau prie šiokių tokių patogumų, kurių kaime neturėsiu. Netoli nuo čia gyvena vieni žmonės, jiems atėjo į galvą toks labai geras daiktas: jie pritaisė prie sienos gėlių puodą taip, kad puodo viršus priglaustas prie sienos, o dugnas atsuktas į lauką; dugne

pragręžta tokia skylė, kad aš lengvai galiu pro ją įlįsti ir išlįsti. Ten su pačia susinešėme lizdą ir išsiperėjome vaikus. Žinoma, žmonės tą padarė tik tam, kad galėtų pasidžiaugti, į mus žiūrėdami, todėl jie mums barsto ir duonos trupinius. Taigi su lesalu mums taip pat bėdos nėra. Tai geriau mes pasiliksime mieste. Nors ir mums daug kas nepatinka, bet senos vietos nemesime.

— O mes lėksime į kaimą ir pažiūrėsime, ar neateina Pavasaris, — pasakė kiti žvirbliai ir išlėkė.

Bet ir kaime buvo šalta, šalo ten smarkiau negu mieste. Aštrus, svilinantis vėjas lakstė užpustytais laukais. Apsimovęs dideles pirštines, laukininkas sėdėjo rogėse, trindamas ir daužydamas viena į kitą rankas, kad jos taip nešaltų; rimbą buvo pasidėjęs sau prie kojų, bet liesi arkliukai ir be to bėgo taip greitai, kad nuo jų kamuoliais virto garas. Sniegas cypė po pavažomis, žvirbliai šokinėjo rogių paliktose vėžėse ir stingo nuo šalčio.

— Čir čir! — čirškėjo jie. — Kada gi ateis Pavasaris? Kaip ilgai reikia laukti!

— Ilgai! — pasigirdo nuo gretimos apipustytos kalvelės. Gal čia buvo aidas, o gal čia pasakė tas keistas senis, sėdėjęs ant apipustyto kauburio. Senis buvo visas baltas kaip laukininkas su naujais baltais kailiniais. Jo veidas buvo išblyškęs, ilgi žili plaukai, didelės šviesios akys.

— Kas tas senis? — klausė žvirbliai.

— Aš jį pažįstu, — pasakė senas varnas, tupėjęs ant tvoros ir teikęsis šnektelėti net su žvirbliais. — Tai Žiema, pernykščių metų senis. Jis nemirė, kaip skelbia kalendorius, o paskirtas mažojo princo Pavasario globėju. Tas Pavasaris jau greitai ateis. Taip, o kol kas pas mus viską rikiuoja Žiema. Karr! Tai šaltelis! O ką, riečia jis į ožio ragą, mažiukai?

— Matot, ar aš jums nesakiau? — atsiliepė mažasis žvirblis. — Kalendorius yra tik žmonių išgalvotas daiktas, jis visai nesutinka su metų pasisukimais. Jau verčiau tegu mums paliktų skirstyti metų laikus, mes tą reikalą geriau išmanome negu žmonės.

Praėjo savaitė, kita. Miškas pajuodavo, užšalęs ežeras pasidarė panašus į ištirpusį šviną; žeme traukė drėgnas ir šaltas rūkas; būriais lakstė dideli juodi varnai, bet jie nekranksėjo; rodėsi, kad viskas miegojo.

Bet štai tykštelėjo saulė, ir visas ežeras staiga sublizgėjo kaip išlydytas cinas. Sniegas ant laukų ir kalniukų lyg papilkėjo, apsinešė, bet baltasis senis vis dar tebesėdėjo ten pat, tik nuolat žvalgėsi į pietus. Jis matė, kad sniegas vis labiau nyksta, smunka, tartum kiaurai žemę prasmegdamas, kad tai šen, tai ten ima rodytis žalias žemės lopiniukas, kur kapstinėjosi daugybė žvirblių.

— Čivir vivir pavasaris!

— Pavasaris! — nuskambėjo per laukus ir pievas, per tamsius miškus, kur ant medžių jau žibėjo jaunos žalios samanos.

Štai parlėkė iš pietų pirmieji du gužai; kiekvienas iš jų ant nugaros turėjo po mažą gražų vaikutį — berniukas ir mergaitė. Vaikučiai sveikindami pabučiavo žemę, ir, kur tik jie žengė žingsnį, visur iš po sniego lindo baltos gėlytės. Susiėmę rankomis, jie priėjo prie žilo žiemos senio, priglaudė galvas prie jo krūtinės, ir tą pačią akimirką jis išnyko. Viską aptraukė tirštas ir drėgnas rūkas.

Paskui pakilo vėjas. Švilpdamas lėkė jis per visą kraštą ir blaškė šaltą rūką. Skaisti saulutė ėmė gerai šildyti. Žiemos vietoj į sostą įžengė gražūs Pavasario vaikai.

— Štai dabar tai nauji metai! — džiaugėsi žvirbliai. — Prikentėm žiemą, dabar bent atsigausime!

Kur tik rodėsi Pavasario vaikai, visur ant medžių ir krūmų sprogo žali pumpurai, dygo žolė, vis labiau žaliavo lau-

kai. Mergaitė visur barstė gėles. Gėlių jos prijuostėj buvo tiek daug, ji niekaip negalėjo jų visų išbarstyti, kad ir kaip dosniai jas švaistė. Ji tiesiog pilte apipylė tikru žiedų sniegu obelų ir persikų medžius; tie labai puikavosi savo baltu apdaru, nors lapai dar nebuvo visai išsiskleidę.

Mergaitė suplojo delnais, berniukas taip pat. Beregint nežinia iš kur ėmė lėkti nesuskaitomi būriai paukščių, ir visi jie čiulbėjo:

— Pavasaris atėjo! Pavasaris atėjo!

O, kaip gražu visur buvo! Net šimtametės senutės, ir tos ėjo pasėdėti lauke, pasišildyti prieš saulutę ir atsigaivinti. Jos žiūrėjo į gelsvas gėleles, nubarstytas po visą pievą — visai taip pat, kaip ir tais seniai praėjusiais laikais, kada jos pačios buvo dar jaunos. Pasaulis rodėsi joms vėl jaunas, ir jos šypsodamos sakė:

— Kokia puiki dienelė šiandien ištiko!

Miškas vis dar tebebuvo pilkšvai rausvas nuo išbrinkusių pumpurų, bet jau žaliavo jaunos samanos, kvepėjo nesuskaitoma daugybė žibučių, skleidė žiedus snieguolės ir raktažolės. Kiekvienas stiebelis buvo pilnas gyvybės sulčių, kas valandėlę augo ir stiprėjo. Visa žemė atrodė kaip koks nuostabus patiesalas ir traukte traukė ant jo pasėdėti. Ir tikrai ant jo sėdėjo susiglaudę jauni Pavasario vaikai. Jie dainavo linksmas dainas, juokėsi ir vis augo ir augo.

Iš dangaus ant jų lynojo šiltas lietutis, o jie to nejautė. Lietaus lašai ir džiaugsmo ašaros liejosi drauge. Jaunikis ir nuotaka pasibučiavo, ir tuo pačiu akies mirksniu medžiai išskleidė lapus. Kai patekėjo saulė, visi miškai jau žaliavo.

Susikibę rankomis, jaunieji vaikščiojo tik išsiskleidusių lapų paūksmėje, lapų žalumą nuolat keitė mirguliuodami saulės spinduliai ir šešėliai. Kokia skaistybė, koks gaivinantis kvapas dvelkė nuo kiekvieno lapelio! Smagiai ir skardžiai tarp šlamančių nendrių margais akmenėliais čiurleno sraunūs upeliai.

— Per amžių amžius! Taip buvo, yra ir visados bus! — sakė visa gamta.

Kukavo gegutė, skambiai čireno vieversėlis. Buvo nuostabus pavasaris. Tik vieni gluosniai vis dar tebelaikė savo žiedus vilnonėse pirštinėse: jie buvo labai atsargūs, o toks atsargumas, reikia pasakyti, juk nuobodus daiktas!

Vėl slinko dienos ir savaitės. Ėjo vis šiltyn. Karšto oro vilnys glostė rugius, ir tie vis balo ir balo. Ant spindinčio kaip veidrodis miško ežerų paviršiaus baltasis šiaurės lotas kėtė savo plačius, žalius lapus, ir žuvys slapstėsi jų šešėlyje. Miško pakraštyje, ten, kur nuo laukininko triobelės sienos atsimušę saulės spinduliai šildė sužydusias rožes ir vyšnių šakas, aplipusias juodomis, sultingomis uogomis, sėdėjo gražioji Vasara, ta pati, kurią matėme dar vaiką, paskui — nuotaką. Įsmeigusi akis, ji žiūrėjo į juodus debesis, tartum kalnai slenkančius vis artyn ir artyn. Jie siautė dangų iš trijų pusių, vis didėjo ir didėjo ir pagaliau, lyg apversta jūra, nusileido ant miško, kur, lyg burtininko mostelėjimu, vienu akies mirksniu viskas nutilo. Nurimo vėjelis, paliovė giedoti paukščiai, visas prigimimas tartum išsigandęs ko laukė. Tiktai keliais ir takais pasidarė didesnis skubėjimas: ir pėsti, ir važiuoti — visi bėgo greičiausiai pasislėpti nuo užeinančios audros.

Staiga žybtelėjo, ir akinanti šviesa kaip ugnim viską apipylė. Paskui sutemo, trenkė griaustinis, sudrebėjo visas oras. Lietus ėmė pilti čiurkšle. Tamsa ir šviesa, tyla ir griovimas keitėsi be paliovos. Žolę ir javus priplakė visai prie žemės, ir rodėsi, kad jie jau niekada nebeatsistos.

Bet kaip pradėjo, taip pat staiga nustojo smarkiai lyti, ėmė kristi tik stambūs reti lašai. Vėl išlindo saulė, ir ant lapų pakibę lietaus lašai žėrėjo kaip brangiausi perlai. Skardžiai pragydo paukščiai, vandenyje vikriai nardė žuvys, ore sukosi spiečiai uodų. O ant vis dar tebeputojančios, audros

įsiūbuotos jūros kranto, ant akmens, sėdėjo Vasaros draugas — stambus ir tvirtas kaip ąžuolas vyras. Nuo jo garbanotų plaukų varvėjo vanduo. Atsigavęs, tartum pajaunėjęs po šaltos maudynės, jis sėdėjo ir šildėsi prieš kaitrią saulę. Ir visa gamta rodėsi atjaunėjusi. Viskas augo, viskas tarpo. Buvo vasara — karšta puiki vasara.

Nuo vešlių dobilų dvelkė švelnus, saldus kvapas. Bitės dūzgė, sukosi apie seną meldyklą. Gervuogės raitėsi apie sugriuvusį jos aukurą. Prieš saulę blizgėjo dar šlapi nuo neseniai praėjusio lietaus aukuro akmenys. Čia su savo motina darbavosi spiečius bičių, rinko medų ir siuvo korius. Visa tai matė tik puikioji Vasara ir jos draugas. Jiems buvo skirtas tas aukuras su visomis gamtos dovanomis.

Vakaro dangus žėrėjo kaip auksas. Jokių kitų, žmonių statytų, gražiausių rūmų skliautai savo puošnumu nebūtų galėję su juo lygintis. Mėnuo švietė nuo saulės laidos iki užtekėjimo. Žemėje buvo vasara.

Bėgo dienos, savaitės. Laukuose sužibėjo pjovėjų dalgiai ir pjautuvai. Obelų šakos linko nuo geltonų ir raudonų vaisių sunkumo. Skleisdami smarkų kvapą, didelėmis kasomis kabojo apynių spurgai, o po lazdyno krūmu, aplipusiu kekėmis prinokusių geltonų riešutų, ilsėjosi rimtoji Vasara su savo draugu.

— Kaip gražu! — tarė ji. — Iš visur sklinda palaima, visur taip jauku, taip malonu, bet pati nežinau, kodėl aš trokštu kažkokios tylos, ramybės. Nemoku to pasakyti. Štai jau ir vėl aria laukus! Žmonėms vis maža, jie nori vis daugiau ir daugiau. Ana, ir gužai renkasi į būrius ir iš tolo sekioja paskui arklą. Tai tie patys Egipto paukščiai, kur čia mus oru atnešė. Ar tu atsimeni, kaip mes, dar vaikai būdami, atkeliavome į šiaurę? Tada nes su savim atnešėm gėles, skaisčią saulės šviesą ir žalią apdarą miškams. Nemeiliai elgėsi su jais tada vėjas. Štai dabar jie gelsta ir

tamsėja kaip pietų šalies medžiai, tiktai ant jų nėra tų aukso vaisių, kokie auga ten.

— Tu nori matyti aukso vaisius? — paklausė Vasaros draugas. — Tai žiūrėk, pasidžiauk jais.

Jis pakėlė rankas, ir medžių lapai pasidarė geltoni ir raudoni. Visi miškai mirgėte mirgėjo įvairiausiomis spalvomis. Erškėtrožių gyvatvorė apsipylė skaisčiai raudonomis uogomis, ant šeivamedžio šakų kabėjo sunkios, juosvos uogų kekės; prinokę laukiniai kaštonai byrėjo žemėn iš savo sproginėjančių tamsiai žalių kevalų, o miško tankumyne antrą kartą pražydo žibutės.

Tik metų karalienė kasdien vis labiau blyško ir darėsi vis tylesnė.

— Šaltas vėjas dvelkia! — skundėsi ji. — Naktimis vis kyla drėgnas ūkas. Mane traukia į tą šalį, kur praėjo mano mažos dienos.

Ji sekė akimis į tolimus kraštus išlekiančius gužus ir tiesė paskui juos rankas. Ji pažvelgė į jų tuščius lizdus: viename lizde ant aukšto stiebelio pražydo rugiagėlė, kitame išaugo geltona svėrė, tartum lizdai būtų buvę tam tik sukrauti, kad jos čia ramiai galėtų augti! Atlėkė žvirbliai ir sulindo į gužų paliktus lizdus.

— Čir čir! Kurgi pasidėjo šeimininkai? Jie tikriausiai nemėgsta vėjo ir todėl pametė mūsų kraštą. Tiek to, laimingos kelionės!

Miško lapai dar labiau pagelto ir pradėjo kristi. Papūtė šalti, žvarbūs vėjai, buvo jau vėlus ruduo.

Ant nukritusių geltonų lapų ilsėjosi metų karalienė ir kažko ilgėdamasi žiūrėjo į ramiai mirgančias žvaigždes. Šalia stovėjo jos draugas karalius. Staiga pūstelėjo smarkus vėjas, pakėlė aukštyn debesį sausų lapų, ėmė sukti, ir tame debesyje išnyko karalienė. Tiktai drugelis — paskutinis tais metais — praskrido šaltu rudens oru.

Kasnakt kilo drėgni rūkai, pūtė šaltas kaip ledas vėjas, prasidėjo ilgos, tamsios naktys.

Metų karalius jau turėjo širmą galvą, bet jis pats to nežinojo: jis manė, kad jo plaukai apkritę baltomis snaigėmis. Plonutė balta skara užklojo žalius laukus.

Bažnyčiose suskambėjo varpai.

— Kalėdų varpai! — tarė metų karalius. — Greitai užgims nauji valdovai, ir aš vyksiu paskui karalienę, kartu su ja rasiu atilsį žibančioj žvaigždelėj.

O į pripustytą eglyną atskrido Kalėdų angelas ir palaimino tuos jaunus medelius, kurie buvo nuskirti šventei puošti.

— Visur džiaugsmas ir linksmybė! — sakė senasis karalius. Per kelias paskutines savaites jis buvo pavirtęs į baltą kaip obelis senelį. — Mano poilsio valanda jau arti. Veikiai jaunieji perims iš manęs visą valdžią.

— Bet tavo valdžia dar nepasibaigė, — tarė Kalėdų angelas. — Tavo poilsio valanda dar neatėjo. Liepk sniegui šiltai užkloti jaunus želmenis. Mokykis nusilenkti kitam viešpačiui, pats dar tebesėdėdamas soste, mokykis nepykti už tai, kad tave dar gyvą užmirš kaip mirusį. Tavo laisvės valanda išmuš tik tada, kai ateis naujas Pavasaris.

— O kada jis ateis? — paklausė Žiema.

— Kai parlėks gužai!

Ir Žiema su žila galva ir su žila barzda, šalta, pasenusi ir sulinkusi, bet vis dar galinga kaip audra ir kieta kaip ledas, sėdėjo viena ant aukšto užpustyto kauburio ir, kaip praeitą žiemą, vis žvalgėsi į pietus. Treškėjo ledas, girgždėjo sniegas, čiuožėjai kaip vėjas dūmė užšalusiais ežerais, o varnai ir varnos gerai jautėsi sutūpusios ant balto sniego. Vėjo visai nebuvo. Žiema kietai sugniaužė kumščius, ir storas ledas apklojo visus vandenis.

Vėl atlėkė iš miesto žvirbliai ir pradėjo klausinėti:

— Kas tas senis?

Varnas, o gal jo sūnus — tai, tikrai sakant, juk vis tiek — vėl tupėjo ant šakos ir atsiliepė:

— Tai Žiema! Tai pernykščių metų senis. Jis nemirė, kaip nori įtikinti kalendoriai, bet liko turinčio ateiti Pavasario globėju.

— Kada gi ateis Pavasaris? — klausinėjo žvirbliai. — Gal tada prasidės geri laikai, ir bus geresnė valdžia? Senoji niekam netikusi!

O Žiema susimąsčiusi linktelėjo galvą plikam, juodam miškui, kur aiškiai matėsi kiekvieno medelio visas liemuo ir jo išsikerojusios šakos. Nuo žemės pakilo šaltas rūkas. Senis užsnūdo. Jis sapnavo savo jaunas ir stiprias suaugusio vyro dienas. Prieš aušrą visą mišką aptraukė šerkšnas; nuo patėkėjusios saulės spindulių jis atrodė apsiklojęs vienais mirgančiais perlais.

— Kada ateis Pavasaris? — klausinėjo žvirbliai.

— Pavasaris! — nuaidėjo garsas sniego apipustytais kalnais. Kaitriau pašildė saulutė, sniegas pradėjo tirpti, ir paukšteliai pragydo:

— Pavasaris ateina!

Ir štai aukštai aukštai padangėj prasklendė vienas gužas, paskui jį pralėkė kitas. Kiekvienam ant nugaros sėdėjo gražus vaikutis. Vaikai nusileido ant lauko, pabučiavo žiemos senelį, ir tas tą pačią akimirką, tartum Mozė nuo kalno, išnyko nuneštas rūko.

Mūsų istorija baigėsi.

— Visa tai labai gražu, — čirškėjo žvirbliai, — tik nesutinka su kalendorium!

Senieji namai



Viename mieste buvo labai seni namai, jie ten stovėjo jau keli šimtai metų. Jų pastatymo laikas buvo užrašytas ant sienos viršum durų, tik to užrašo negalėjai matyti, jis buvo visas apaugęs apyniais. Viršum kiekvieno lango buvo išpjaustyti iš medžio neregėti paukščiai ir gyvuliai. Viršutinis aukštas buvo toliau išsikišęs už apatinį, o po stogu buvo įtaisytas švino laštakas su drakono galva. Pirmiau lietaus vanduo bėgo iš drakono gerklės, o paskiau dėl atsiradusios laštako šone skylės jis tekėjo jam iš pilvo.

Kiti tos gatvės namai buvo nauji, turėjo didelius langus ir lygias sienas. Jie nekentė tų senų namų, juokėsi iš visų jo pagražinimų ir vadino laužu.

Tiesiai prieš tuos senuosius namus kitoj gatvės pusėj stovėjo nauji gražūs namai. Pro vieną tų namų langą nuolat žiūrėjo į senuosius namus mažas raudonveidis berniukas. Jie jam labai tiko. Žiūrėdamas jis svajojo apie laiką, kada jie buvo pastatyti, kaip tada atrodė gatvė, kuria vaikščiojo apsiginklavę alebardomis ir lankais kareiviai, jo matyti iš paveikslų.

Kartą, taip žiūrėdamas pro langą, berniukas susipažino su senųjų namų šeimininku. Šeimininkas nebuvo toks se-

nas, kaip tie namai, bet gerokai pagyvenęs ir vilkėjęs išėjusiu iš mados apdaru. Jis mūvėjo trumpas kelnes ir dėvėjo drabužį su didelėmis vario sagomis. Ant galvos turėjo užsidėjęs peruką. Berniukas iš savo lango sveikindamas linktelėjo jam galva. Šeimininkas tokiu pat būdu jį atsveikino, ir jie abudu pasidarė dideli draugai, nepratarę viens antram nei vieno žodžio.

Senam šeimininkui buvo malonu turėti draugą nors už gatvės ir dviejų langų, nes jis gyveno savo namuose visai vienas. Jis turėjo tarną, tokį pat seną, kaip jis pats, tas ateidavo kas rytą apsiruošti ir pataisyti jam valgyti.

Kartą berniukas girdėjo savo tėvus kalbantis:

— Sunku gyventi vienam mūsų kaimynui!

Kitą sekmadienį berniukas susivyniojo ką į popierių, išėjo į gatvę ir tarė pro šalį einančiam jo tarnui:

— Aš turiu du cino kareivius, prašom nunešti vieną savo ponui, vis jam nebus su juo tiek nuobodu!

Tarnas šyptelėjo, sakydamas dėkui, ir nunešė cino kareivį į senuosius namus.

Netrukus tarnas atėjo į namus pas berniuko tėvus, prašydamas savo pono vardu leisti jo jaunąjį draugą eiti pasisvečiuoti pas jį. Tėvai leido ir berniukas iškeliavo su tarnu. Perėję skersai gatvę, abudu įžengė į senuosius namus.

Senieji namai buvo ko pažiūrėti iš viršaus, o viduj kiekvienas kampelis traukė ateivio akį savo nepaprastu gražumu. Pasirodžius jaunam svečiui, regis, viskas ten pagyvėjo.

Priemenėj kabėjusių senų portretų veidai, išvydę gražų berniuką, pasidarė linksmesni. Visi daiktai iš džiaugsmo juokėsi, lipant berniukui aukštyn tokiais plačiais laiptais, kurių pavydėjo visi naujieji namai. Netoli nuo to daikto, kur baigėsi laiptai, buvo didelis balkonas į kiemą. Balkono lentos buvo iškirmijusios, suplaišiojusios ir skylėtos. Dideliuose senovinio ir brangaus fajanso puoduose vešliai augo

niekieno neprižiūrimi reti žolynai. Vieno puodo gvazdikas laukė nesulaukdamas saulės pažadėto žiedo, bent vieno mažo žiedelio. Išsikerojusių vijoklių šakos raizgėsi aplink visą balkoną, slėpdamos jo senumą.

Toliau jie nuėjo į didelę salę, jos sienos buvo išmuštos oda su išrašytomis ant jos aukso gėlėmis. Per ilgą laiką auksas buvo nusitrynęs. Sienos skundėsi: „Auksas išnyko, oda paliko."

Paskui berniukas buvo nuvestas į kambarį, kur sėdėjo ir jo laukė šeimininkas. Šeimininkas gražiai pasveikino svečią ir šypsodamas tarė:

— Dėkui tau, mielas drauge, už cino kareivėlį, o dar daugiau už tavo paties apsilankymą.

Nežinodamas, kaip geriau išreikšti savo jausmus, berniukas šoko ir apsikabino jam už kaklo sakydamas:

— Girdėjau, kad jūs gyvenate vienui vienas ir labai nelaimingas.

— Tiesa, — tarė šeimininkas, — kad aš gyvenu vienas, bet mane dažnai lanko mano seni atminimai. Pagaliau štai ir tu pas mane. O, aš labai laimingas!

Ir visi to kambario seni baldai buvo taip pat laimingi, sulaukę jauno svečio. Pilni džiaugsmo jie linkėjo jam visko geriausio.

Ant sienos kabėjo jaunos gražios moteriškės portretas. Ji, rodos, stebėjosi, kaip galėjo patekti tarp tokių senų daiktų. Taip pat ir ji sužavėta žiūrėjo savo mėlynomis šypsančiomis akimis į tą nedidelį berniuką.

— Kas ji tokia? Kur ją gavote? — paklausė mažas smalsuolis, pakėlęs akis į paveikslą.

— Tą gražią moterį kadaise pažinau, — tarė atsidusdamas šeimininkas. — Jos portretą radau pas senų daiktų pirklį ir įsigijau.

Tos gražuolės atminimui po jos portretu šeimininkas buvo pastatęs po stiklu nuvytusių gėlių puokštę, gautą iš



jos prieš penkiasdešimt metų. Vaiko akis nuo portreto atitraukė didelė paveiksluota knyga, išimta šeimininko iš vienos indaujos jam parodyti. Knygos paveikslai buvo irgi seni, jie vaizdavo, kaip kas atrodė prieš daugelį metų. Ten buvo nupiešti senų dienų kareiviai ir miesto žmonės, dėvėję to meto papročiu savo verslo drabužiais. Paveikslai tikrai buvo įdomūs, ir berniukas su didžiausiu atsidėjimu ėmė į juos žiūrėtis.

Tuo tarpu šeimininkas kiek pasišalino iš kambario paieškoti užkandžio, o cino kareivis, pasinaudojęs ta proga, prabilo:

— Aš ilgiau čia nebetversiu! Čia taip tuščia ir nuobodu! Aš esu čia nuo visų atskirtas, aš esu vienas, aš labai nelaimingas! Dienos čia baisiai ilgos, o naktys dar ilgesnės. Pas tave buvo man kas kita — vis smagu ir linksma. Ten namuose buvo daug mažų vaikų, jie be paliovos šūkavo, juokėsi ir lakstė pyškėjo po visus kampus. Tada aš tikrai gyvenau. O čia tylu kaip kapuose. Ne, tokioj vietoj nebenoriu daugiau būti!

— Tau visai nėra reikalo taip dejuoti! — atsakė berniukas. — Priešingai, man tie namai labai tinka, ir jų šeimininkas toks malonus žmogus! Kaip jį, čia tave lankys ir džiugins tavo seni atminimai.

— Aš nenoriu jokių atminimų! — atrėžė cino kareivis. — Kai grįši namo, pasiimk su savim kartu ir mane!

— Ne, tu turi čia pasilikti ir linksminti seną šeimininką! — pasakė berniukas.

Tuo tarpu sugrįžo nušvitusiu veidu šeimininkas, jis atnešė saldžių uogų, obuolių ir riešutų. Pamatęs tuos gardėsius, berniukas visai pamiršo cino kareivėlį. Gerai pavaišintas, smagus parėjo jis namo.

Rytojaus dieną, tik atsikėlęs, pribėgo prie lango ir ženklais pasikalbėjo su savo geruoju kaimynu.

Kitą savaitę tarnas vėl atėjęs pakvietė berniuką aplankyti jo šeimininką. Šį kartą žmonės ir visi daiktai dar labiau džiaugėsi, sulaukę jauno svečio. Kiekvienas daiktas, kiekvienas paveikslas jam rodėsi toks pat artimas, kaip senasis šeimininkas. Tik tas cino kareivis nerodė jam džiaugsmo. Kaip tik paliko vienas su berniuku, jis tuoj ėmė vėl dejuoti:

— Aš esu labai nelaimingas! — skundėsi jis. — Leisk mane į karą! Kareivio darbas yra karas, o ne to seno šeimininko linksminimas. Man geriau netekti rankos ar kojos, ginant savo kraštą, negu čia mirti iš nuobodumo! Aš dabar žinau, kas yra tie seni atminimai. Tai nėra labai puikus daiktas. Aš galvojau apie namus anapus gatvės. Aš gražiai prisiminiau vieną sekmadienio rytą. Jūs buvote susirinkę didelėj salėj ir giedojote šventą rytmetinę giesmę. Begiedant prasivėrė durys, ir įbėgo tavo mažoji dvejų metų sesutė Marytė. Žinai, ji baisiai mėgsta šokti. Išgirdusi muziką, ji tuojau šoka. Tą rytą, išgirdusi giedant, nors nederėjo, ji taip pat pradėjo šokti. Bet giesmės ritmas buvo toks lėtas, jog ji niekaip negalėjo pataikyti į taktą. Ji pakelia vieną kojytę aukštyn ir lenkia galvytę į priekį, paskui kelia kitą ir vėl riečia galvą į tą pusę, bet pagauti takto negali. Nors tai buvo nelengva, bet jūs visi laikėtės rimtai, žiūrėdami į tą mergaitę. O aš, nebegalėdamas susivaldyti, prapliupau juoktis ir, netekęs pusiausvyros, nuvirtau nuo staliuko, kur tu buvai mane pastatęs. Virsdamas pasidariau didelį gumbą, baisiai skaudėjo, bet sutikčiau gauti dešimtį tokių gumbų, kad tik būčiau kartu su jumis. Sakyk, ar sekmadieniais jūs dar giedat ir mažoji Marytė vis taip šoka? Ką beveikia mano draugas, tas laimingas cino kareivis, kur pasiliko pas jus? Ar negalėtų jis ateiti manęs čia pavaduoti?

— Aš tave dovanojau šeimininkui, tai ir būk čia! — subarė jį berniukas. — Turėtum tik džiaugtis, patekęs į tokią garbingą vietą!

Sulig tais žodžiais įėjo šeimininkas. Šį kartą jis jam atnešė didelę skrynelę su visokiais senoviniais daiktais. Tie daiktai jam patiko ne mažiau kaip aną kartą parodyta knyga su gražiais paveikslais. Paskui šeimininkas atidarė klavesiną, jo antvožas iš vidaus pusės buvo išmargintas gražiais vaizdeliais, ten šoko sustoję ratu žydinčioj pievoj piemenėliai ir piemenėlės. Klavesino balsas buvo kažkoks užkimęs. Paskui šeimininkas užtraukė savo mėgstamą jaunystės dainelę.

— Štai ji mokėjo gražiai padainuoti šitą dainelę! — tarė berniukui šeimininkas, pakėlęs galvą į gražuolės portretą, ir jo akys pritvino pilnos kaip perlai ašarų.

— Į karą! Aš noriu į karą! — sušuko kiek tik gali cino kareivis ir kabarkšt žemėn nuo staliuko.

O kur jis dingo? Ieškojo šeimininkas, ieškojo berniukas, ir niekur jo nebuvo — kaip ugny sudegė.

— Aš jį paskiau surasiu! — tarė šeimininkas, bet nebesurado. Grindys buvo suplyšusios, ir į vieną plyšį kareivis įkrito.

Berniukas nuolat lankė savo kaimyną, kol atėjo žiema. Žiemą langai apšalo, ir berniukas, pūsdamas savo dvasią, galėjo nušildyti tik truputi stiklo ir pažvelgti į senuosius namus. Bet visi jų pagražinimai, laštakas ir laiptai buvo užpustyti sniego. Rodėsi, kad tuose namuose gyvo žmogaus nebebuvo. Ir tikrai, vieną dieną senųjų namų šeimininkas kaip žvakė užgeso.

Vakare prie tų namų privažiavo didelis juodas vežimas, užkėlė karstą su mirusiojo kūnu ir išvežė į amžino atilsio vietą. Jį telydėjo vienas senas jo tarnas, visi velionio draugai buvo jau anksčiau palikę šią žemę.

Stovėdamas už lango, mažasis berniukas gailiai verkė, žiūrėdamas į amžinai išvažiuojantį savo gerąjį bičiulį.

Neilgai trukus į senuosius namus prigriuvo daug visokių žmonių. Pardavinėjo viską, kas juose buvo. Berniukui

labai skaudėjo širdį, matant, kaip visus jo gerai pažįstamus daiktus vilko tie žmonės pro duris. Pasigriebę nešė jie riterių paveikslus, dideles vazas su ausimis, indaujas, krėslus su aukštomis atramomis, pagaliau klavesiną ir net tos gražuolės portretą. Portretą atpirko tas pats senų daiktų pirklys, iš kurio buvo gautas. Parsinešęs nubloškė savo krautuvėlėj, ir jis ten dulkėjo kaip niekam nereikalingas daiktas. Tos puikiosios moteries niekas daugiau neminė, ir jos portreto niekas nepirko.

Pavasarį tuos namus ėmė griauti. Naujieji namai tuo tik džiaugėsi, o mažajam berniukui labai skaudėjo širdį, kai jis girdėjo kirvius pokšint. Iš gatvės matėsi kambarys, kurio sienos buvo išmuštos oda, o dabar nuo sienų karojo tik sudraskytų apmušalų gabalai. Žali vijokliai tebesilaikė apsiraizgę aplink sijų galus. Bet netrukus buvo viskas sugriauta, ir pati vieta sulyginta.

Po kiek metų toj vietoj išdygo nauji namai su baltomis sienomis ir dideliais langais. Prieš namus buvo įtaisytas gražus daržiukas su geležine tvora ir geležiniais varteliais. Praeiviai sustoję gėrėdamiesi žiūrėjo pro tvorą į tą daržiuką. Žvirbliai, sulindę į laukines vynuoges, linksmai čirškėjo ir pasakojo vieni kitiems visokias istorijas, tik ne apie senuosius namus — jie jų neminė, nes nuo to laiko buvo praėję daug metų, tiek daug, jog mažasis berniukas jau visai užaugo, buvo gražus ir geras vyras, ir tėvai negalėjo juo atsidžiaugti. Jis netrukus vedė ir su jauna žmona apsigyveno tuose namuose, prie kurių buvo įtaisytas tas daržiukas. Kartą ji parsinešusi iš lauko sodino kažkokį žolyną ir spaudė žemę su savo pirštais, kad geriau prigytų.

— Ai, įsidūriau pirštą! — staiga ji sušuko.

Pakrapščiusi ištraukė iš žemės mažą blizgantį daiktelį, nušluostė su lapu, paskui su savo nosine ir parodė vyrui. Tas tuojau pažino, kad čia buvo cino kareivėlis, kadaise jo

nusiųstas senųjų namų šeimininkui ir ilgus metus gulėjęs žemėj, apverstas šiukšlėmis, o dabar su savo smailiu durtuvu sužeidęs jaunos moteriškės ranką.

Ir jis jai papasakojo visą istoriją apie senuosius namus, apie visų pamirštą jų šeimininką ir apie jo paties padovanotą cino kareivėlį, kad nebūtų taip nuobodu gyventi vienam tam nelaimingam žmogui. Klausydama tos liūdnos istorijos, moteriškė apsiašarojo ir tarė:

— Parodyk man jo kapą, reikėtų papuošti gėlėmis!

— O, kad aš žinočiau! — atsakė vyras. — To niekas dabar negali pasakyti! Laidojant aš buvau dar mažas vaikas, o kai paaugau, neberadau žmonių, žinojusių jo kapą. Visi jo pažįstami buvo išmirę.

— Koks baisus daiktas būti taip vienam! — pasakė ji. — Ir numiręs jis vienas! Jo atminimui pasilaikysiu bent šį cino kareivėlį!

— Ir aš buvau ilgus metus vienas, — atsiliepė cino kareivis, — bet dabar jau nebebūsiu!

Nešamas iš daržiuko, jis dar kartą žvilgtelėjo į tą daiktą, kur išgulėjo tiek metų, ir pastebėjo mažą ten kiautelę, išlikusią nuo didžiosios salės apmušalų. Ir jis vėl išgirdo paprastus tų apmušalų žodžius, ištartus silpnu balsu: „Auksas išnyko, oda paliko!“

Bet kareivio pečiai tebeblizgėjo kaip auksas, ir jis vėl gavo garbingą vietą ant staliuko naujuose namuose.

Jonas kvailys

Naujai atpasakota sena istorija



uvo kaime sena sodyba, o toje sodyboje gyveno senas bajoras. Jis turėjo du išmintingus sūnus — tokius išmintingus, jog vis tiek jiems išminties būtų užtekę, nors jie perpus būtų buvę kvailesni. Abu rengėsi pirštis karaliaus dukteriai, ir čia nebuvo ko stebėtis, nes visiems buvo paskelbta, kad ji tekės už to, kur pasirodys visų išmintingiausias.

Broliai rengėsi aštuonias dienas. Ilgiau rengtis neleido paskirtas piršlybų laikas, bet užteko ir tiek — jie buvo labai mokyti ir gudrūs vyrai. Vienas atmintinai mokėjo visą lotynišką žodyną ir galėjo atpasakoti, kas buvo parašyta vietos laikraštyje per trejus metus, nuo pradžios iki galo ir atvirkščiai. Kitas puikiausiai žinojo visus cechų įstatymus ir galėjo visados pasakyti, kaip, kada ir kur turi elgtis meistras; be to, jis mokėjo gražiai siuvinėti petnešas, turėjo miklius pirštus ir gerą skonį. Ir vienas, ir kitas tvirtino: „Karalaitę gausiu aš!“

Tėvas padovanojo jiems po gerą žirgą: tam, kur atmintinai mokėjo žodyną ir laikraščius — žirgą juodą kaip sa-

balą, o tam, kur žinojo cechų įstatymus ir mokėjo siuvinėti — žirgą baltą kaip putą. Broliai lūpas išsitepė žuvų taukais, kad lengviau būtų kalbėti. Susirinko į kiemą visi tarnai žiūrėti, kaip jie sėdasi ant arklių. Atėjo ir trečias brolis. Vadinas, buvo trys broliai, tik trečias nebuvo laikomas broliu — jis buvo ne toks mokytas, kaip vyresnieji, todėl jį ir vadino Jonu kvailiu.

— Kur jūs? Prieš ką taip išsipustėte? — paklausė jis.

— Pas karalių jojame, karaliaus dukteriai piršis. Ar tu negirdėjai, kad apie tai skambina po visą kraštą?

Ir jie viską papasakojo.

— Matai kaip! — stebėjasi Jonas kvailys. — Ir aš kartu josiu.

Broliai tik pasijuokė iš jo ir nudūmė.

— Tėve, duok man arklį! — tarė kvailys. — Labai noriu karalaitės! Eis už manęs — gerai; neis — aš pats ją paimsiu!

— Nekalbėk niekų, — subarė tėvas. — Arklio negausi! Ar tavo nosiai ta karalaitė? Tavo broliai — kas kita, jie gudrūs!

— Jeigu neduodi man arklio, — pasakė Jonas kvailys, — aš pasibalnosiu ožį ir joju. Ožys mano, kas gali uždrausti!

Ir štai Jonas apsižergė ožį, spustelėjo kulnais į šonus ir pasileido vieškeliu. Lėkė kaip viesulas!

— Štai ir joju! — džiaugėsi kvailys ir užtraukė smagią dainelę.

Broliai neskubėdami jojo ristele priekyje ir tylėjo: jie norėjo gerai apgalvoti, kaip pasveikins ir ką kalbės su karalaite.

— Ei! — suriko jiems Jonas. — Štai ir aš joju! Žiūrėkit, ką radau ant kelio! — Ir jis parodė broliams negyvą varną.

— O tu, kvaily! — atsiliepė jie. — Ką gi veiksi su ja?

— Aš ją karalaitei padovanosiu.



— Gerai, padovanok! — jie nusijuokė ir nujojo toliau.

— Ei! — vėl riktelėjo Jonas. — Žiūrėkite, dabar ką radau! Ne kiekvieną dieną tokį daiktą gali rasti!

Broliai vėl atsigręžė pažiūrėti.

— Tai kvailys! — pasakė jie. — Sena medinė klumpė ir dar su nuskeltu priešakiu! Gal ir ją padovanosi karalaitei?

— Padovanosiu! — atsakė Jonas.

Broliai vėl pasijuokė ir nujojo toliau.

— Ei! Klausykit! — vėl šūktelėjo Jonas. — Kuo tolyn, tuo geryn! Tokio daikto ir nesugalvosi!

— Dar ką radai? — paklausė broliai.

— E, ne! — atsakė Jonas. — Nesakysiu! O karaliaus duktė kaip apsidžiaugs!

— Oi! — nusispjovė broliai. — Juk tai purvas, išmestas iš griovio!

— Tikra tiesa! — patvirtino Jonas. — Geriausias purvas, toks minkštutis ir kaip jis limpa prie pirštų! — Ir jis prisidrėbė pilną kišenę purvo.

Broliai pasileido šuoliais ir atjojo valanda anksčiau už Joną. Prie miesto vartų susirinko didelė daugybė jaunų vyrų. Ten juos surašė visus ir sustatė eilėmis po šešis taip arti prie viens kito, kad jie ir rankų negalėjo pajudinti. Tai gudriai buvo sugalvota, šiaip galėjo pradėti tarpusavy peštis — juk kiekvienas norėjo būti pirmutinis.

Kiti šalies gyventojai grūdosi aplink pilį ir žiūrėjo pro langus, norėdami pamatyti, kaip karalaitė sutinka jaunikaičius. Reikia pasakyti, kad, vos tik kuris iš jų įžengs į salę, tuoj visa jo gudrybė ir dingsta.

— Netinka! — skelbė karaliaus duktė. — Šalin!

Dabar įėjo vienas iš trijų brolių — tas, kur mokėjo atmintinai žodyną. Bet jis, belaukdamas eilės, viską buvo jau užmiršęs. Einant grindys girgždėjo, lubos buvo iš veidro-

džių, ir jis galėjo save matyti aukštyn kojomis. Prie kiekvieno lango stovėjo trys raštininkai ir savivaldybės tarėjas, jie užrašinėjo visus čia pasakytus žodžius, kad juos galėtų įdėti į laikraštį. Toks laikraštis buvo pardavinėjamas prie kampo už du šilingus. O kambaryje dar kūrenosi krosnis. Ji degė labai kaitriai, jos šonai buvo raudoni kaip žarija.

— Koks karštumas! — prašneko pagaliau jaunikaitis.

— Šiandieną tėvas viščiukus kepa, tai ir karšta! — atsiliepė karaliaus duktė.

— E-e! — pralemeno jaunikaitis.

Jis nesitikėjo, kad jų kalba bus tokia. Niekaip nemokėjo pratarti nei vieno žodelio, nors ir labai norėjo sugalvoti ką nors linksmesnio.

— E-e! — pakartojo jis.

— Netinka! — pasakė karalaitė. — Šalin!

Ir jam reikėjo išeiti. Tada įėjo antrasis brolis.

— O, kaip čia karšta! — pasakė jis.

— Mes viščiukus kepam! — paaiškino karaliaus duktė.

— Ką? E-e! Ką? — paklausė jis.

Ir visi raštininkai užrašė: „Ką? E-e! Ką?“

— Netinka, — pasakė karalaitė. — Šalin!

Paskui buvo Jono kvailio eilė. Tas į vidų įbrazdėjo raitas ant ožio.

— Koks pasiutęs karštumas! — susiraukė jis.

— Tai aš viščiukus kepu! — pasakė karaliaus duktė.

— Kaip gerai! — tarė kvailys. — Gal ir aš pasičirškinsiu savo varną?

— Žinoma! — atsakė karalaitė. — O kaip tu ją kepsi? Nėra nei keptuvės, nei puodo.

— Aš turiu! — atšovė Jonas, ištraukė seną klumpę ir padėjo ant jos varną.

— Tos varnos pietums užteks! — pasakė karalaitė. — O padažą iš kur imsi?

— Ogi mano kišenėje yra! — atsakė Jonas. — Turiu per akis! — Ir jis kabino gerą gniužulą purvo iš kišenės.

— Tas man tai patinka! — džiaugsmingai tarė karaliaus duktė. — Visada tu rasi atsakymą. Tau žodžio pirkti nereikia, ir aš už tavęs tekėsiu. Ir žinok, kiekvieną mūsų pasakytą žodį užrašo, o kitą dieną jis jau atsiduria laikraštyje. Matai, prie kiekvieno lango stovi trys raštininkai ir dar vienas senas tarėjas, o tas visų pavojingiausias, jis nieko nesupranta.

Taip ji pasakė, norėdama pagąsdinti Joną, o raštininkai ėmė juoktis ir taškė grindis rašalu.

— Štai kur puikūs vyrai! — sušuko Jonas kvailys. — Gerai, tam tarnui duosiu didžiausią porciją!

Sulig tais žodžiais jis išvertė kišenę ir tarėjui veidą išmurzino su purvu.

— Puiku! — pagyrė karalaitė. — Taip ir aš nebūčiau sugalvojusi. Bet nieko, dar išmoksiu.

Taip Jonas kvailys tapo karaliumi — gavo pačią ir karūną ir atsisėdo į sostą. Tą sužinojome iš laikraščio, leidžiamo ano tarėjo, tik labai pasitikėti jo laikraščiu būtų gal per drąsu.

Šokliai



lusa, Žiogas ir Ožiukas, padarytas iš žąsienos krūtinkaulio, susimanė kartą pasirungti, kas aukščiausiai iššoks. Tokių šaunumynų pažiūrėti jie sukvietė visą pasaulį ir dar kas tik norės ateiti. Ką manai, šitokie trys šokliai susiėjo į vieną menę!

— Žinot ką, — tarė Karalius, — aš atiduosiu savo dukterį tam, kas aukčiausiai iššoks! Mat būtų per prasta, jei šitokios žymenybės šokinėtų veltui.

Blusa išėjo į priekį. Ji buvo labai dailių manierų, nes jos gyslomis tekėjo taurus kraujas, įčiulptas iš bajoraitės panelės kūno, be to, ji buvo pratusi bendrauti su žmonėmis, o tas reiškia labai daug.

Po to pasirodė Žiogas. Jis toli gražu ne toks lengvas kaip blusa, bet figūra jo buvo itin daili, jis vilkėjo žalią uniformą, kurią turėjo iš prigimimo. Jis sakėsi kilęs iš vienos itin senos giminės Egipto žemėje ir užtat čia esąs labai gerbiamas. Jis buvęs paimtas iš lauko ir įleistas į triaukštį namelį, suręstą iš kortų, kurios visos sustatytos paveiksliukais į vidų. Ten esančios ir durys, ir langai, išpjauti širdžių damos kūne.

— Aš moku taip muzikuoti, — kalbėjo jis, — jog šešiolika vietinių svirplių, grojančių nuo pat mažens ir name-

lio nenusipelniusių, kai išgirdo mane, dar labiau suliesėjo iš pavydo!

Abu juodu, Blusa ir Žiogas, tuo būdu prisistatė esą ne bet kas ir pareiškė tikįsi galėsią vesti Princesę.

Ožiukas nepasakė nieko, tačiau ėjo kalbos, kad apie save jis mano kuo geriausiai, o rūmų šuo, apuostęs Ožiuką, paliudijo, kad jis esąs tikrai geros kilmės; valstybės tarėjas, net trimis ordinais apdovanotas už sugebėjimą tylėti, tikino žinąs, kad Ožiukas turįs pranašavimo dovaną: į jo nugarkaulį pasižiūri ir matai, ar žiema bus gili, ar ne, o to juk neįžiūrėsi net kalendoriaus rašytojų nugaroje.

— Aš dabar nesakau nieko, — kalbėjo Karalius, — aš tuo tarpu tik laukiu ir galvoju, kas man reikia.

Taip priėjo laikas pradėti rungtynes. Blusa iššoko taip aukštai, jog niekas jos nebematė, užtat sakė, kad ji visai nešoko. Tai buvo niekšinga. Žiogas iššoko vos pusę tiek, bet jis davėsi Karaliui į veidą, ir šis pareiškė, kad tai esą bjauru.

Ožiukas stovėjo ilgai, nieko nedarė ir kažką sau vienas galvojo; pagaliau kiti ėmė manyti, kad jis nė šokti nemoka.

— Gal jam kartais bloga paliko! — tarė rūmų šuo ir vėl apuostė Ožiuką.

O Ožiukas tik strykt! — pašoko šleivai, kreivai, bet tiesiai į sterblę Karalaitei, sėdinčiai ant žemo auksinio krėslelio.

Dabar tarė Karalius:

— Aukščiausias šoksnis — iššokti iki mano dukters, čia ir yra visas menas. Bet tam reikia turėti galvelę, ir Ožiukas parodė, kad jis galvelę turi. Ir ne tuščią!

Ir taip jis gavo Princesę.

— Aš juk aukščiausiai iššokau! — kalbėjo Blusa. — Bet tiek to! Tegu sau Princesė turi tą žąsienos kaulą su pagaliuku ir dervos trupučiu! Aš iššokau aukščiausiai! Bet,

mat, šiame pasaulyje reikia turėti stambų kūną, kad tave matytų!

Ir Blusa iškeliavo į svetimą šalį ir stojo tarnauti kariuomenėje, ir ten, sako, užmušė ją.

Žiogas nutūpė lauke į griovį, mąstė apie tai, kaip dedasi šiame pasaulyje, ir šnekėjo: „Reikia, reikia turėt kūną! Reikia, reikia turėt kūną!“ Ir traukė liūdną savo giesmę, iš kurios ir mes ėmėme šią istoriją, kuri, beje, yra pramanyta, nors ir atspausdinta.



Blusa ir profesorius



uvo toks žmogus, kuris skraidydavo balionu. Jį ištiko blogas galas: balionas sprogo, žmogus krito ir ištiško. Bet dviem minutėm anksčiau jis iššokdino su parašiutu savo sūnų, tai šiam buvo didelė laimė. Jis sėkmingai nusileido ir vaikščiojo paskui labai gudrus, išmanantis, kaip pasidaryti lakūnu, tik visa bėda, kad neturėjo nei baliono, nei lėšų jam įsitaisyti.

Misti iš ko nors reikėjo, tad jis užsigulęs išmoko fokusininko amato, įgudo pilvu kalbėti ir buvo pramintas pilvakalbiu. Jaunas buvo, dailiai išrodė, o kai dar ūselius užsiželdė, tai galėjo būti kad ir grafiuku palaikytas. Ponios išrado jį esant gražų, o viena jauna mergina taip susižavėjo jo grožiu ir mitriais fokusais, jog ėmėsi jį lydėti po visus miestus, po visas šalis, kur tik jis važiavo. Ten jis vadinosi profesorius — kuo nors menkesniu būti niekaip nenorėjo.

Jo nuolatinė mintis buvo įsigyti balioną ir juo pakilti į orą su savąja žmonike, bet jie vis dar neturėjo tam pinigų.

— Pinigai ateis! — sakė jis.

— Jei tik jie norės! — sakė ji.

— Mudu juk jauni! O aš jau profesorius. Trupiniai irgi duona!

Ji uoliai jam padėjo, sėdėjo prie durų ir pardavinėjo bilietus į spektaklius, o tai buvo šaltas malonumas žiemą. Ji padėjo jam ir vieną fokusą daryti. Jis įkišdavo savo žmoną į stalčių, didelio stalo stalčių; ten ji perropodavo į užpakalinį stalčių, tada jos priešakiniame stalčiuje nebūdavo matyti — tai buvo kaip ir akių apgaulė.

Tačiau vieną vakarą, kai jis atidarė stalčių, pasirodė, kad žmona iš tikrųjų dingusi: nebebuvo jos nei priešakiniame, nei užpakaliniame stalčiuje, nei visuose namuose, niekur — dingo ir nebeliko. Tai buvo jos fokusas. Ji nebepasirodė niekad. Jai, matai, buvo jau gana. Jam irgi buvo gana, dingo gera nuotaika, jis nebeįstengė juoktis ir pokštus krėsti, tai nebeliko nė žiūrovų. Uždarbis suprastėjo, jo drabužiai suprastėjo; galų gale jis beturėjo vieną didelę blusą — tai buvo jo žmonos palikimas, užtat jis tą blusą labai mylėjo. Ilgainiui jis išdresiravo ją, išmokė visokių fokusų, išmokė vykdyti „ginklu gerbk" komandą ir iš patrankos šaudyti, tik ta patranka, žinoma, buvo mažytė.

Profesorius didžiavosi savo blusa, blusa didžiavosi pati savimi: ji gi buvo mokyta, ji savo gyslose turėjo žmogaus kraujo, ji lankėsi dideliuose miestuose, į ją žiūrėjo princai ir princesės, ir labai visiems patiko. Apie ją rašė laikraščiai, ją skelbė plakatai. Ji žinojosi esanti žymenybė ir galinti išmitinti profesorių, o kad kokioj ir visą žmonių šeimą.

Išdidi buvo toji blusa ir įžymi, ir vis dėlto, kai ji ir profesorius važiuodavo traukiniu, pirkdavosi ketvirtosios klasės bilietą: ketvirtąja klase juk važiuoji taip pat greitai, kaip ir pirmąja. Jųdviejų buvo be žodžių susitarta, kad juodu niekad nesiskirs, kad blusa niekad neužsimanys tekėti, o profesorius vesti — ji turėjo likti senmergė, o jis našlys, o tai juk išeina maždaug tas pats galas.

Profesorius sakė taip:

— Kur tau kartą gerai pasisekė, ten antrą kartą nebevažiuok!

Jis buvo žmonių žinovas, o tai irgi vertingas mokslas.

Šito mokslo laikydamiesi, jie apvažinėjo jau visas šalis, beliko neaplankyta tik laukinių šalis. Profesorius, tiesa, žinojo, kad laukiniai — žmogėdros — ėda krikščionis, na, bet jis buvo negi tikras krikščionis, o blusa negi tikras žmogus, tad jis manė, jog jiems galima tenai važiuoti ir, kad kokioj, gero pinigo palupti.

Važiavo jie garlaiviu, važiavo jie burlaiviu, blusa rodė savo fokusus, už kelionę mokėti nereikėjo, ir taip jie pasiekė laukinių šalį.

Čia viešpatavo mažytė princesė. Ji buvo tik aštuonerių metų, bet jau viešpatavo. Ji atėmė valdžią iš tėvo ir motinos, nes buvo labai tvirtos valios, be galo meili ir baisi neklaužada.

Kai tik blusa parodė savo fokusus — padarė „ginklu gerbk" ir iššovė iš patrankos, — princesė taip užsidegė meile, jog pasakė:

— Tekėsiu tik už blusos, už nieko kito!

Ji visiškai padūko iš meilės, o juk ir šiaip ji buvo didelė padūkėlė.

— Meilutis, mažutis, išmintingutis vaikeli, — mėgino ją kalbinti tikras josios tėvas, — kad taip galėtume pirma iš jos žmogų padaryti!

— O kas tau darbo, seni! — atšovė ji. Nemandagu, kad mažytė princesė taip sako savo tėvui, bet juk ji buvo laukinė.

Ji pasitupdė blusą ant savo mažytės rankos.

— Dabar tu esi žmogus, viešpatauji su manimi. Bet tu privalai daryti, kaip aš noriu, o jei ne, tai aš tave užmušiu, o profesorių suėsiu.

Profesorius gavo didelę salę gyventi. Sienos buvo iš cukranendrių, ir jis galėjo smaguriauti, bet jis nebuvo smaguris. Miegoti jam ten pakabino hamaką, ir jis, kai atsigulda-



vo, jausdavosi lyg skrendąs balionu, kurio jis vis tebetroško, apie kurį vis tebesvajojo.

Blusa liko pas princesę, tupėjo ant jos mažytės rankos arba ant jos dailučio kaklo. Princesė išsirovė vieną plauką, ir tuo plauku profesorius gavo pririšti blusą už kojos prie jos auskaro su stambiu koralu, kurį ji visada nešiojo.

Tai buvo puikūs laikai princesei; ji manė, kad ir blusai labai gera. Tačiau profesorius jautėsi nepatenkintas — jis buvo kelionių žmogus, mėgo baladotis iš miesto į miestą, skaityti apie save laikraščiuose, kad turįs tiek ištvermės ir gudrumo, jog net blusą išmokęs dirbti visokius žmogiškus darbus. Jis dienų dienas tįsojo hamake, tinginiavo ir valgė skanius valgius: paukščių kiaušinius, dramblių akis ir keptus žirafų kumpius. Žmogėdros minta ne vien žmogiena — ši yra tik skanėstas.

— Kūdikių mentės su aštriu padažu, — kalbėjo princesės motina, — yra didžiausias skanumynas!

Profesorius nuobodžiavo ir tik taikė, kaip čia iš tos laukinių šalies išsprukti, bet negalėjo palikti blusos, juk ji buvo jo šlovės šaltinis ir jo duonos pelnytoja. Kaip ją pasičiupti? Tai nebuvo taip lengva.

Suko, suko galvą visaip, pagaliau tarė sau: „Jau žinau!“

— Princesės tėve, užduokite man kokį nors darbą. Gal aš galėčiau, sakysim, išmokyti jūsų šalies gyventojus vykdyti komandą „ginklu gerbk!“ Tai toks dalykas, kuris didžiausiose pasaulio šalyse vadinasi apšvieta.

— O ko tu galėtum išmokyti mane? — klausė princesės tėvas.

— Ogi šaudyti iš patrankos! — tarė profesorius. — Čia pats didžiausias mano mokslas. Kad pykšteli, žinote, tai net visa žemė dreba, o iš dangaus patys skaniausi paukščiai kepti tik krinta, krinta! Tai nuo smarkaus trenksmo šitaip!

— Gerai, imamės patrankos! — tarė princesės tėvas.

Tačiau visoje šalyje nebuvo daugiau kitos patrankos, kaip tik ta, kurią pats profesorius atsivežė, ir ji buvo per maža.

— Aš nuliesiu didesnę! — tarė profesorius. — Tik duokit iš ko! Man reikia plono šilko, adatų ir siūlų, virvių storų ir plonų, taip pat pilvo lašų, vartojamų skraidomiesiems balionams leisti, — jie išpučia ir pakelia į orą balioną, o taip pat daro puf patrankos pilve.

Jis gavo visa, ko tik reikalavo.

Visa šalis susirinko didžiosios patrankos žiūrėti. Profesorius liepė žmonėms rinktis tik tada, kai balionas jau buvo prirengtas išpūsti ir paleisti į aukštį.

— Aš turiu duoti jam iškilti aukštyn, kad atauštų, — tarė profesorius ir įsisėdo į krepšį, prikabintą prie baliono apačioje. — Bet vienas aš negaliu jo nuvaldyti, reikia, kad kartu su manimi būtų kitas, mokantis man padėti. O to čia niekas daugiau nemoka, kaip tiktai blusa!

— Aš leidžiu, kad ir labai nenoromis, — tarė princesė, bet vis dėlto padavė profesoriui blusą, o šis ją tuoj užsitupdė ant rankos.

— Dabar paleiskit virves ir virveles! — tarė jis. — Jau suėmiau viską į pat ranką.

Jiems pasigirdo: „Patranką“.

Po to balionas ėmė kilti, kilo vis aukščiau ir aukščiau, viršum debesų, ir išskrido iš laukinių šalies.

Mažoji princesė, jos tėvas ir motina, visi tos šalies žmonės, stovėjo ir laukė. Jie ir dabar tebelaukia, o jei tu netiki, tai imk ir nuvažiuok į laukinių šalį, ten visi tik ir šneka apie blusą ir profesorių, tiki, kad jie sugrįš, kai atauš patranka, bet jie negrįš, jie yra namie, pas mus, savo tėvynėje, traukiniu važinėja pirmąja klase, nebe ketvirtąja, ima gerą pelną, turi didelį balioną. Niekas neklausia, kaip jie tą balioną įsigijo ar iš kur jį gavo, jie yra pasiturintys žmonės, visų gerbiami žmonės — ir blusa, ir profesorius.

Sraigė ir radastas


plink sodą ėjo lazdynų žalitvorė; už jos traukėsi laukai ir pievos, kur buvo ganomos karvės ir avys. Vidury sodo žydėjo radastų krūmas; po juo lindėjo sraigė. Ji daug vidaus turinio turėjo — ji save pačią turėjo.

— Palaukit, ateis ir mano laikas! — tarė ji. — Aš duosiu pasauliui svarbesnių daiktų negu tie radastai, riešutai arba pienas, kuriuos duoda erškėčiai, lazdynai ir karvės su avimis!

— O, aš daug ko laukiu iš tavęs! — sako radastų krūmas. — Ar negalėčiau žinoti, kuomet gi tas bus?

— Palauk, neskubėk! — atsakė sraigė. — Tik jūs be reikalo taip skubate! Skubos darbą velnias renka!

Kitus metus sraigė gulėjo beveik toj pačioj vietoj, saulėje, po radasto krūmu, vėl pilnu pumpurų; pumpurai kėtėsi, žydėjo gražiais radastais, o krūmas leido vis naujus ir naujus pumpurus.

Sraigė pusiau išlindo iš kaušelio, pastatė ragelius ir vėl juos suglaudė.

— Viskas kaip buvę! Nei kiek neatsimainė! Radastų krūmas tebežydi kaip žydėjęs; nei per plauką nenužengęs tolyn!

Praėjo vasara, atėjo ruduo, radastų krūmas žydėjo ir kvepėjo, ligi sniegas ėmė snigti. Radosi drėgna, šalta, radastas palinko į žemę, sraigė nušliaužė ir įlindo į samanas, po sausais lapais.

Vėl atėjo pavasaris, vėl pražydo radastas, ir išlindo sraigė.

— Tu jau senas dabar! — tarė ji radastui. — Metas jau ilsėtis! Tu davei pasauliui visa, ką galėjai duoti; ar daug — jau kitas klausimas, to svarstyti nėr man laiko. O kad tu visai nieko nesi padaręs savo vidaus ūgiui — tai man ir dabar aišku! Šiaip iš tavęs būtų kas kita išėję. Ką pasakysi sau pasiteisinti? Tu veikiai juk stagaru pavirsi! Ar supranti bent, ką aš sakau?

— Tu mane gąsdini! — tarė radastas. — Aš to niekuomet nesu galvojęs!

— Taip, taip, tu, matyti, maža esi varginęs save tais galvojimais! O ar buvo tau atėjęs kuomet šitas klausimas, ar esi bent kartą aiškinęsis sau, kodėl, tikrai sakant, tu žydi, ir kaip tat yra; kodėl šiaip, kodėl ne kitaip?

— Ne! — atsakė radastas. — Aš gyvenau, gyvendamas džiaugiausi ir džiaugdamasis žydėjau — kitaip daryti negalėjau! Saulė taip kaitino, oras taip mane gaivino, aš gėriau skaidrią rasą ir sodrų lietų; aš kvėpavau, aš gyvenau! Aš traukiau gyvybės sultis iš žemės, ėmiau pelną iš oro, gyvenau kaip tinkamas, džiaugiausi laime ir žydėjau — tas ir buvo mano gyvenimas, mano laimė. Kitaip aš negalėjau!

— Taip, gražiai tu gyvenai ir vargo nematei, ką čia besakysi! — tarė sraigė.

— Žinoma! Juk tiek daug buvo man duota! — atsakė radastas. — Bet tau duota dar daugiau! Tu esi tokia galvota, taip viskuo apdovanota... Tu turi nustebinti pasaulį!

— Kurių balų aš čia galvosiu! — sako sraigė. — Aš jūsų pasaulio nei žinoti nenoriu! Kas jis man? Man gana rūpintis savim!

— Taip, bet man rodosi, kad mes visi turim atiduoti pasauliui tą, kas yra mūsų geriausia!.. Aš galėjau duoti pasauliui tiktai radastų!... Bet tu? Tau duota taip daug! O ką tu davei pasauliui? Ką tu jam duosi?

— Ką aš daviau? Ką duosiu?! Spjaunu aš į jį! Sakyk, ko jis vertas, tas tavo pasaulis? Man visai jis nerūpi. Duok jam radastų — iš tavęs daugiau juk nieko nesulauksi! O lazdynai tegu duoda jam riešutus, karvės ir avys — pieną, jų yra savo pasaulis! Mano pasaulis — aš pati! Aš užsidarysiu savo namely — ir galas! Pasaulis man nerūpi!

Ir sraigė įsitraukė į savo kaušelį ir užsidarė.

— Kaip graudu! — tarė radastas. — Ir aš norėčiau užsidaryti, bet negaliu; visos mano galybės veržte veržiasi oran, ir turiu žydėti! Mano žiedai krinta, jų lapelius vėjai nešioja! Bet mačiau, kaip vieną lapelį įsidėjo motina į maldų knygą, kitą prisiglaudė prie krūtinės skaisti graži mergelė, trečią pabučiavo šypsančios vaiko lūpos!.. Ir aš buvau toks laimingas! Tai tokie mano atsiminimai, tai toks mano gyvenimas!

Žydėjo ir kvepėjo radastų krūmas, pilnas nekalto džiaugsmo ir laimės, o sraigė įkniubusi snapsojo savo namely — pasaulis jai nerūpėjo.

Slinko metai po metų.

Sraigė virto žeme žemėje, radastas virto žeme žemėje; atsiminimų radastas išblėso maldų knygoje... Bet sode žydėjo nauji radastai, po jais šliaužiojo naujos sraigės; jos taip pat lindo į savo namelius ir spjaudėsi — pasaulis joms nerūpėjo!

Ar nenorit, kad tą istoriją dar kartą nuo pradžios apsakyčiau? Juk ji nesimaino!

Grambuolys



K

araliaus mylimąjį žirgą apdovanojo aukso pasagais. Po aukso pasagą gavo jis kiekvienai kojai.

O už kokius nuopelnus

Žirgas buvo labai gražus: laibos kojos, išmintingos linksmos akys ir tokie puikūs karčiai, jog jie kaip apdangalas gobė jo visą kaklą. Žirgas buvo ne tik gražus, bet ir drąsus; kovoj jis nešiojo savo poną po parako dūmus, išnešė sveiką iš kulkų lietaus, nebijojo švilpiančių ir šnypščiančių bombų, kramtė, spardė ir mindžiojo puolančius priešininkus, vienu šūkiu peršoko kritusį priešininko arklį ir tuo išgelbėjo aukso karūną, išgelbėjo savo raitelio gyvybę, o jo gyvybė buvo dar brangesnė ir už karūną — štai už ką jį apdovanojo aukso pasagais.

Bet štai iš arklidės išlindo grambuolys, mėšlų vabalas.

— Pirmiausia žemės galingieji, o paskui ir menkieji, — tarė jis. — Bet, antra vertus, galingumas čia nesvarbus dalykas!

Ir jis atkišo savo laibutes kojas.

— Tau ko reikia? — paklausė kalvis.

— Aukso pasagų! — atsakė grambuolys.

— Žiūrėkit man! — sušuko kalvis.— Arklį kausto — tai ir varlė kiša koją! Taip ir bus, gausi aukso pasagus!

— Žinoma, aukso pasagus! — atšovė grambuolys. — Ir kodėl ne? Kuo aš prastesnis už tą didelį gyvulį — už arklį, kurį ir šeria, ir girdo, ir maudo, ir šukuoja kaip kokį poną? Juk aš taip pat karaliaus arklidėj stoviu!

— Ar tu nežinai, už ką aukso pasagus davė arkliui? — paklausė kalvis. — Ar tu to nesupranti?

— Ar suprantu? Aš viena suprantu: čia tyčia manęs niekas nemato. Tikrai! Čia tyčia visi mane žemina, visi skriaudžia! Gerai, mokėsiu gyventi ir be jūsų; imsiu ir išlėksiu į kitus kraštus!

— Laimingo kelio! — tarė kalvis.

— Nepraustaburni tu, juodnugari! — atrėžė grambuolys ir ištrūko iš arklidės.

Neilgai skridęs, atsidūrė puikiam daržely, kur gardžiai kvepėjo radastai ir levendros.

— Ar ne tiesa, kaip čia gražu? — tarė Dievo karvutė, raudonais taškuotais sparneliais.— Kaip čia gražu, kaip malonu!

— Aš prie geresnių daiktų pratęs! — tarė grambuolys. — Jums čia gražu! Tik juokai! Kame čia bent vienas daiktas gražus? Nėra nei vienos mėšlo krūvelės!

Ir jis pasipūtęs nurėpliojo toliau — į didelės leukonijos pavėsį. Ten šliaužiojo kopūstų vikšras.

— Koks gražus pasaulis! — sakė jis.— Kokia šilta ir maloni saulutė! Visur pilna gyvybės! O kai aš galop užmigsiu arba, kaip kitaip sakoma, numirsiu, tai pabusiu peteliške ir imsiu skraidyti.

— Aure ką prasimanė: peteliške skraidyti! — tarė grambuolys. — Lauk, bus ne niekis! Štai aš esu dabar iš karaliaus arklidės, — ir ten niekas, net mylimasis karaliaus žirgas, nemano skraidyti, nors jis ir labai didelis pagyrų maišas. Dabar jis baigia nešioti mano seną aukso autuvą! Skraidyti! Mes — kitas dalykas! Mes tai skrisim...

Ir nuskrido jis toliau.

— Nenorėčiau pykti, bet kad patys pykdo! — pasakė jis nulėkdamas.

Čia jis nusileido ant vejelės. Gulėjo jis ten kiek gulėjęs ir užmigo. Jam bemiegant, užėjo debesys, ir siūbtelėjo didelis lietus. Grambuolys pabudo nuo ūžesio ir norėjo įsirausti kur į žemę, bet negalėjo. Vanduo vartaliojo jį į visas puses, ir jis turėjo arba šonais, arba aukštyn kojomis plaukti. Kad jam reiktų pakelti sparnus ir pradėti skristi, nebuvo laiko ir galvoti. Jis net vilties nustojo išsikepurnėti kada nors gyvas iš tos vietos ir, viską metęs, laukė, kur vanduo nuneš.

Lietui kiek apstojus, grambuolys apsidairė ir pamatė priešais kažkokį baltą daiktą: tat buvo audeklas, patiestas baltintis. Šiaip taip nurėpliojo jis ligi to audeklo. Vienas audeklo kraštas buvo užsivertęs, ir į tą suvertimą jis įlindo. Žinoma, čia buvo toli gražu ne taip patogu gulėti, kaip šiltame arklidės mėšle, bet patogesnės vietos niekur aplinkui matyti nebuvo, ir vabalas apsiliko, kur buvo įlindęs; jis išgulėjo ten visą dieną ir naktį. O lietus vis lijo ir lijo.

Ryto metą grambuolys išlindo iš audeklo. Jis buvo be ūpo ir keikė orą. Ant audeklo tupėjo dvi varlės; jų nušvitusios akys rodė, kad jos buvo labai smagios.

— Koks puikus oras! — tarė viena varlė. — Koks šlapias audeklas tebėra! Net kojas man niežti: baisiai ima noras paplaukyti!

— Norėčiau žinoti, — sakė kita varlė: — ar teko kregždei, skraidančiai į tolimus kraštus, kame nors rasti tokį puikų orą, kaip mūsų? Kaip čia drėgna! Sakytum, šlapiame griovyje guli. Kas tuo nesidžiaugia, tas nemyli savo tėvynės!

— Matyt, jūs niekados nesat buvę karaliaus arklidėje, — atsiliepė grambuolys. — Ten drėgna, šilta ir kvepia. Toks tai bent oras. Gaila tik, kad jo negalima pasiimti į kelią! Sakykite, ar nėra čia kartais sode inspekto, kur dideli ponai, kaip aš, galėtų rasti sau gerą būstą?

Bet varlės ar nesuprato jo, ar nenorėjo suprasti.

— Aš niekados dukart neklausiu, — tarė grambuolys, tris kartus jau paklausęs ir jokio atsakymo negavęs.

Jis parėpliojo kiek toliau ir rado molinio puodo šukelę. Šukelei, žinoma, čia buvo ne vieta, bet ji gera buvo pasislėpti nuo vėjo ir lietaus. Po ja gyveno kelios žirkliukų šeimynos. Šita tautelė be galo draugiška, o jų moterys nepaprastai rūpestingos motinos. Kiekviena gyrė savo vaikus, laikydama juos gražiausiais ir išmintingiausiais.

— Mano sūnelis jau susižadėjęs! — sakėsi viena motina. — Koks jis geras ir nekaltas vaikas tebėra! Kas jo dorumas, kas jo maldingumas! Vedimas dažnai jaunus apsaugo nuo išklydimų! Koks džiaugsmas motinai!

— O mano sūnelis, — sakė kita motina, — lig tiktai išriedėjo iš kiaušelio, tuojau pradėjo nerimti namie ir prašytis, kad jį leistumėm pakeliauti po žmones. Toks jau jo karštas būdas! Bet tegu, kol jaunas, pasižmonėja. Yra kuo džiaugtis motinai, — tarė ji grambuoliui: — ar ne tiesa?

— Tikra tiesa, — atsakė grambuolys.

Po to jos pasikvietė grambuolį į vidų, ir jis palindo po puodo šuke.

— O dabar prašom dirstelėti ir į mūsų mažiulius! — sušuko trečia ir ketvirta motina. — Tokie jie meilūs ir tokie gražūs, tie mūsų beldikai! Bet jie elgiasi visados gerai, jei nesopa jiems pilvelių, o jų mėtuose tas dažnai juk atsitinka.

Taip gyrė kiekviena motina savo vaikus. Vaikai taip pat netylėjo ir savo mažytėmis uodegų žnyplelėmis tampė grambuolį už barzdos.

— Ai, kokie jie ištvirkėliai, kokie jie nenuoramos, tie mažiukai! — skundėsi mylinčios motinos. Bet grambuoliui tai įkyrėjo, ir jis paklausė:

— Ar toli dar tas inspektas?

— O, toli, dar labai toli, kažkur ten už griovio, — atsakė jam viena motina. — Tikiuosi, kad nei vienas mano vaikas taip toli nekeliaus, — numirčiau iš baimės!

— Na, o aš pabandysiu ten nuvykti! — tarė grambuolys ir nurėpliojo tolyn, nieko neatsisveikinęs — taip elgiasi juk visi dideli ponai.

Pas griovį rado jis daugybę saviškių — tokių pat grambuolių.

— Sveikas gyvas! — tarė jie. — Prašom arčiau! Čia pat mes ir gyvenam! Puikus čia mūsų buvimas. Ar nemalonėtum sveikas nusileisti į apačią giliau, į patį dumblą? Tur būti, pavargęs esi iš kelio?

— O, be galo pavargau! — atsakė grambuolys. — Mane užklupo lietus, ir aš turėjau gulėti ant gryno audeklo, kur nebuvo mėšlo nei kruopelės, o toks švarumas mane baisiai alsina. Be to, dar pradėjo gelti vieną sparną, kurį užpūtė vėjas, man besant po moline šukele. Kaip malonu galų gale vėl patekti į savųjų tarpą — tikra laimė!

— Gal kartais sveikas iš inspekto atvykai? — paklausė vienas senas vabalas.

— Rado man vietą — iš inspekto! Ne, toli gražu ne!— atsiliepė grambuolys. — Aš iš karaliaus arklidės, kur nuo pat gimimo auksu avėjau. Dabar aš keliauju, turėdamas vieną slaptą paliepimą, ir todėl geriau manęs neklausinėkit — vis tiek daugiau nieko nebesakysiu.

Paskui grambuolys nusileido žemyn į dumblą. Ten sėdėjo trys jaunos vabalaitės. Jos neturėjo ko sakyti svečiui ir tik juokdamosios prunkštė.

— Visos mano dukterys tebėr nesusižadėjusios, — tarė motina, ir vabalaitės vėl susijuokė, bet šį kartą jau iš gėdos.

— Net karaliaus arklidėje nesu matęs tokių gražuolių! — stebėjosi ilsėdamas grambuolys.

— Negėdink tik sveikas mano mergaičių; nekalbėk taip su jomis, nebent sveikas turi tikrus norus! Bet žinau, kad turi, ir aš jus laiminu.

— Valio! — suriko visi vabalai, ir mūsų grambuolys jau buvo sužadėtas. Ilgai netruko, ir vestuves padarė, nes atidėlioti nebuvo jokios priežasties. Antra diena praėjo labai linksmai, trečia — nei šio, nei to, o paskui reikėjo rūpintis jau maisto pačiai ir toliau net vaikams.

— Dailiai jie man galvą apsuko, nėr ko sakyti!— tarė sau grambuolys. — Dabar man viena belieka: tuo pačiu ir jiems atsimokėti.

Kaip manė, taip ir padarė. Vieną rytą jis išėjo iš namų, ir visą dieną negalėjo jo sulaukti; naktį jis taip pat nebegrįžo — jo pati liko našlė.

— Ai, ai, ai! — stebėjosi visi grambuoliai. — Mes tą valkatą priglaudėm ir priėmėm į savo tarpą kaip kokį gerą naudą; dabar jis pabėgo ir dar paliko mums penėti savo pačią.

— Na, tebūna ji vėl laikoma mergaite ir gyvena pas mane! — tarė motina. — Tfu! Verta čia mums krimstis dėl tokio niekšo!

Grambuolys tuo tarpu savo kelionę varė toliau ir perplaukė griovį ant kopūsto lapo. Rytą kažkokie du priėjo prie griovio. Pamatę grambuolį, pakėlė jį ir ėmė vartyti į visas puses ir kalbėti labai moksliškai, ypač vienas iš jų — jaunas berniukas. Jis kalbėjo, kaip ledą graužė: „Alachas mato juodą vabalą ant juodos uolos juodo akmens! Taip Korane parašyta, ar ne tiesa?“ — paklausė berniukas.

Paskui pavadino grambuolį lotynišku vardu ar ėmė pasakoti apie jo rūšį ir ypatybes. Kitas asmuo — senas mokslininkas — patarė grambuolį parnešti namo, kur turėjo visą panašių vabalų rinkinį, ir prie jų prijungti tą. Bet tokia kalba be galo nepatiko grambuoliui, netikėtai jis šmurkštelėjo iš mokslininko rankų ir nuzvimbė sau.

Sparnai jau buvo jam visai išdžiūvę, ir todėl galėjo toli lėkti. Jis nuskrido ligi inspekto, rado stiklus pradarus, nie-

ko nelaukdamas įsmuko į vidų ir įlindęs įsirausė į šiltą mėšlą.

— Štai kur gyvenimo laimė! — tarė jis sau.

Paskui greit užmigo ir sapnavo, kad karaliaus žirgas kritęs ir jo aukso pasagai atitekę jam — vabalui, ir dar pažadėję kitus tokius dovanoti. Sapnas labai buvo malonus. Pabudęs grambuolys išlindo į viršų ir ėmė dairytis į visas šalis. Koks gražumas aplinkui! Užpakaly augo milžiniškos palmės, didžiai iškėlusios į dangų šakas; pro jų lapus švietė saulė; po palmėmis žydėjo puikiausi žolynai: tai raudoni kaip žarijos, tai geltoni kaip gintaras, tai balti kaip pirmutinis žiemos sniegas.

— Tai bent augalai! — tarė grambuolys — Kiek čia bus valgymo, jiems supuvus! Didelis sandėlis, ką čia kalbėtil Tikrai čia gyvena kas nors iš mūsų. Eisiu, pažiūrėsiu, ar nerasiu čia kokio mūsiškio, su kuriuo verta būtų susipažinti. Prisipažįstu, esu didus ir tuo džiaugiuosi, kad esu didus!

Staiga kažkieno ranka pagriebė jį, suspaudė ir ėmė vartyti į visas pusės.

Į inspektą buvo atėjęs daržininko sūnus su kitu berniuku. Pamatę grambuolį, jie sumanė su juo pažaisti. Pirmiausia įvyniojo jį į vynmedžio lapą ir įsidėjo į tamsią kelnaičių kišenę. Grambuolys ėmė krutėti ir spardytis, bet vaikas prispaudė už tai jį su ranka, ir jis noroms nenoroms turėjo nurimti. Paskui vaikai nubėgo į didelį ežerą, buvusį gale daržo. Tenai jie įtupdė grambuolį į seną klumpę, įsmeigė į ją pagalėlį vietoj stiebo, ir pririšo prie jo su vilnoniu siūlu grambuolį. Dabar vabalas tapo jūrininku ir turėjo plaukti vandeniu.

Ežeras buvo labai didelis ir pasirodė grambuoliui kaip kokia jūra. Taip išgąsdino jį tas reginys, jog parvirto jis ant nugaros ir ėmė kratyti baisiai kojas.

Laivelis tuo tarpu plaukė; vandens srovė, pagriebusi jį, nešė tolyn.

Bet kai tik jis kiek tolėliau paplaukdavo, berniukas kuris, pasiraitęs kelnaites, brisdavo į vandenį ir vėl jį atvarydavo į kraštą.

Bet tuo pačiu laiku, kai laivelis buvo pradėjęs plaukti nuo kranto, vaikus pašaukė namo. Jie skubindamies nubėgo į namus, palikę jūrininką vieną.

Dabar laivas galėjo be kliūčių tolintis nuo kranto. Jis plaukė vis tolyn ir tolyn į ežero vidurį, o grambuolį kas kartą didesnė ėmė baimė: juk jis buvo pririštas prie stiebo ir negalėjo nuskristi.

Tuo tarpu atlėkė prie jo musė.

— Koks puikus oras! — tarė ji. — Štai aš čia pastovėsiu, pasišildysiu prieš saulutę ir pasilsėsiu. Pasišildyti čia bus malonu.

— Rado man malonumą! Ar nematai, kad aš pririštas? — atsiliepė grambuolys.

— Bet aš nepririšta! — pasakė musė ir nuzvimbė.

— Aa, dabar jau aš pažinau pasaulį, — sunkiai atsiduso grambuolys.— Pasaulis piktas ir bjaurus! Tik vienas doras daiktas tėra jame — tat aš. Tikrai, tik pagalvokit, kiek čia neteisybės! Pirmiausia aplenkė mane neduodami aukso pasagų, paskui aš gavau mirkti ant šlapio audeklo ir stovėti visą naktį vėjy, o galų gale dar pačią man užkorė! Toliau aš gaunu laisvę, noriu pasižmonėti pasaulyje, laimės paieškoti; man jau pavyksta išeiti į tikrą kelią — ir kas? Sutinka mane vaikpalaikis, riša prie laivo stiebo ir meta į audringą jūrą. O tuo tarpu karaliaus žirgas džiaugiasi aukso pasagais ir raito nosį. Štai kas mane labiausiai pykina! Galop kam dar čia kalbėti! Pasauly iš nieko užjautos nelauk! Mano gyvenimo istorija labai įdomi, bet kas iš to, jei jos niekas nežino? Antra vertus, pasaulis ir nevertas, kad ją žinotų; kitaip jis man būtų davęs aukso pasagus dar man karaliaus arklidėje bebūnant, kada, segant karaliaus žirgą,

ir aš buvau atkišęs savo kojas. Kad turėčiau aukso pasagus, aš būčiau arklidės papuošalas ir didybė! Dabar aš žuvęs arklidei, žuvęs pasauliui, — viskas pabaigta!

Bet ne viskas dar buvo pabaigta. Ant ežero pasirodė laivė, joje sėdėjo kelios jaunos mergaitės.

— Aure, žiūrėkit, plaukia klumpelė! — tarė viena mergaitė.

— O joje kažkoks juodas daiktas! — sušuko antra.

Laivė priplaukė klumpelę, ir mergaitė ištraukė ją iš vandens. Viena iš jų išsiėmė iš kišenės mažas žirkleles, atsargiai nukirpo grambuoliui siūlą ir, išlipus į krantą, paleido ant žolės.

— Lipk, lipk! O jei gali, tai skrisk! — pasakė ji. — Laisvė — geriausias daiktas!

Grambuolys pakilo ir įskrido pro langą į didelę triobą. Ten jis, nuilsęs ir nuvargęs, įstrigo į ilgus, minkštus karaliaus žirgo karčius. Grambuolio netikėtai buvo pakliūta į savo gimtinę, į tą pačią arklidę. Jis tvirtai įkibo į karčius, pagulėjo kiek laiko nejudėdamas ir atsipeikėjo.

— Štai dabar aš sėdžiu ant mylimojo karaliaus žirgo, tartum pats karalius!.. Taip, palauk, ką aš čia buvau norėjęs pasakyti? Aa, atsiminiau! Štai puiki mintis ir visiškai teisinga. „Už ką davė arkliui pasagus?“ klausė tada manęs kalvis. Tik dabar į tą klausimą aš galiu atsakyti. Juk pasagai jam buvo tik dėl manęs duoti — štai kas yra! Tik dabar man atėjo į galvą! Kad ne aš, jis aukso pasagų kaip savo ausų nebūtų matęs!

Ir grambuoliui vėl grįžo ūpas.

— Kelionė daug išmoko, — tarė jis sau.

Saulės spinduliai, skverbdamiesi pro langą, šildė grambuolį, ir arklidėjo buvo šviesu ir ramu.

— Tiesą sakant, gerai pagalvojus, pasaulis nėra toks jau bjaurus, kaip atrodo, — tarė grambuolys. — Reikia tiktai mokėti gyventi.

Taip, pasaulis liko gražus ir puikus, nes karaliaus žirgui buvo dovanoti pasagai tik tam, kad juo galėtų jodinėti grambuolys.

— O dabar aš lipsiu žemėn pasižiūrėti kitų grambuolių ir papasakosiu jiems, kaip aš aukštai iškilau; apsakysiu jiems visus savo vargus, mano patirtus, bekeliaujant po svetimus kraštus, ir paskelbsiu, kad aš dabar būsiu namie iki tol, kol karaliaus žirgas nuplėš savo aukso pasagus!



Elfų kalnas



mirinėjo čiužinėjo mažyčiai driežukai po seno, suskeldėjusio medžio plyšius. Jie gerai suprato kits kitą, nes kalbėjosi ta pačia driežukų kalba.

— Tik pamanykite, kaip bilda trinka sename Elfų kalne! — sakė vienas driežukas. — Dėl to bruzdesio aš jau dvi naktis akių nesumerkiau, vis viena kaip dantų sopę gavęs, nes tada aš irgi nemiegu!

— Jie ten kažką rengia! — atitarė kitas driežukas. — Jie kasnakt visą kalną laiko pakėlę ant keturių raudonų stulpų ligi pat gaidžiagystės, kad gerai išsivėdintų, o elfų mergelės mokosi naujų šokių, su patrepsėjimais. Jie ten kažką rengia!

— Taigi, taigi, — prisidėjo į šneką trečias driežukas, — aš kalbėjau su vienu pažįstamu slieku, ką tik išlindusiu iš kalno vidurių, kur jis dieną naktį rausėsi, tai prisiklausė viso ko; matyti jis, tiesa, nemato vargšas nieko, bet užtat jaučia ir girdi gerai. Jie ten, Elfų kalne, laukia didelių svečių iš tolimos šalies, tiktai kas tie svečiai, sliekas nenorėjo sakyti, o gal nė pats nežinojo. Bet, žiūrėkit, visos žaltvykslės užragintos rengti fakelų eiseną, kaip sakoma, o sidabras ir auksas, kurio kalne yra tiek ar tiek, sako, turi būti nušveistas ir mėnesienoj blizgėti išstatytas!

— Kas, kaži, galėtų būti tie svečiai? — klausinėjosi driežukai. — Kas, kaži, jie galėtų būti? Girdite, kaip bilda! Girdite, kaip trinka!

Tą pačią akimirką Elfų kalnas prasivėrė, ir iš jo, tankiai mindama kojomis, išėjo viena elfų senmergė, jų karaliaus ūkvedė; kuprota ji buvo, nors apsirengusi labai padoriai; ji kažkaip iš tolo giminiavosi su jų karaliumi ir nešiojo ant kaktos gintarinę širdelę. Ji ėjo labai smulkiais žingsneliais, tik tip tip tip! Ir kaip galima tiek tankiai sumesti, ir dar einant per liekną, pas naktinį varną.

— Jūs esate kviečiamas į Elfų kalną, ir tai šiąnakt, — kalbėjo ji, — bet gal jūs sutiktumėte pirma padaryti vieną didelę paslaugą: sukviesti svečius? Turite gi ką nors veikti, jei patys pas save priėmimo nerengiate! Mes laukiame aukštakilmių svečių iš tolimos šalies, trolių, o tai juk didelis dalykas, užtat mūsų senis karalius nori gerai pasirodyti.

— O ką reikia pakviesti? — klausė naktinis varnas.

— Į didžiąją puotą ateiti gali visi, net žmonės, jei jie pro miegus šneka ar moka nors truputį mūsiško meno, bet prie pirmojo stalo kam sėstis, turės būti griežta atranka: ten norėsim turėti vien pačius kilminguosius. Aš susiginčijau su elfų karaliumi, nes laikausi nuomonės, jog ten negalima net vaiduoklių prileisti. Pirmutinius kvieskite marių nėrovą su dukterimis; jiems turbūt nelabai patinka išlipti į sausumą, na, bet pasodinsim kiekvieną ant šlapio akmens, o gal dar geriau ką sugalvosim, tai rasi ši kartą neatsisakys. Reikia pakviesti visus senuosius trolius, pirmaeilius, kur su uodegomis, taip pat upių nėrovą ir kaukus, o kapinių kiaulės, šmėklinio arklio[1] ir bažnyčios gnomo irgi, manau, nega-

[1] Danų tautosakoje yra pasakojimas, kad po kiekviena statoma bažnyčia seniau buvęs užkasamas gyvas arklys, ir jo šmėkla paskui kasnakt šokuojanti ant trijų kojų į tuos namus, kuriuose kas nors turįs mirti; kai kur pasakojama apie tokiu būdu užkasamą kiaulę, jos šmėkla vadinasi kapinių kiaulė.

lima aplenkti — jie, tiesa, priklauso kaip ir prie bažnyčios veikėjų, tad nėra tikri mūsiškiai, na, bet tai tik jų darbo vieta, o šiaip jie mums giminės ir nuolat pas mus svečiuojasi.

— Kra! — riktelėjo naktinis varnas ir nuskrido svečių kviesti.

Elfų mergelės jau šoko ant Elfų kalno, šoko su šydais, nuaustais iš miglų ir mėnulio šviesos, ir tas šokis itin dailus, jei kam tokie dalykai patinka. Elfų kalno viduje buvo kruopščiai ruošiama didžioji salė: grindis iššveitė mėnulio spinduliais, o sienas įtrynė raganų taukais, jog tik blizgėjo mirgėjo kaip tulpių lapeliai prieš šviesą. Virtuvė kone lūžo nuo visokių gėrybių — tai buvo varlės, pasmeigtos ant iešmo, žalčių išnaros, prikimštos kūdikių pirštelių, salotos iš grybų sėklų, drėgnų pelių snukučių ir velniaropės šaknų, alus, balos raganos darytas, švitantis salietrinis vynas, imtas iš karstų rūsių, — viskas labai solidu; užsigardžiavimui — surūdijusios vinys ir išdaužytų bažnyčios langų šukės.

Senis elfų karalius liepė nušveisti karūną grūsto grifelio miltais, ir ne bet kokio, tik klasės pirmūno grifelio, o tokį gauti elfų karaliui itin nelengva. Miegamajame pakabino užuolaidas, o pritvirtino jas žalčių spjūviais. Taip, ką ir sakyti, daug buvo ruošos, bildesio ir triukšmo.

— Dabar čia bereikia pasmilkyti ašutais ir meitėlio šeriais, ir mano darbas, rods, bus baigtas! — kalbėjo elfų senmergė.

— Tėveliuk, — tarė jaunėlė dukra, — ar dabar jau galiu sužinoti, kas bus tie įžymieji svečiai?

— Na, — tarė tėvas, — matyt, jau reikia pasakyti. Dvi mano dukterys gaus šiąnakt ištekėti! Dvi iš jūsų gausit keliauti į svečią šalį! Pas mus atkeliauja senis trolis, Žilis, tas, kur gyvena Norvegijoj, Dovrės kalnuose, ir valdo ten

daugybę akmens pilių, o taipo pat aukso kasyklas, kurios reiškia daugiau, negu jūs manote; atkeliauja su dviem sūnumis, o tie nori žmonas išsirinkti. Trolis Žilis yra, žinotumėte, tikras, senobiškas, padorus Norvegų žilis, linksmas ir tiesmukas. Aš ji pažįstu iš senų dienų, kai abu suūždavom gerai. Jis čia lankėsi, kai pačios ieškojo, o dabar jis vėl našlys. Jo pati buvo Miojeno kreidynų karaliaus duktė. Tikėjosi gauti didelę dalį, o negavo — apmovė vargšą. O, kaip aš pasiilgau to trolio Žilio! Jo sūnūs, sako, esą nelabai kaip išauklėti, stačiokai bernai, bet gal juos per griežtai smerkia, gal jie, tinkamai paveikti, galėtų pasitaisyti. Užtat žiūrėkit jūs man, kad išmokytumėt juos dailaus elgesio!

— O kada jie atvažiuos? — klausė viena duktė.

— Nelygu, koks bus oras ir vėjas, — kalbėjo elfų karalius. — Jie keliauja ekonomiškai! Atplauks laivu, kai pasitaikys proga. Aš sakiau, kad važiuotų per Švediją, bet senis nė žiūrėt nenori į šitą pusę! Jis atsilieka nuo gyvenimo, ir tai man nepatinka.

Ir šit atlėkė pastriuokom dvi žaltvykslės, viena greitesnė nei kita, užtat viena atlėkė pirmoji.

— Atvažiuoja! Atvažiuoja! — šaukė abi.

— Duokit man šen karūną, ir turiu atsistoti, kur mėnuo labiau šviečia! — kalbėjo elfų karalius.

Dukterys pasikėlė šydus ir nusilenkė ligi žemės.

Ir šit jau atvyko šiaurės trolis, Dovrės Žilis. Jis dėvėjo karūną iš grūdintų ledo varveklių ir poliruotų eglės gurgučių, vilkėjo meškenomis, o avėjo dideliausiais tūbais; tuo tarpu jo sūnūs atvažiavo plikais kaklais, atsilapoję, rodydamiesi, jog jiems niekas nė už ką.

— Tai čia kalnas? — klausė jaunėlis, rodydamas į Elfų kalną. — Pas mus, Norvegijoj, tokius vadina duobėmis!

— Vaikai! — tarė senis. — Duobė eina gilyn, kalnas kyla aukštyn! Ar jūs akių kaktoj neturit?



Vienintelis dalykas, stebinąs juos čia, iš kalnų į lygumas atvykusius, tai, kad jie be niekur nieko supranta šio krašto kalbą.

— Nerieskit nosies taip labai! — kalbėjo senis. — Dar pamanys, jog jūs esat nesušutėliai.

Ir suėjo visi į Elfų kalną. Ten jau buvo susirinkusi tikrai šauni draugija, ir taip greitai, lyg, sakytumei, vėjas ją supūtė. Svečiams visa buvo įrengta taip, kad kiekvienam būtų gera ir miela. Vandenės būtybės prie stalo sėdėjo vandens kubiluose ir sakė jaučiąsi kaip namie. Visi elgėsi mandagiai, kaip tinka vaišėse, tik jaunieji Norvegijos troliai nepaisė nieko — jie užsikėlė kojas ant stalo, manydami, kad jiems viskas galima.

— Šalin kojas nuo lėkščių! — tarė senis trolis, ir jie paklausė, tik ne per greičiausiai. Savo kaimynes prie stalo jie kuteno eglės gurgučiais, atsineštais kišenėse. Paskui jie nusiavė kojas, kad būtų smagiau sėdėti, ir davė batus laikyti savo damoms. Bet jų tėvas, senasis Dovrės Žilis, buvo visiškai kitoks. Jis taip gražiai pasakojo apie puikias Norvegijos uolas ir apie krioklius, kaip jie, putodami ir ūždami, griausmu griausdami, nuo kalnų virsta; pasakojo apie lašišą, kaip ji prieš puolantį vandenį aukštyn pašoka, kai vandenis aukso arfa groja; pasakojo apie žaižaruojančias žiemos naktis, kada važių varpeliai skamba, kada bernai su žiburiais čiužinėja vaiskiu ledu, pro kurį gerai matyti, kaip žuvys krūpčioja po jų kojomis. O, tai buvo pasakotojas, — rodės, matai ir girdi, ką jis pasakoja: tarytum čia pat tau eina lentpjūvės, čia pat vaikinai ir merginos dainuoja ir ratelius šoka. Tik staiga trolis Žilis pliaukšt! ir pabučiavo elfų senmergę — pabučiavo šauniai, giminiškai, nors nėmaž nebuvo giminė.

Dabar elfų mergelės ėjo šokti, jos pylė ir paprastą šokį, ir su patrepsėjimais, ir joms gerai sekėsi; daugiau jos šoko

menišką šokį, kuris, pasak jų pačių, vadinosi „nėrimasis iš kailio“. Ai, ai, kaip plačiai jos skėsnojo kojas! Jau nė nebepermanei, kur ten pradžia, kur pabaiga, kur ten rankos, o kur kojos — viskas dūmė sūkuriu, ir taip lėkė visos jos ratu, jog net ūžė, net arkliui vaiduokliui bloga pasidarė, ir jis gavo eiti sau nuo stalo.

— Prrr! — tarė trolis Žilis.— Va čia tai bent matyti, kam kojos tinka! Na, bet ką jos daugiau moka, be šokinėjimo, kojų skėsnojimo ir viesulų sukiojimo?

— Tuojau sužinosi! — tarė elfų karalius ir pasišaukė savo jauniausiąją dukterį. Ji buvo plona plonutėlė ir vaiski it mėnulio spinduliukas, ji buvo dailiausia iš visų seserų. Ji įsidėjo į burną baltą šipuliuką ir... dingo, pasidarė nematoma — toksai buvo josios menas.

Tačiau trolis Žilis sakė: jam nepatiktų, jeigu jo žmona mokėtų tokio meno, jis, beje, nemanąs, kad ir jo berniokai jį labai vertintų.

Antroji mokėjo vaikščioti greta pačios savęs, taip, lyg turėtų šešėlį, o juk troliai jo neturi.

Trečioji buvo visai kitoniška — toji buvo ėjusi mokslus balų raganos virtuvėje, ji tik viena temokėjo juodalksnių gumbus iškepti prismaigstytus jonvabalių.

— Iš jos bus gera šeimininkė, — tarė senasis trolis. Jis vartė akis, nes nenorėjo taip daug gerti.

Tada išėjo į priekį ketvirtoji. Ji laikė rankose didžią aukso arfą. Kai ji užgavo pirmą stygą, visi pakėlė kairę koją, nes troliai yra kairiai; kai ji užgavo antrą stygą, visi turėjo daryti taip, kaip ji norėjo.

— Šitokia moteris yra pavojinga! — tarė trolis Žilis, o abudu jo sūnūs išėjo iš kalno lauk, nes jiems nusibodo.

— O ką moka penktoji duktė? — klausė trolis Žilis.

— Aš moku norvegus mylėti, — tarė ji, — ir netekėsiu į jokią kitą šalį, kaip tik į Norvegiją.

Bet mažylė sesutė pakuždėjo troliui Žiliui:

— Ji, mat, girdėjo vieną tokią norvegišką giesmę, kad, kai prieis pasaulio galas ir viskas sugrius, tai Norvegijos uolos vis tiek išliks ir stovės it paminklai, tai todėl ji ir nori į Norvegijos kalnus — ji labai bijo to sugriuvimo.

— Ho ho! — tarė trolis Žilis. — Šit kas jai galvoj! Na, o ką moka septintoji, paskutinioji?

— Šeštoji eina pirma septintosios! — tarė elfų karalius, nes jis mokėjo skaičiuoti. Tačiau šeštoji nenorėjo eiti į priekį ir rodytis.

— Aš moku tik teisybę visiems sakyti, — tarė ji, — aš niekam nerūpiu, o man pakanka to vieno darbo — siūtis mirties marškinius.

Tada išėjo į priekį septintoji, paskutinioji. Ką ji mokėjo?

Žinotumėt, ji mokėjo pasakas sakyti, galėjo jas sakiusi sakyti, kiek tik norėjo.

— Šit mano visi penki pirštai, — tarė trolis Žilis, — pasakyk po pasaką apie kiekvieną!

Ir elfų mergelė paėmė už riešo jo ranką, ir jis juokėsi atkrakais, o kai priėjo iki bevardžio piršto, kuris juosėjo aukso žiedu, tarytum žinodamas, kad bus sužieduotuvės, trolis Žilis tare:

— Laikyk stipriai, ką laikai, — ši ranka yra tavo! O aš noriu turėti tave už pačią!

Ir elfų mergelė tarė, kad dar nesančios pasektos pasakos apie bevardį ir mažylį.

— Tas tu mums paseksi žiemą, — tarė trolis Žilis, — taip pat ir apie eglę, ir apie beržą, ir apie piktosios fėjos dovanas, ir apie skambantį speigą! Tu gausi sakyti ir sakyti pasakas, nes, matai, tenai, kalnuose, niekas to meno nemoka. O mes sėdėsim akmeninėj menėj, kur skalos žiba, ir

gersim midų iš auksinių ragų, iš senų Norvegijos karalių ragų; Vandenis man padovanojo jų keletą. Ir kai mes taip sėdėsim, ateis į svečius geroji fėja Garbojė, ji išdainuos tau visas dainas, kurias kalnų ganyklose piemenaitės traukia. Tai linksma bus! Lašiša šokuos prieš vandenį krioklyje ir daužysis į akmens sienas, bet pas mus į vidų neįeis. Taip, tikėk manimi, gera senoje, mieloje Norvegijoje! Bet kurgi mano berniokai?

Išties, kurgi buvo jo berniokai?

Jie daužėsi po laukus ir užpūtinėjo žiburius žaltvykslėms, kurios buvo tokios mandagios, gražiai susirikiavo ir norėjo fakelų eiseną daryti.

— Ką čia paikiojat? — tarė trolis Žilis. — Va, aš gavau jums motiną, dabar jūs galit savo tetas vesti.

O berniokai sakė, kad jiems labiau patinka prakalbas rėžti ir bruderšaftus gerti, kad pačiuotis jiems nelabai galvoj.

Ir jie rėžė prakalbas, gėrė bruderšaftus ir vertė taures dugnu aukštyn, rodydami, jog išgėrė visiškai; jie nusivilko švarkus ir sugulė ant stalo miegoti, nes jie nėmaž nesivaržė. O trolis Žilis šoko menėje su savo jauna sužadėtine ir susikeitė su ja batais, nes taip yra šauniau, negu susikeisti žiedais.

— Jau gaidžiai gieda! — sušuko elfų senmergė, namų ūkvedė. — Reikia uždaryti langines, kad saulė mūsų nesudegintų!

Ir tada kalnas užsivėrė.

O lauke bėginėjo driežukai po suskeldėjusio seno medžio plyšius, ir vienas iš jų sakė antram:

— O, kaip man patinka tasai senis Norvegijos trolis, Žilis!

— O man labiau patinka jo berniokai, — sakė sliekas, bet jis gi buvo aklas ir nieko nematė, vargšas.

Rožių elfas



idury sodo augo rožė, visa aptekusi žiedais, o gražiausiame iš jų gyveno elfas. Jis buvo toks mažytis, jog žmogaus akis nė įžiūrėti jo negalėjo. Už kiekvieno rožės žiedlapio jis turėjo miegamąjį kambariuką. Pats buvo tokio dailaus sudėjimo ir toks gražus, koks tiktai kūdikis gali būti, ir turėjo sparnus nuo pečių ligi pat kulniukų. O, kaip kvepėjo visuose jo kambariuose ir kokios vaiskios, kokios gražios buvo jų sienos! Ką manai, juk tai buvo plonytėliai, skaidrūs rožės žiedlapiai.

Visą dieną jis pramogavo saulutėje, skraidė nuo gėlės ant gėlės, šoko ant lakiojančios peteliškės sparnų ir skaičiavo, kiek jam išeis žingsnių, kol apvaikščios visus kelius ir takus ant vieno liepos lapo. Keliais ir takais jis vadino lapo gyslas, nes jos ir buvo jam begaliniai keliai! Nespėjo jų visų išvaikščioti, jau saulė nusileido; tiesa, vėlokai buvo ir pradėjęs.

Pasidarė šalta, krito rasa ir pūtė vėjas; dabar geriausia buvo eiti namo; jis skubėjo, kiek tiktai galėjo, bet nebespėjo: rožės žiedai susiglaudė, ir jis nebegalėjo patekti į vidų — nė vieno žiedo neberado atdaro. Vargšas elfytis baisiai išsigando: jam niekad nebuvo tekę nakvoti lauke, visuomet

saldžiai miegodavo tarp šiltučių žiedlapių, o kaip dabar bus? Vai, gal ir mirti reikės!

Kitame sodo gale — jis žinojo — stovėjo altana, apaugusi puikiomis kaprifolijomis; jų žiedai išrodė it didelės, spalvotos taurės; į vieną iš tokių žiedų jis sumanė nusileisti ir miegoti sau iki ryto.

Jis nuskrido tenai. Tsss! Altanoje buvo du žmonės — jaunas, dailus vaikinas ir gražių gražiausia mergina. Jie sėdėjo susiglaudę, ir jų širdys troško, kad niekuomet nereikėtų skirtis: jie taip mylėjo vienas kitą, daug labiau dar, negu vaikas galėtų tėvą motiną mylėti.

— Ir vis tiek reikia skirtis! — kalbėjo vaikinas. — Tavo brolis negeras mums, užtat išsiunčia mane su reikalais toli už kalnų, už jūrų marių! Sudiev, mano saldžioji sužadėtine, nes tu juk išties esi manoji sužadėtinė!

Ir juodu pasibučiavo. Jaunoji mergina pravirko ir padovanojo jam rožę, bet, prieš įteikdama, ją pabučiavo taip karštai, jog net žiedas prasiskleidė. Elfutis tuoj į jį įskrido ir įsiglaudė tarp švelnių, kvapių sienų. Ten jis girdėjo, kaip jie sakėsi sudiev, paskui juto, kaip rožė atsirado ant vaikino krūtinės, — o, tai smarkiai tūskė vaikino širdis! Elfas net užmigti negalėjo, taip labai ji beldė.

Tačiau neilgai rožė tegavo rimti ant vaikino krūtinės. Jis ėmė ją į rankas ir, keliaudamas vienišas per tamsią girią, bučiavo jos žiedą — o, kaip daug ir stipriai jis bučiavo! Vos to mažo elfyčio nenuspaudė! O elfytis pro žiedlapius juto, kokios karštos vaikino lūpos, ir rožė nuo to karščio skleidėsi it nuo kaitriausios vidudienio saulės.

Tik šit atsirado kitas žmogus, niaurus ir piktas. Tai buvo tos gražiosios merginos brolis nedorėlis. Jis išsitraukė peilį, aštrų ir didelį, ir, kol anas bučiavo rožę, nedorėlis nudūrė jį, nupjovė galvą, išrausė duobę purioje žemėje po liepos medžiu ir užkasė tenai ir galvą, ir kūną.

„Dabar jis dingo ir pradingo, — galvojo brolis nedorėlis, — ir niekad nebepargrįš. Jis turėjo keliauti ilgą kelią, per kalnus ir marias, lengvai galėjo galą gauti, na, ir gavo. Jis nebeparsiras, o sesuo manęs apie jį klausti nedrįs.“

Ant sukastos žemės jis užkapstė kojom sausų lapų ir nakties glūdumoje nuėjo namo. Tik ėjo ne vienas, kaip jis manė: jį lydėjo tasai mažas elfytis. Jis kiūtojo sausame, susivijusiame liepos lape, kuris įkrito piktadariui į plaukus, kai tas duobę kasė. Ant plaukų dabar buvo užvožta skrybėlė, po ja buvo labai tamsu, ir elfas drebėjo iš baimės ir iš apmaudo dėl nedoro darbo.

Rytui auštant, parėjo nedorėlis namo. Jis nusiėmė skrybėlę ir įėjo į sesers miegamąjį. Čia graži, žydinti mergina gulėjo ir sapnavo tą, kurį taip labai mylėjo ir kurį tikėjo dabar keliaujant per kalnus ir giras. Nedorasis brolis pasilenkė ties ja ir nusijuokė taip bjauriai, kaip tik velnias juoktis gali. Tada nuo jo plaukų nukrito sudžiūvęs lapas ant sesers apkloto, bet jis to nepastebėjo ir išėjo pats dar kiek pamiegoti, kol išbaigs aušti. O elfas išsirito iš sudžiūvusio lapo, įlindo į miegančios merginos ausį ir apsakė jai, tarytum sapne, baisią žmogžudystę, tiksliai nurodė vietą, kur brolis jos mylimąjį nukovė ir kur užkasė jo kūną, nupasakojo apie žydinčią liepą, prie pat tos vietos augančią, ir tarė:

— Kad nepamanytum, jog čia tiktai sapnas, ką aš tau sakau, rasi ant savo lovos sausą lapą!

Ir mergina tą lapą rado, kai nubudo.

O, kaip graudžiai ji raudojo! Ir niekam negalėjo savojo skausmo parodyti. Langas stovėjo visą dieną atdaras, elfas lengvai būtų galėjęs skraidyti pas rožes ir kitas gėles, bet jam širdis neleido palikti gedinčią mergaitę vieną. Lange žydėjo radasta; į vieną jos žiedą įsigūžtė elfytis ir stebėjo vargšę mergaitę. Jos brolis daugsyk buvo įėjęs į kambarį, jis buvo toks linksmas ir visas nedorumu švitantis, o ji nė žodeliu negalėjo prasitarti apie savo sielvartą.



Kai tik sutemo naktis, ji vogčiomis išsigavo iš namų, nuėjo į mišką, į tą vietą, kur liepa augo, nubraukė šalin lapus, atkasė duobę ir surado jį, nužudytąjį. O, kaip ji raudojo! Kaip maldavo Dievą, kad leistų ir jai numirti kuo greičiau!..

Mielai ji būtų pasiėmusi kūną su savim namo, bet negalėjo. Tad paėmė bent išblyškusią galvą užmerktom akim, pabučiavo atšalusias lūpas ir išpurtė žemes iš jo dailių plaukų.

— Šitą turėsiu aš! — tarė ji. Vėl užpylusi žemėmis kūną ir užbarsčiusi viršuje lapais, ji pasiėmė galvą, dar nuskynė mažytę šakelę jazmino, žydinčio miške, jo žuvimo vietoje, ir parsinešė namo.

Parėjusi į kambarį, ji atsinešė patį didžiausią vazoną, kokį tik rado, įdėjo į jį velionio galvą, apipylė žemėmis ir pasodino tą jazmino šakelę.

— Sudiev! Sudiev! — kuždėjo elfas. Jis nebetvėrė ilgiau žiūrėti į tą didį skausmą ir išskrido į sodą, pas savąją rožę. Bet toji buvo jau nužydėjusi, bekabojo tik keli išblukę žiedlapiai prie žalio vaiskūnio.

— Ak, kaip greit prieina galas viskam, kas gražu ir gera! — dūsavo elfas. Paskiau jis betgi vėl susirado rožę, kuri jam namais tapo; už jos plonų, kvapnių žiedlapių galėjo jis įsikurti ir gyventi.

Kas rytą jis skrisdavo prie vargšės mergaitės lango. Ji visada stovėdavo prie vazono ir verkdavo. Graudžios ašaros riedėdavo ant jazmino šakelės, ir sulig kiekviena diena, kai ji ėjo vis blyškyn, šakelė darėsi vis tarpesnė ir žalesnė; ūgliai augo vienas po kito, maži balti pumpurėliai išsiskleidė žiedais ir mergaitė bučiavo juos. Tačiau piktas josios brolis plūdo ją ir klausė, bene visai jau esanti iškvaišusi. Jis negalėjo pakęsti nei suprasti, ko ji vis rauda prie to vazono. Jis gi nežinojo, kokios akys tenai užsimerkusios, kokios

raudonos lūpos ten žeme pavirtusios. Ir ji nulenkė galvą prieš vazoną, ir rožių elfas rado ją miegančią. Tad jis įsigavo į jos ausį, pasakojo apie aną vakarą sodo altanoje, apie rožių kvapą ir apie elfų meilę. Tad ji sapnavo saldžiai saldžiai, ir, jai taip besapnuojant, išskrido gyvybė; ji numirė tylutėliai; ji buvo danguje drauge su tuo, kurį mylėjo.

Ir jazmino žiedai atvėrė savo stambias baltas taureles ir skleidė stebuklingai stiprų kvapą — tik taip jie temokėjo apverkti mirusiąją.

O nedorasis brolis apžiūrėjo tą gražų, žydintį kerą, įsinešė jį pas save, kaip paveldėtą turtą, ir pasistatė miegamajame, prie pat savo lovos, užtat kad buvo puikus pažiūrėti ir labai skaniai kvepėjo. Rožių elfas įkeliavo kartu, skraidė nuo žiedo prie žiedo — kiekviename juk gyveno mažytė siela — ir pasakojo apie nužudytą jauną vaikiną, kurio galva dabar buvo žemė po žemėmis, pasakojo apie nedorą brolį ir nelaimingą seserį.

— Mes žinom! — sakė žiedų sielos. — Mes žinom! Kaipgi, juk mes išaugę iš nužudytojo akių ir lūpų! Mes žinom! Mes žinom!

Ir kažkaip keistai lingavo galvutes.

Rožių elfas neįstengė suprasti, kaip žiedai gali būti tokie ramūs, ir nuskrido pas bites, renkančias medų, joms apsakė istoriją apie nedorąjį brolį. Bitės apie tai pranešė savo karalienei, ir ši įsakė visoms rytoj rytą lėkti ir negyvai užgelti žmogžudį.

Bet tą naktį, pirmą po sesers mirties, kai brolis miegojo lovoje šalia kvepiančio jazminų kero, atsivėrė visos žiedų taurelės, ir iš jų išėjo mažytės, žmonių akims neregimos gėlių sielos, nešinos nuodingomis ietimis. Jos susirinko į jo ausį ir pasakojo jam blogus sapnus, paskui nuskrido prie burnos ir visos susmeigė nuodingas ietis į jo liežuvį.

— Dabar mes atkeršijom už mirusiąją! — sakė jos ir grįžo į baltas jazmino taureles.

Kai išaušo rytas ir žmonės atidarė miegamojo langą, įlėkė rožių elfas su bičių karaliene ir su visu spiečiumi žmogžudžiui galo daryti.

Bet žmogžudys buvo jau nebegyvas. Žmonės stovėjo aplink lovą ir kalbėjo:

— Jazminų kvapas jį nužudė!

Tada rožių elfas suprato gėlių kerštą ir apsakė tai bičių karalienei, ir ši siaudė su visu spiečiumi aplink žydintį kerą, ir jos nė varomos nesitraukė į šalį. Tada vienas žmogus paėmė vazoną ir norėjo išnešti. Bitė įgėlė jam į ranką, vazonas krito žemėn ir sudužo.

Tada pasimatė balta nužudytojo kaukolė, ir visi suprato, kad tas, kuris nebegyvas lovoj guli, yra žudikas.

O bičių karalienė siaudė skraidydama ir giedojo apie gėlių kerštą, ir apie rožių elfą, ir apie tai, kad už mažiausio lapelio gyvena toksai, kuris gali piktadarybę apsakyti ir už ją atkeršyti.



Tikra tiesa



aisus atsitikimas! — pasakė višta, gyvenusi ne tenai, kur tas atsitiko, o visai kitame miesto pakraštyje. — Baisus atsitikimas vištininke! Dabar nedrįstu nakvoti viena! Gerai, kad ant laktų mūsų daug!

Ir ji pradėjo taip pasakoti, kad visoms vištoms plunksnos pasišiaušė, o gaidžiui skiauterė susitraukė. Taip, tikra tiesa!

Bet mes pradėkime nuo pradžių, o viskas prasidėjo viename vištininke, kitame miesto pakraštyje.

Saulė leidosi, ir visos vištos jau buvo ant laktų. Viena iš jų, balta trumpakojė, visados gerai dedanti nuskirtą kiaušinių skaičių, iš visų pusių gerbiama višta, užlėkusi ant laktų prieš miegą pradėjo kutentis snapu. Tik ėmė viena jos plunksnelė ir iškrito.

— Iškrito! — pratarė višta. — Tai niekis, kuo daugiau aš kutenuosi, tuo darausi gražesnė!

Tas buvo pasakyta juokais, mat ta višta buvo tokia juokdarė, bet vis dėlto, kaip jau sakyta, tai nekliudė jai būti labai gerbiamai. Po tų žodžių ji užmigo.

Vištininkas buvo tamsus. Visos vištos tupėjo šalia viena kitos, o ta, kur buvo arčiausia prie mūsų vištos, dar

nemiegojo ir neklausydama išgirdo jos paskutinius žodžius netyčia, kaip paprastai turi būti, jeigu nori gražiai gyventi su artimaisiais. Bet vis dėlto neiškentusi pakuždėjo kitai savo kaimynei:

— Girdėjai? Aš nenoriu tik minėti jos vardo, bet čia yra perekšlė, kur galėtų visas plunksnas išsipešti, kad tik būtų gražesnė. Jei aš būčiau gaidys, į tokią nei nežiūrėčiau!

Aukštai ties vištomis tupėjo lizde pelėda su vyru ir vaikais. Pelėdos geros ausys, ir ji nepraleido nei vieno tos vištos žodžio. Suplasnojusi sparnais ir vartydama akis, pelėda tarė:

— Neklausykite tokių niekų! Bet jūs tikriausiai jau girdėjote. Aš taip pat girdėjau. Juk tam ausys duotos, kad girdėtumėm! Aure ten viena višta visai užsimiršo, kas dera perekšlei, ir pradėjo pešioti sau plunksnas net gaidžio akyse!

— Prenez garde aux enfants![1] — pasakė pelėdos vyras. — Vaikams tokių daiktų nereikia klausytis!

— Norėčiau tai papasakoti tik anai pelėdai, kur priešais gyvena. Tai vienintelė mūsų apylinkėj pelėda, verta pagarbos. — Sulig tais žodžiais ji nuskrido pas tą pelėdą.

— U-bu-bū! — suūbavo paskui abi pelėdos netoli kaimyno karvelių. — Jūs girdėjot? U-bū! Viena višta išsipešiojo visas plunksnas, kad patiktų gaidžiui! Ji sušals, sušals negyvai, jei dar nesušalo! U-bū!

— Bur-kū, bur-kū! Kur, kur? — burkavo karveliai.

— Kaimyno kieme. Tai beveik mano akyse atsitiko. Nepritinka ir kalbėti apie tai, bet tikriausia tiesa!

— Tikim, tikim! — pasakė karveliai ir pradėjo burkuoti apačioje tupinčioms vištoms:

— Bur-kū, bur-kū! Viena višta, kiti sako net dvi, išsipešiojo visas plunksnas, kad tik kristų į akį gaidžiui. Pavo-

---

[1] Atsargiau prie vaikų! (*pranc.*)



jingas darbas! Juk galima persišaldyti ir galą gauti. Bet jos ir nukratė jau kojas!

— Ka-ka-ry-ko! — užgiedojo gaidys, skrisdamas ant tvoros. Jam pačiam akys dar lipo nuo miego, bet jis jau rėkė: — Trys vištos žuvo dėl nelaimingos meilės gaidžiui! Jos išsipešiojo visas plunksnas! Kokia baisi istorija! Negaliu tylėti! Tegul visi sužino!

— Tegul, tegul! — pritarė šikšnosparniai.

Ir istorija sklido iš kiemo į kiemą, iš vienų vištų į kitas, galop atėjo į tą vietą, kur prasidėjo.

— Penkios vištos, — pasakojo čia, — išsipešiojo sau visas plunksnas, norėdamos parodyti, kuri iš jų labiau suliesėjo dėl meilės gaidžiui. Paskui jos šoko muštis prieš viena kitą, ir visos užsikapojo negyvai. Kokia sarmata ir savo giminės pažeminimas, o dar koks nuostolis šeimininkui!

Višta, kuriai buvo iškritusi viena plunksnelė, aišku, nepažino savo pačios istorijos ir pasipiktinusi, kaip dera tokiai garbingai vištai, pasakė:

— Kokios bjaurios tos vištos! O tokių juk daug! Panašių daiktų negali nutylėti. Kiek galėdama rūpinsiuosi, kad ta istorija patektų į laikraščius. Tegul sužino visas kraštas, tos vištos ir visa jų giminė verta to!

Iš tiesų laikraščiai paskelbė visą istoriją, ir tai buvo tikra tiesa: viena maža plunksnelė pavirto net į penkias vištas!

Drugys



ugalvojo drugys vesti, jis norėjo paimti gražią gėlę kokią.

Apsidairė aplink — gėlės grakščiai lingavo ant savo aukštų stiebelių, kaip pridera netekėjusioms mergaitėms, o išsirinkti nuotaką iš tokios daugybės gėlių — daiktas labai sunkus buvo.

Drugys pirmiausia nuskrido pas saulutę. Kiti žmonės tiki, kad ji moka pranašauti. Bent įsimylėję skina ją, trauko po vieną jos žiedo lapelį ir klausia: „Myli? Nemyli? Labai? Mažai?“ ar kaip kitaip panašiai. Kiekvienas klausia saviškai. Bet drugys neplėšė lapelių, tik bučiavo juos, manydamas, kad gražiuoju galima veikiau gėlės malonę laimėti!

— Miela saulute! — prabilo jis. — Esi išmintingiausia moteris tarp gėlių, moki burti, tai prašom pasakyti, kuri bus mano nuotaka? Sužinojęs tuoj nuskrisiu ir pasipiršiu!

Saulutė nieko neatsakė, ji papyko už pavadinimą moterim, mat tebebuvo netekėjusi.

Klausė antrą ir trečią kartą, bet neišgavo nei vieno žodžio, ir jis nuskrido toliau ieškoti sau nuotakos.

Buvo ankstyvas pavasaris, visur žydėjo palazdžiai ir krokai.

— Visai nebjaurios gėlės! — tarė drugys. — Tik jos dar jaunokos!

Drugys, kaip ir visi jauni, ieškojo merginų vyresnių. Paskui jis aplakstė visas kitas gėles ir rado, kad plukės piktokos, žibutės svajingos, tulpės išdidžios, narcizai pokvaišiai, liepų žiedai per smulkūs, ir jų giminės devynios galybės; obelys kiek panašios į rožes, tik — šiandien jos žydi, o ryt papūtė vėjas, ir jų nebėra, per trumpa būtų moterystė. Žirnikas jam patiko daugiau už kitas: baltai rausvas, švelnus, gražus ir ne tik gražus, bet ir darbštus — mėgsta virtuvę. Žodžiu, nuotaka tikrai puiki! Drugys jau norėjo pasipiršti, tik čia pastebėjo ankštį su nuvytusiu žiedu.

— O čia kas? — paklausė jis.

— Tai mano sesutė! — atsakė žirnikas.

— Vadinas, ir tu būsi tokia?

Drugys išsigando ir nuskrido tolyn.

Per tvorą kabėjo kaprifolijos su pailgais ir pageltusiais veidais. Be jam ir tos netiko. Tai kas jam tiko? Kas čia dabar gali suvaikyti! Praėjo pavasaris, praėjo vasara, atėjo ruduo, o drugys vis negalėjo išsirinkti nuotakos. Pražydo kitos gėlės su gražiais apdarais, bet kokia nauda? Senstanti širdis pradeda ilgėtis pavasario kvapiųjų žolynų, o jurginai ir dedešvos juk visai be kvapo! Ir drugys nulėkė prie garbanotosios mėtos.

— Tiesa, jos žiedai nelabai gražūs, bet užtat kaip kvepia! Vesiu aš ją!

Ir jis pasipiršo mėtai.

O mėta nepajudino nei lapelio, tik pasakė:

— Draugystė, tinku, bet daugiau nieko! Aš esu sena, ir tu senas. Galime draugauti, bet apie vestuves svajoti mums netinka. Nejuokinkim be reikalo žmonių!

Ir pasibaigė taip, kad drugys liko nevedęs. Ilgai rinkosi, ilgai traukė ir pasidarė senberniu.

Buvo vėlyvas ruduo, lijo lietus, slankiojo paslėniais miglos. Vėjas pūtė senus gluosnius, braškėjo jų liemenys. Toks oras nebetiko skraidyti vasariškai apsidariusiam drugiui, ir jis nebeskraidė. Jis kažkaip įsiterpė į pirkią, kur kūrinosi krosnis ir buvo šilta kaip vasarą.

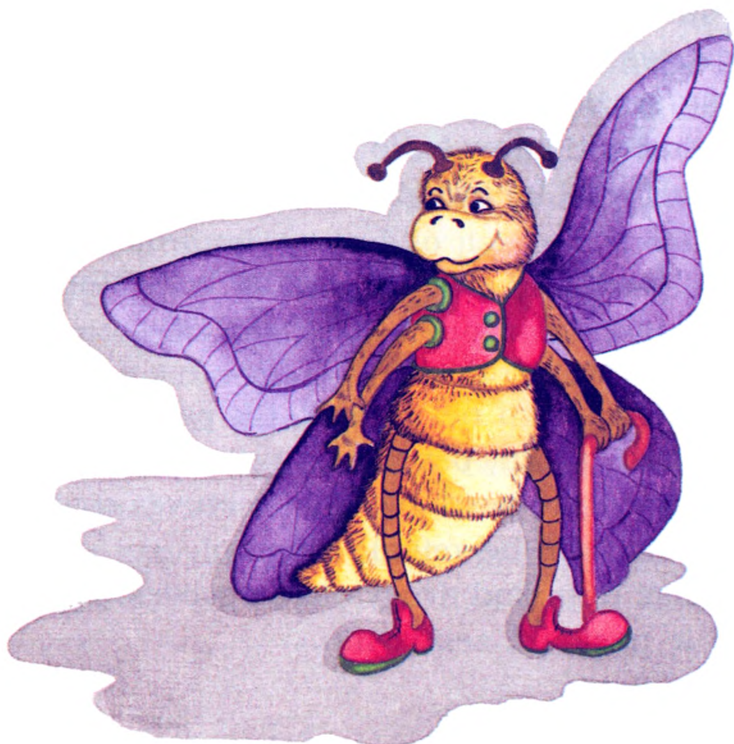
— Bet man to neužtenka, — sakė drugys, — man reikalinga dar saulė, laisvė ir nors maža gėlytė!

Ir jis puolė į šviesą ir susidavė į langą. Čia pastebėjo, kad jis gražus, užmovė ant smeigtuko ir pastatė dėžutėj po stiklu su kitais retais egzemplioriais. Daugiau jam negalėjo padaryti.

— Dabar stoviu kaip gėlė ant stiebelio, — tarė drugys, guosdamas save. — Tai nėra labai malonus daiktas, bet jaučiuosi, tartum būčiau vedęs, esu prikaltas prie vieno daikto!

— Menka paguoda! — sakė kambarinės gėlės.

— Kambarinių gėlių nesupaisysi! — galvojo drugys. — Jos labai arti su žmonėmis.



Karalaitė ant žirnio



uvo kartą karalaitis, kuris ieškojo sau pačios; bet jis norėjo gauti būtinai tikros karalaitės. Beieškodamas išvažinėjo visą pasaulį, o visiškai tinkamos niekur negalėjo rasti. Karalaičių buvo daug, tik kiekvienai vis šio ar to trūko. Pagaliau nieko nepešęs, sugrįžo jis namo nuliūdęs ir susisielojęs, nes jis labai troško turėti tikrą karalaitę.

Vieną vakarą buvo baisiai bjaurus oras: žaibavo, griaudė, lijo — net nosį baisu buvo iškišti! Tuo tarpu pabeldė kas į miesto vartus; atidaryti nuėjo pats karalius.

Prie vartų stovėjo karalaitė. Viešpatie! Į ką ji buvo nuo šlapio oro panaši? Nuo galvos ir drabužių varvėjo vanduo tiesiai į kurpių užkulnius, o iš užkulnių vėl sunkėsi oran. Tačiau ji sakėsi esanti tikra karalaitė.

„Tai mes tuojau pamatysim“, — tarė sau karalienė, bet sakyti nieko nesakė, nuėjo į miegamąjį kambarį, nutraukė nuo lovos visus čiužinius ir pagalvius ir padėjo ant lentų žirnį; ant žirnio užklojo dvidešimt čiužinių, o ant jų dar dvidešimt patalų.

Į tą lovą naktį paguldė karalaitę.

Rytą jos paklausė, kaip miegojusi.



— O, labai prastai! — atsakė karalaitė. — Beveik visą naktį nebuvau akių sudėjusi! Šunys žino, kas ten lovoj buvo! Kažkoks daiktąs toks kietas gulėjo man pašonėj, jog dabar visas mano kūnas mėlynas! Tiesiog bjauru!

Iš to ir suprato, kad ji tikra karalaitė. Ji pajuto žirnį per dvidešimt čiužinių ir dvidešimt patalų, ant vienas kito sukrautų. Tokio jautrumo tegalėjo būti viena karalaitė!

Ir karalaitis ją vedė. Dabar jis gerai žinojo, kad ima tikriausią karalaitę. O tą žirnį nusiuntė į muziejų — ten jis ir šiandien tebeguli. Jei kartais kas nepavogė.

Tik prašom nepamiršti, jog čia visai tikra istorija!



Lakštingala



inų žemėje, kaip tau žinoma, pats imperatorius ir visi jo artimieji žmonės — kinai. Ta istorija atsitiko seniai, todėl vertėtų jos paklausyti, kol dar tebėra nepamiršta.

Niekur visame pasaulyje nebuvo tokių gražių rūmų, kaip kinų imperatoriaus: jie buvo statyti iš brangiausio porceliano, bet tokio trapaus, jog ir paliesti baisu būdavo. Sode augo puikiausios gėlės, ir prie gražesniųjų buvo priraišioti sidabriniai varpeliai, kad jų skambėjimas geriau galėtų atkreipti praeivių akis į gėles. Štai kaip gudriai buvo sugalvota. Sodas traukėsi toli toli, taip toli, jog ir pats sodininkas nežinojo, kur jo galas. Iš sodo galėjai pakliūti tiesiog į didelį tankų mišką; tame miške tvanksojo daugybė gilių ežerų, ir jis ėjo lig pat mėlynosios jūros. Aukšti medžiai, augusieji ant kranto, buvo palinkę į vandenį, ir po jais galėdavo pavažiuoti didžiausi laivai. Vieno tokio stovinčio prie kranto medžio šakose susinešė lizdą lakštingala. Ji giedojo labai gražiai, jos beklausydamas, net varguolis žvejys pamiršdavo ištraukti savo tinklą iš vandens. „Dieve, kaip gražiai gieda!“ — sakydavo žvejys, bet paskui atsiminęs vėl eidavo prie savo darbo ir palikdavo lakštingalą. Kitą naktį, išgirdęs lakštingalą giedant,

žvejys vėl pamesdavo darbą, vėl sustojęs klausydavo ir kartodavo tuos pačius žodžius: „Dieve, kaip gražiai gieda!“

Iš visų pasaulio kraštų plaukdavo žmonės į imperatoriaus sostinę. Visi grožėjosi miesto namais, karaliaus puikiausiais rūmais ir dideliu sodu, bet, pasiklausę lakštingalos, sakydavo: „Lakštingala — gražiausias daiktas!“ .

Sugrįžę namo, jie pasakodavo apie visus matytus daiktus; mokslo vyrai rašydavo knygas apie sostinę, karaliaus rūmus ir sodą, bet niekados nepamiršdavo paminėti ir lakštingalos; ją net aukščiau už viską statydavo, ir poetai dėdavo gražiausias eiles sparnuotam dainiui, gyvenančiam miške, prie pat gilios jūros kranto.

Knygos pasklisdavo po visą pasaulį, ir kai kurios iš jų pakliūdavo pačiam imperatoriui. Jis, sėdėdamas savo aukso soste, skaitydavo tas knygas ir skaitydamas nuolat linksėdavo galvą — labai malonu jam buvo skaityti pagyrimus savo sostinei, rūmams ir sodui. „Bet lakštingala gražiausias daiktas!“ — buvo visose knygose parašyta.

— Kas čia gali būti? — tarė imperatorius. — Juk aš nieko nežinau apie tą lakštingalą! Kaip? Mano viešpatystėj ir net mano paties sode gyvena toks nuostabus paukštis, ir aš nieko apie jį nesu girdėjęs! Ir tiktai iš knygų gaunu apie jį žinoti!

Ir jis pasišaukė pas save artimiausią rūmų valdininką. Tas būdavo toks puikus, jei kas žemesnis už jį drįsdavo su juo kalbėti arba ko paklausti, jis atsakydavo tiktai: „pf“, o tas žodis juk nieko nereiškia.

— Sako, čia pas mus esantis labai nuostabus paukštis, vadinamas lakštingala, — tarė imperatorius. — Ją laiko įdomiausiu mano viešpatystės daiktu. Kodėl niekados nieko nesakėt man apie ją?

— Ir aš nesu girdėjęs apie ją! — atsakė rūmų valdininkas. — Apie ją čia niekas nekalba.

— Aš noriu, kad ji būtų čia ir kad šiandien vakare man giedotų! — pasakė imperatorius. — Visas pasaulis žino, ką aš turiu, tik aš vienas nežinau!

— Aš ir girdėti negirdėjau apie tokį paukštį! — atkartojo artimiausias valdininkas. — Bet aš pasirūpinsiu jį surasti!

Lengva pasakyti! O kur ieškosi?

Artimiausias imperatoriaus valdininkas ėmė lakstyti laiptais aukštyn ir žemyn, bėgioti po sales ir koridorius, bet niekas negalėjo jam nieko apie lakštingalą pasakyti. Valdininkas sugrįžo ir pranešė imperatoriui, kad lakštingalos nėra, kad tai esanti pasaka, pramanyta tų, kurie knygas rašo.

— Jūsų didybe! — pridėjo jis, — prašom netikėti, ką knygos rašo: tai vis prasimanymai, taip sakant, juodoji magija!..

— Bet tą knygą man atsiuntė pats galingasis Japonų valdovas, ir joje negali būti parašyta netiesa! Aš noriu išgirsti lakštingalos. Ji turi čia būti šiandien vakare! Aš ją apdovanosiu savo aukščiausiomis malonėmis! Jeigu jos čia nebus paskirtu laiku, aš liepsiu po vakarienės visiems savo kiemo žmonėms duoti lazdų per pilvą!

— Tzing pė! — tarė artimiausias valdininkas ir vėl ėmė bėgioti laiptais aukštyn ir žemyn, lakstyti po sales ir koridorius. Su juo lakstė beveik visi kiemiškiai, nes niekas nenorėjo ragauti lazdų. Kiekvienas klausinėjo tos lakštingalos, apię kurią buvo girdėjęs visas pasaulis, o imperatoriaus rūmuose niekas.

Galų gale pavyko virtuvėje rasti vieną mažą mergaitę, ta atsakė:

— Dieve! Kaip nežinosi lakštingalos! Taip gražiai ji gieda! Vakarais aš nešu pietų likučius mano neturtingai, sergančiai motutei. Ji gyvena prie pat jūros, ir kada aš grįždama atsisėdu miške pasilsėti, kiekvieną kartą girdžiu

lakštingalos giedojimą! Jos beklausant, ima man ašaros iš akių byrėti, ir širdis taip nudžiunga, lyg pati motutė mane bučiuotų!

— Mergyte! — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. — Aš tau parūpinsiu nuolatinę prie virtuvės vietą ir leidimą pažiūrėti, kaip valgo imperatorius, jeigu mus nuvesi pas lakštingalą. Ji šiandien pakviesta į rūmus.

Ir jie visi kartu nuėjo į mišką, kur paprastai lakštingala giedodavo; ėjo ten beveik pusė imperatoriaus rūmų. Ėjo ėjo, ir staiga subaubė karvė.

— O! — tarė jaunieji kiemiškiai. — Štai kur lakštingala! Toks mažas paukštelis, o koks didelis balsas! Bet, rodos, mes ir pirma buvom ne kartą girdėję ją giedant.

— Tai karvė baubia! — tarė mergaitė. — Lig tos vietos dar toli eiti.

Baloje sukurkė varlės.

— Kaip gražu! — tarė imperatoriaus rūmų kunigas. — Dabar aš tikrai girdžiu. Skamba kaip mūsų maldos namų varpeliai.

— Ne, tai varlės! — vėl tarė mergaitė. — Bet, rodos, nebetrukus ir ją pačią išgirsite.

Ir tuo tarpu sugiedojo lakštingala.

— Dabar tai lakštingala! — tarė mergaitė. — Klausykit, klausykit! Aure ir ji pati!

Ir mergaitė pirštu parodė mažą, pilką paukštelį, tupintį ant medžio šakelės.

— Ar gali būti? — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. — Niekados nemaniau, kad ji tokia būtų! Visai negraži atrodo! Gal ji visa atsimainė, kai pamatė tokią daugybę garbingų žmonių!

— Lakštingalėle! — balsu sušuko mergaitė. — Mūsų maloningiausias imperatorius nori tavęs paklausyti!

— Su mielu noru! — tarė lakštingala ir ėmė giedoti taip gražiai, jog ir apsakyti sunku buvo.

— Skamba kaip stikliniai varpeliai, — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. — Žiūrėkit, kaip dirba jos maža gerklytė! Nuostabu, kad mes jas anksčiau negirdėjome. Imperatoriaus rūmuose ji turės didelį pasisekimą.

— Gal imperatorius norėtų, kad aš dar kartą pagiedočiau? — paklausė lakštingala: ji manė, kad ateivių tarpe esantis pats imperatorius

— Lakštingalėle! — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. — Man pavesta pakviesti tave šiandien vakarą į rūmų šventę! Neabejoju, kad savo giedojimu tu sužavėsi jo didybę!

— Mane giedant geriausiai klausyti žaliajame miške! — tarė lakštingala. — Bet jei to nori imperatorius, mielai vyksiu su jumis.

Imperatoriaus rūmai dėl tos iškilmės buvo be galo gražiai išpuošti.

Visur degė šimtai tūkstančių auksinių lempų, jų šviesoje įvairiausiomis spalvomis mirgėjo porceliano sienos ir aslos. Koridoriuose eilėmis stovėjo pastatytos gražiausios gėlės su varpeliais, tie varpeliai nuo nuolatinio bėgiojimo, trenksmo ir vėjo trauksmo skambėjo taip, jog negalėjai apsiklausyti.

Vidury didelės salės, kur sėdėjo imperatorius, buvo pastatyta lakštingalai atsitūpti aukso kartelė. Klausyti susirinko visi kiemiškiai ligi vieno; prie durų stovėti leido ir tai mažajai mergaitei, dabar turėjusiai rūmų virėjos vardą. Visi buvo apsitaisę ko gražiausiai ir nenuleisdami akių žiūrėjo į mažą pilką paukštelį, kuriam imperatorius maloningai linktelėjo galvą.

Ir lakštingala sugiedojo. Ji giedojo taip gražiai, jog imperatoriui net ašaros ištryško iš akių ir nuriedėjo per skruostus. Tada lakštingala užtraukė dar balsiau, dar gražiau; jos giesmė tiesiog širdį vėrė. Imperatorius labai džiau-

gėsi ir norėjo dovanoti lakštingalai savo aukso šlepetėlę, kad ji nešiotų ją ant kaklo, bet ši gražiai padėkojo ir atsakė, kad ji ir be to jau gausiai atlyginta.

— Imperatosiaus akyse aš mačiau ašaras — kokio atlyginimo man daugiau bereikia! Imperatoriaus ašaros turi didelę galybę! Tikrai, aš net per daug atlyginta!

Ir vėl suskambėjo jos gražus malonus balsas.

— Kaip ji dailiai moka koketuoti! — tarė rūmų ponios ir prisisėmė burnas vandens, kad, joms kalbant su kuo, jis gurguliuotų gerklėje. Tuo jos norėjo būti panašios į lakštingalą. Net liokajai ir kambarinės labai džiaugėsi lakštingala, o tas juk daug reiškia, nes žinoma, kad tokiems ponams sunkiausia įtikti. Vienu žodžiu, lakštingala turėjo didelį pasisekimą.

Ją paliko rūmuose, davė skyrium kambarį, leido jai du kartus per dieną ir vieną kartą naktį laisvai pasiskraidyti. Bet prie jos pastatė dvylika tarnų, tie visur ją lydėjo ir laikė kiekvienas už šilkų kaspino, pririšto prie jos kojos. Nedidelis malonumas jai bebuvo taip skraidyti!

Visas miestas vien apie tą nuostabųjį paukštelį tekalbėjo. Ir jei du pažįstami susitikdavo gatvėje, vienas tardavo: „lakštin“, o antras baigdavo: „gala!“ Supratę vienas antrą, abudu atsidusdavo.

Vienuolika pirklių dukterų gavo lakštingalos vardus, nors nei viena iš jų neturėjo jokio balso.

Vieną kartą imperatorius gavo didelį siuntinį su parašu: „Lakštingala“.

— Matyti, bus dar viena knyga apie mūsų garsųjį paukštelį! — tarė imperatorius.

Bet tai ne knygos būta, o tik daili dėžutė, joje gulėjo dirbtinė lakštingala, panaši į tikrąją, ir dar visa apsagstyta briliantais, rubinais ir safyru. Reikėjo tik užsukti paukštį — ir jis giedojo vieną iš tų giesmelių, kurias čiulbėjo tikro-

ji lakštingala. Negyvoji lakštingala giedodama taip pat kilojo aukštyn ir žemyn uodegą, tuomet žibėjusią auksu ir sidabru. Ant kaklo jai buvo parišta juostelė su parašu: „Japonų imperatoriaus lakštingala menkas tėra daiktas prieš kinų imperatoriaus lakštingalą."

— Koks gražumas! — sakė visi, o tas, kur atnešė nuo japonų imperatoriaus dirbtinę lakštingalą, gavo „vyriausiojo imperatoriaus lakštingalų statytojo" vardą.

— Dabar tegu jos sykiu pagieda, — tarė imperatorius: — bent bus duetas!

Bet niekas iš to neišėjo: tikroji lakštingala giedojo savaip, o dirbtinė vėl savaip.

— Tai ne jos kaltė! — tarė rūmų kapelmeisteris. — Ji taisyklingai laikosi takto ir gieda visai mano metodu; nieko jai negalima prikišti!

Dirbtinei lakštingalai davė giedoti vienai. Ji taip pat visiems patiko, kaip ir tikroji, bet buvo kur kas gražesnė: visa žėrėte žėrėjo brangiaisiais akmenėliais!

Tris dešimtis tris kartus atgiedojo ji tą pačią giesmelę ir nepailso. Kiti būtų mielai klausę dar sykį, tik imperatorius norėjo paklausyti giedant ir tikrosios lakštingalos. Bet kur ji dingo?

Niekas ir nepastebėjo, kaip ji išlėkė pro atvirą langą ir nuskrido į savo žaliąjį mišką.

— Kas gi čia būtų? — tarė imperatorius. Ir visas kiemas ėmė niekinti ir peikti lakštingalą, kad ji tokia nedėkinga buvusi.

— Vis dėlto geresnis mums paukštis liko, — sakė jie, ir dirbtinei lakštingalai teko giedoti tą pat trisdešimt ketvirtąjį sykį.

Bet niekas negalėjo išmokti tos melodijos: tokia sunki ji buvo! Kapelmeisteris be galo gyrė dirbtinį paukštį, tvirtindamas, kad jis kur kas vertesnis — ne tik savo briliantais ir kitais viršutiniais papuošalais, bet ir vidaus ypatybėmis.

— Niekados, jūsų didybe ir visi aukštieji ponai, — sakė kapelmeisteris, — negali iš anksto žinoti, ką giedos tikroji laikštingala, o čia viską pirma žinai! Galima net ją visą išardyti ir pamatyti, kaip ji sudėta, kiek ten račiukų, kaip jie sukasi — viską, viską!

— Ir aš esu tos nuomonės! — tvirtino kiekvienas, kas ten buvo, ir kapelmeisteris gavo leidimą kitą sekmadienį parodyti paukštį žmonėms.

— Tegu ir žmonės pasiklauso! — tarė imperatorius.

Žmonės klausė ir labai džiaugėsi; nuo lakštingalos giedojimo jie pasidarė smagūs, tartum arbatos prisigėrę — tai visai kiniškai. Iš džiaugsmo visi vienu balsu šaukė: „O!", kilojo aukštyn smaližių pirštą ir kraipė galvas. Bet žvejai, anksčiau girdėję giedant tikrąją lakštingalą, sakė:

— Nei šio, nei to, panašu į lakštingalos giedojimą, bet vis dėlto ne tas! Kažko jos giesmei trūksta, bet ko trūksta — mes ir patys nežinome.

O tikrąją lakštingalą nusprendė visai ištremti iš tos žemės.

Dirbtiniam paukščiui pataisė vietą ant šilkinio pagalvio, prie imperatoriaus lovos. Aplinkui išdėstė visas jam dovanotas brangenybes. Dabar jį vadino „pirmuoju imperatoriaus iš kairės pusės giesmininku", imperatorius laikė svarbesnę tą pusę, kur yra širdis, o širdis net imperatoriaus kairėje pusėje.

Kapelmeisteris parašė dvidešimt penkias apie dirbtinę lakštingalą knygas, pilnas mokslo ir visokių gudriausių kiniškų žodžių!

Bet kiemiškiai sakėsi jas skaitę ir viską supratę, kitaip juos būtų kvailiais išvadinę ir dar lazdų per pilvą davę.

Taip praslinko visi metai; imperatorius, kiemiškiai ir net visi žmonės atmintinai mokėjo kiekvieną gražiosios lakštingalos gaidelę. Dėl tos tai priežasties ir jos giedojimas jiems

taip tiko: jie patys dabar galėjo jai padėti, pritarti. Gatvės vaikai rėkodavo: „Jurgiuk, Jurgiuk! Paplak, paplak!“ Pats imperatorius tą pat dainuodavo. O, tai labai gražu būdavo!

Bet kartą vakare, begiedant dirbtiniam paukščiui prie gulinčio lovoje imperatoriaus, staiga kažin kas jo viduryje suterškė, sušlamėjo, rateliai apsisuko, ir muzika nutilo.

Imperatorius pašoko ir liepė pašaukti savo gydytoją. Bet ką čia jis galės padėti? Pašaukė laikrodininką; tas apvartė, apžiūrėjo, pataisė paukštį, bet pasakė, kad jį reikia labai saugoti, kad dantukai išdilę, o naujų įstatyti, kad taip pat gerai kaip pirma giedotų, negalima. Ar bereikia didesnės nelaimės? Vos vieną kartą per metus leido užsukti paukštį. Bet kapelmeisteris pasakė kalbą, kur trumpais ir gražiais žodžiais įrodė, kad paukštis visai neprastesnis likęs. Vadinas, taip ir turėjo būti.

Praslinko dar penkeri metai, ir visą šalį tikrai didelė nelaimė ištiko: kinai be galo mylėjo savo imperatorių, o jis sunkiai susirgo, niekas nebetikėjo, kad išgytų. Išrinko jau naują imperatorių, bet žmonės stovėjo gatvėse ir klausinėjo artimiausio rūmų valdininko apie savo senojo viešpaties sveikatą.

— Pf! — atsakinėjo artimiausias valdininkas ir kraipė galvą.

Išbalęs ir atšalęs gulėjo imperatorius savo puikioje lovoje; visi rūmų žmonės laikė jį mirusiu, ir kiekvienas skubino pasveikinti naująjį valdovą. Liokajai lakstė į visas puses, skelbdami vieni kitiems naujienas, o kambarinės maloniai leido laiką, šnekučiuodamos prie kavos puodelio. Visose salėse ir koridoriuose buvo patiesti divanai, kad nesigirdėtų vaikščiojant; rūmuose viešpatavo didžiausia tyla.

Bet imperatorius nebuvo dar miręs. Paslikas ir išblyškęs kaip drobė gulėjo jis savo puikioj lovoj po aksomo baldakimu su aukso spurgais. Pro atvirą langą žiūrėjo į imperatorių ir dirbtinę lakštingalą šviesusis mėnuo.

Nelaimingas imperatorius vos galėjo kvapą gaudyti; jam rodėsi, kad jo krūtinę kokia sunkenybė užgulusi. Jis pravėrė akis ir pamatė ant savo krūtinės giltinę gunksant. Ji buvo užsidėjusi sau ant galvos imperatoriaus karūną, vienoje rankoje turėjo aukso kalaviją, o antroje — gražią vėliavą. Aplinkui iš baldakimo raukšlių žiūrėjo kažin kokios keistos galvos: vienos — bjaurios ir piktos, kitos — geros ir malonios pažiūrėti. Tai buvo gerieji ir piktieji imperatoriaus darbai.

— Atmeni tą? — šnibždėjo galvos paskui viena kitos. — Atmeni šitą? — ir jos pasakojo jam tiek daug, jog šaltas prakaitas apipylė valdovo kaklą.

— Aš to ir žinoti nežinojau! — tarė imperatorius. — Muziką, duokit čia muziką! — ėmė šaukti imperatorius. — Muškit didžiausius kinų būgnus, kad negirdėčiau, ką jos kalba.

Bet galvos vis pasakojo, o giltinė, pritardama jų kalbai, kaip koks kinas lingavo galvą.

— Muziką čionai, muziką! — šaukė imperatorius. — Giedok nors tu, mielas mano aukso paukšteli! Aš tave apdovanojau auksu ir visokiomis brangenybėmis, aš pakabinau tau ant kaklo savo aukso šlepetėlę, giedok bent tu, giedok!

Bet paukštis tylėjo, — nebuvo kam jo užsukti, o neužsuktas jis nemoka giedoti. Giltinė vis žiūrėjo į imperatorių savo didelėmis, tuščiomis akių duobėmis. Kambaryje buvo tylu tylu.

Staiga už lango kažkas nuostabiai gražiai sugiedojo. Tai buvo gyvosios lakštingalos balsas. Sužinojusi apie imperatoriaus ligą, ji atskrido jo aplankyti ir paguosti. Ji giedojo, o šmėklos vis dilo, nyko, kraujas ėmė greičiau vaikščioti, ir imperatoriaus širdis smarkiau plakti; pati giltinė užsiklausė lakštingalos ir ėmė prašyti:

— Giedok, giedok dar, lakštingalėle!

— O tu atiduosi man už tai aukso kalaviją? Ar atiduosi gražiąją vėliavą? Ar atiduosi puikiąją karūną? — klausė lakštingala.

Ir giltinė už giesmes po viena kitos atidavė visas brangenybes. O lakštingala vis giedojo: ji giedojo apie kapų tylą, kur žydi baltosios rožės, kvepia alyvos ir gyvieji, verkdami mirusiųjų, savo ašaromis laisto jauną žolelę... Tada giltinė taip ėmė ilgėtis savo daržo, jog ji, pavirtusi baltu, šaltu rūku, išlėkė pro langą.

— Dėkui, dėkui tau, mielasis paukšteli! — tarė imperatorius. — Aš pažinau tave. Aš buvau tave išvaręs iš savo žemės, o tu nuvarei nuo mano lovos baisiąsias šmėklas, nuvarei pačią mirtį! Kuo aš tau atsilyginsiu?

— Tu jau atsilyginai man! — tarė lakštingala. — Aš mačiau tavo akyse ašaras, kaip pirmutinį kartą tau giedojau, — to aš niekados nepamiršiu.

Ašaros — štai brangiausia dainiaus širdžiai dovana! Bet dabar mik ir pabusk sveikas ir linksmas! O aš tave liūliuosiu savo giesmėmis.

Ir lakštingala vėl giedojo, o imperatorius užmigo sveiku, saldžiu miegu. Jam pabudus, pro langus švietė jau saulė. Nei vienas tarnas jo daugiau nebežiūrėjo, visi buvo manę, kad imperatorius jau miręs, tiktai lakštingala tupėjo pas langą ir giedojo.

— Lik ir visados būk pas mane! — tarė imperatorius lakštingalai. — Tu giedosi, kada pati panorėsi, o dirbtinį paukštį aš sudaužysiu į trupinius!

— Nereikia! — atsakė lakštingala. — Ji tiek yra davusi tau naudos, kiek galėjo! Tegu ji sau pas tave pasilieka. O aš negaliu gyventi rūmuose. Leisk tiktai man skraidyti pas tave, kada norėsiu. Tada aš kas vakaras atskrisiu ir giedosiu atsitūpus prie tavo lango; mano giesmės ir palinksmins

tave, ir duos priežasties tau pamąstyti. Aš tau giedosiu apie laiminguosius ir nelaiminguosius, apie gerybę ir piktybę, kurių tu nematai aplink save. Mažas paukštelis lakioja visur: jis nuskrenda ir pas varguolius žvejus, jam tenka būti ir sodžiaus žmonių pastogėje, jis mato tuos, kur arti, ir tuos, kur toli nuo tavo rūmų gyvena. Aš myliu tave labiau už tavo širdį negu už tavo karūną, aš skraidysiu pas tave ir giedosiu tau! Tiktai prižadėk man vieną daiktą!..

— Viską! — tarė imperatorius ir atsistojo visoje savo karališkoje didybėje; jis jau buvo apsivilkęs imperatoriaus drabužiais ir spaudė prie širdies savo sunkųjį aukso kalaviją.

— Vieno aš tavęs prašysiu, — tarė lakštingala: — nesakyk niekam, kad tu turi mažą paukštelį, kur tau viską pasako. Taip bus daug geriau!

Ir lakštingala išskrido.

Tarnai atėjo pažiūrėti mirusiojo imperatoriaus ir sustingo ant slenksčio. O imperatorius jiems tarė:

— Labą dieną!

Rupūžė



ulinys buvo gilus, todėl virvė buvo ilga; velenas sukdavosi sunkiai, kai reikėdavo ištraukti pilną kibirą. Nors vanduo šuliny buvo labai tyras, saulė niekad jame neatsispindėdavo, nes ji negalėjo taip giliai įšviesti; kiek jos spinduliai įsiekdavo, iš akmenų tarpų sienose augo žalėsiai.

Tarp tų žalėsių gyveno viena rupūžių padermės šeimyna. Visa toji padermė buvo atėjūnės, kilusios iš vienos senos rupūžės prosenelės, dar tebegyvenančios, kuri į šulinį atkeliavo stačia galva. Žaliosios varlės, jau daug pirmiau čia įsikūrusios, pripažino rupūžes artimiausiomis savo giminėmis ir žiūrėjo taip, kad jos čia esančios laikinoje viešnagėje, kaip ir „Šulinio kurorte“, tuo tarpu rupūžės buvo nusistačiusios gyventi čia nuolatos: joms labai patiko būti sausumoje — taip jos vadino šlapius šulinio sienų akmenis.

Varlių močiutė gavo sykį pakeliauti, ji pateko į kylantį kibirą, tačiau ore jai buvo per šviesu, net akys ėmė perštėti, laimė dar, kad spėjo iššokti iš kibiro; ji baisiai pliumptelėjo atgal į vandenį ir paskui tris dienas išgulėjo paslika su skaudančia nugara. Daug ko papasakoti apie pasaulį, kaip jis ten viršuj atrodo, ji, žinoma, negalėjo, tačiau tiek išmanė

ji, tiek išmanė ir kitos, kad šulinys — tai dar ne visas pasaulis. Rupūžių močiutė, be abejo, galėjo papasakoti ir apie šį, ir apie tą, bet ji niekad neatsakinėjo į klausimus, tai jos nė neklausinėjo niekas.

— Kokia ji nutukusi ir apsmukusi, kokia ji bjauri ir niauri! — sakė žaliosios varlės jauniklės. — Jos ir vaikai bus tokie pat bjaurūs.

— Gali būti, — atrėmė rupūžių močiutė, — bet užtat vieno jų galvoj yra brangakmenis, gal net mano pačios galvoj!

Žaliosios varlės klausė ir tik akis vartė, bet joms tokia šneka netiko, tad jos nusiviepė ir nėrė giliau į vandenį. O jauniklės rupūžiukės tiesė įsirężusios užpakalines kojas iš pasididžiavimo ir kiekviena vaizdavosi, kad brangakmenis esąs kaip tik jos galvoje. Jos stengėsi net galvų nekrutinti. Galiausiai betgi ėmė klausinėtis, kuo jau čia joms taip didžiuotis ir kas per vienas esąs tasai brangakmenis.

— O, tai didelis daiktas, neregėta brangenybė, tokia didelė, — sakė rupūžių močiutė, — jog aš nė apsakyti neįstengsiu. Tuo daiktu džiaugiasi, kas turi, jo pavydi, kas neturi. Bet nei jūs klauskit, nei aš jums sakysiu!

— Na, aš tai neturiu brangakmenio! — tarė pati mažoji rupūžiukė, bjauri kaip tikra rupūžė. — Kur aš turėsiu tokią brangenybę! Ir jei kiti pavydi, tai kas jau ten man per džiaugsmas! Ne, aš tiktai norėčiau išlipti kada nors iš šulinio ir pasižiūrėti pasaulio: ten turėtų būti baisiai gražu!

— Būk verčiau, kur esi! — tarė senė rupūžė. — Čia tu visus pažisti, viską žinai. Saugokis tiktai kibiro, kad tavęs nenuspaustų. O jei į jį pakliūtum, tai gali ir iškliūti; tik ne visoms taip nusiseka kristi, kaip man, kad liko sveiki ir kaulai, ir visi galai.

— Kvak! — tarė jauniklė, o tai reiškė visiškai tą patį, kaip žmonių kalboje „Ak“.



Ji taip troško išsigauti iš šulinio ir pasaulio pasižiūrėti, ji taip ilgėjosi žalėsių, esančių tenai, viršuje. Ir kai kitą rytą kilo aukštyn kibiras, prisemtas vandens, ir akimirką netyčia stabtelėjo ties akmeniu, ant kurio tupėjo rupūžės, mažiukė net sudrebėjo visa — ji šoko į pilną kibirą, nuniro į pati dugną ir kiūtojo. Kibirą bernas ištraukė ir, pastebėjęs rupūžiukę, išliejo lauk.

— Fu, kad tave galas! — tarė jis. — Dar nemačiau bjauresnės bjaurybės!

Ir jis paspyrė mažiukę medine klumpe, būtų kad kiek ją sumindęs, bet ji spėjo pasislėpti tarp aukštų dilgėlių. Čia ji matė tankmę, kamieną prie kamieno, bet ji žiūrėjo ir aukštyn: saulė švietė pro lapus, jie buvo visai perregimi, ir ji pasijuto taip, kaip mes, žmonės, jaučiamės, kai atsiduriame dideliame miške, kur pro šakas ir lapus saulė skverbiasi.

— Čia daug gražiau negu šuliny! Čia norėčiau visą gyvenimą būti! — kalbėjo mažytė rupūžiukė. Ji patupėjo valandą, patupėjo dvi valandas. Kažin, kas yra toliau? Jau jei ligi čia atvykau, tai reikia mėginti ir toliau nusigauti.

Ir ji ropojo, skubėjo, kaip tiktai galėjo. Užsirito ant kelio. Ją spigino saulė, ji visa išsivoliojo dulkėse, kol persirepečkino skersai kelio.

— Va čia tai bent sausuma! — kalbėjo ji. — O, kaip daug gero aš gaunu, jau beveik per daug, net šiurpas ima!

Šit ji nusirepečkino į griovį. Griovys buvo prižėlęs neužmirštuolių ir vingiorykščių, netoliese ėjo šeivamedžių ir krategų gyvatvorė, vijosi vijokliai su baltais žiedais, mirgėjo spalvų gausybė. Ir peteliškė ten skraidė, o rupūžiukė manė, kad tai gėlės žiedas atitrūkęs pakilo, norėdamas geriau pasižiūrėti pasaulio, — juk tai buvo taip suprantama jai.

— O, kad ir aš galėčiau taip žvaliai judėti, kaip ji! — tarė rupūžiukė. — Kvak! Ak! Kaip puiku!

Aštuonias dienas ir naktis viešėjo jinai pagriovy ir sočiai turėjo ko valgyti. Devintą dieną susigalvojo: „Pirmyn,

tolyn!" Tik ar ji begalėjo rasti ką gražesnio? Nebent kitą mažą rupūžiukę arba žaliųjų varlių. Pastarąją naktį ji girdėjo tokių garsų, lyg netoliese būtų „giminių".

— Puiku yra gyventi, puiku iš šulinio išsigauti, dilgėlėse tupėti, per dulkiną kelią ropoti ir šlapiame griovyje ilsėtis! Bet pirmyn, tolyn, turiu rasti varlių arba kitą tokią pat rupūžiukę! Negalima ištverti be draugų, vien gamtos gėrybių nepakanka.

Ir ji leidosi vėl į kelionę.

Ėjo, ėjo per lauką ir priėjo didelę, meldų prižėlusią kūdrą. Ten ji apsistojo.

— Ar čia jums ne per drėgna? — klausė varlės. — Bet mums labai malonu, kad atvykote. Ar jūs panelė, ar kavalierius? Beje, tai visai vis tiek, būkit kaip namie!

Ir ją užkvietė į koncertą vakare, į šeimyninį koncertą: daug įkarščio ir prasti balsai, žinom juk. Vaišinti nevaišino, tik gerti buvo kiek nori pilna kūdra.

— Tai aš keliauju toliau! — tarė rupūžiukė: ją vis traukte traukė ieškoti ko nors geresnio.

Ji matė žvaigždes spindint, tokias dideles, tokias blizgias, ji matė mėnulį šviečiant, ji matė saulę patekant, kylant vis aukštyn ir aukštyn.

— Aš turbūt dar tebesu šuliny, dideliame šuliny, aš turiu kopti aukščiau! Aš jaučiu savyje didį nerimą ir ilgesį.

Ir kai mėnulis suapvalėjo, pasidarė pilnatis, vargšelė galvojo taip:

„O gal mėnulis yra kibiras, kuris nusileis žemyn, ir aš turėsiu į jį įšokti, kad galėčiau aukščiau iškilti? O gal ir saulė yra didelis kibiras? Koks tad jis didelis, koks blizgus, mes sutilptume į jį visos! Turiu tik nutaikyti progą! O, kaip šviesu mano galvoje! Manau, nė brangakmenis negalėtų labiau šviesti! Bet aš jo neturiu, tik ir negailestauju dėl to,

ne — aš tik noriu kilti aukštyn, į šviesą, į džiaugsmą! Aš pasitikiu savimi, o vis tiek kažkaip baugu — sunkus tai žingsnis, bet jį žengti turiu būtinai! Pirmyn! Į kelią!

Ji pažengė taip, kaip žengia jos padermės ropliai, ir atsidūrė gatvėje, dideliame kaime, kur gyveno žmonės. Aplinkui buvo gėlių darželiai ir kopūstų daržai. Tarp kopūstų ji pailsėjo.

— Kaip daug visokių padarų esama pasaulyje, kurių aš nė žinoti nežinojau! Ir koks tas pasaulis didelis, koks gražus! Tačiau ir jame reikia viską gerai apžiūrėti, o ne sėdėti vienoje vietoje!

Ir ji nuropojo per kopūstų daržą.

— Kaip žalia čia, kaip gražu!

— Tą aš seniai žinau! — tarė vikšras ant kopūstlapio. — Mano lapas didžiausias iš visų, jis uždengia pusę pasaulio, bet man to pasaulio nelabai ir tereikia.

— Kar, kar! Kar, kar! — išsigirdo šneka. Atėjo vištos, gūrinėdamos po daržą. Pirmoji višta buvo toliaregė, ji pamatė vikšrą ant garbiniuoto kopūstlapio ir knabtelėjo snapu taip, jog jis net nukrito žemėn ir ėmė visaip raitytis. Višta pažiūrėjo į jį viena akimi, paskui pažiūrėjo kita akimi, nes nežinojo, kas iš to raitymosi gali išeiti.

„Jis raitosi ne iš gero! — pagalvojo višta ir užsimojo kirsti vikšrui. Jaunoji rupūžė taip išsigando, jog pulte pripuolė prie vištos.

— Hė, jis beturįs gynėjų! — tarė višta. — Žiū, kad atropoja! — Ir ji nusigręžė į šalį. — Labai man čia reikia tokio žalio daikto, nuo jų tik gerklę peršti paskui.

Kitos vištos buvo tokios pat nuomonės, todėl visos nuėjo šalin.

— Išsigelbėjau! — tarė vikšras. — Mat, kaip geraï, kad nesutrikau pavojuj. Bet pats sunkumas dar tebėra priešais: vėl įkopti į savąjį kopūstlapį. Kur jis?

O jaunoji rupūžiukė priropojo arčiau ir išreiškė užuojautą. Ji džiaugėsi, kad savo bjaurumu galėjo nubaidyti vištas.

— Kaip tai? — klausė vikšras. — Juk aš išsigelbėjau pats. Jūsų išvaizda labai nemaloni! Gal aš galėčiau grįžti į savąją nuosavybę? Jau užuodžiu kopūstą! Mano lapas čia pat! Nieko nėra gražesnio, kaip turėti nuosavybę. Bet aš turiu kilti aukštyn!

— Taigi, kilti aukštyn! — tarė rupūžė. — Kilti aukštyn! Jo jausmai tokie pat, kaip mano! Tik jis prastai nusiteikęs, užtat kad gavo labai išsigąsti. Visi mes norim kilti aukštyn!

Ir ji atsilošė žiūrėti aukštyn, kiek tiktai galėjo.

Gandras tupėjo lizde ant ūkininko trobos stogo; jis tarškino snapu, ir jo gandrienė tarškino snapu.

„Kaip aukštai jie gyvena! — mąstė rupūžė. — O, kad galėčiau iškilti į šitokią aukštybę!"

Toje troboje viešėjo jauni studentai: vienas poetas, kitas gamtininkas. Vienas, būdavo, džiaugsmingai apdainuoja ir aprašinėja visus Dievo kūrinius, kaip jie atsispindi jo širdyje, išdainuoja tatai skambiomis eilėmis trumpai, tyrai ir gausingai; kitas ima į nagą pačius daiktus, net skrodžia juos, jeigu reikalinga. Šis žiūrėjo į pasaulį kaip į sudėtingą aritmetikos uždavinį, dėstė, atiminėjo, daugino, jis norėjo pažinti pasaulį iš visų pusių, kad galėtų apie jį kalbėti su išmanymu, ir tas išmanymas buvo tikras, jis kalbėjo su džiaugsmu ir protu. Jie buvo geri, smagūs žmonės, tie abudu vyrai.

— Antai tupi puikus rupūžės egzempliorius! — tarė gamtininkas. — Noriu ją turėti spirite.

— Tu gi jau turi, net dvi! — tarė poetas. — Tegu ji sau tupi ir gyvenimu džiaugiasi.

— Bet ji taip nuostabiai bjauri! — tarė anas.

— Va jei žinočiau, kad jos galvoje rasim brangakmenį, — tarė poetas, — ir aš prisidėčiau prie jos skrodimo.

— Brangakmenį! — atitarė anas. — Daug tu, matyt, išmanai apie gamtą!

— Bet argi ne gražus tasai liaudies prietaras, kad dažna rupūžė, visų bjauriausiasis gyvis, turi galvoje brangakmenį? Ar ne tas pats su žmonėmis? Kokį brangakmenį turėjo galvoje Ezopas arba kad ir Sokratas?

Daugiau rupūžė negirdėjo, o ir ką girdėjusi, vos pusę tesuprato. Tie du draugai nuėjo savo keliu toliau, ir ji išvengė likimo mirkti spirite.

— Jie irgi kalbėjosi apie brangakmenį! — tarė ji. — Kaip gerai, kad aš jo neturiu! Šiaip gal neišvengčiau nemalonumų.

Ir vėl tarškėjo ant ūkininko trobos stogo: tėvas gandras laikė paskaitą savo šeimynai, o šeimyna, galvas pakreipusi, žiūrėjo žemyn į du jaunus vyrus, einančius per daržą.

— Žmogus yra didžiausias pagyrūnas! — kalbėjo gandras. — Jūs tik paklausykit, kaip jų žabtai dirba, o kas naudos? — jie nemoka net patarškinti kaip reikiant. Giriasi, kokie mes, girdi, iškalbingi, kokia puiki mūsų kalba! Tai man puikumas kalbos: pavažiuoja vieną dieną kelio — ir nebesusikalba vieni su kitais, nebesupranta vienas, ką kitas sako! O mes savąja kalba puikiausiai susikalbam visame pasaulyje, tiek Danijoj, tiek Egipte. Skraidyti taip pat nemoka žmonės! Jie laksto, įsisėdę į savo išmonę, kurią jie „traukiniu“ vadina, o belakstydami, žiūrėk, ir sprandą nusisuka. Man net šiurpuliai per snapą eina, apie tai pagalvojus! Pasaulis gražiausiai galėtų apsieiti be žmonių. Mes jų nepasigestume! Kad tik varlių ir sliekų būtų!

„O, kokią šaunią prakalbą jis išrėžė! — mąstė rupūžė. — Koks jis didelis vyras ir kaip aukštai jis sėdi, aš net ir nemačiau niekad taip aukštai sėdint! Ir kaip jis plaukti moka!“ — sušuko ji, kai gandras, išskleidęs sparnus, nuskrido kažkur iš lizdo.

Tuo tarpu gandrų močiutė, likusi lizde, pasakojo apie Egiptą, apie Nilo vandenis ir apie nepalyginamą nė su kuo dumblą, kokio esą svečiose šalyse. Ta jos kalba jauniklei rupūžei skambėjo naujai ir stebuklingai.

— Aš turiu nukeliauti į Egiptą! — tarė ji. — O, kad taip mane pasiimtų gandras arba kuris jo vaikas. Aš jam paskui nelikčiau kalta, atsitarnaučiau kuo nors per jo vestuves. Taip, aš pasieksiu Egiptą, nes laimė man yra palanki! Ir tas ilgesys, tas karštas troškimas, kurį jaučiu savyje, yra, be abejo, vertesnis dalykas, negu brangakmenį galvoje turėti!

O vis dėlto ji turėjo brangakmenį — tai ir buvo tas amžinas ilgesys ir karštas troškimas vis aukštyn, vis aukštyn kilti! Jis spindėjo joje, spindėjo jos džiaugsme, žėrėjo jos troškime.

Ir šit čia pasisuko gandras; jis pamatė rupūžę pievoje, nusileido ir čiupo mažiukę ne perdaug švelniai. Snapas suspaudė, vėjas sušvilpė, malonu jai nebuvo, bet ji gi kilo aukštyn, ji gi keliaus į Egiptą, ji žinojo tai. Užtat sublizgo josios akys, jog žiežirba iš jų išlėkė.

— Kvak-ak!

Ir nebeliko rupūžės. O žiežirba iš jos akių, kur toji paliko?

Saulės spindulys pagavo ją, saulės spindulys nusinešė brangakmenį iš rupūžės galvos. Kur?

Neklausk gamtininko, pasiklausk geriau poeto: jis tatai apsakys tau kaip pasaką. Ir kopūstinis vikšras bus apsakytas, ir gandrų šeimyna bus apsakyta. Pamanyk tiktai! Kopūstinis vikšras neriasi, neriasi, ir pasidaro iš jo graži peteliškė! Gandrų šeimyna skrenda per marias ir kalnus į tolimą Afriką, o betgi randa trumpiausiąjį kelią į namus sugrįžti, į danų žemę, į tą pačią vietą, ant to paties stogo.

Taip, tai gangreit perdaug pasakiška, o tačiau teisybė — tu gali pasiklausti gandriuko, ir jis patvirtins. Ir tu pats žinai, nes pats ne sykį matei.

— Bet brangakmenis rupūžės galvoje?

Jo ieškok saulėje! Pamatyk jį, jei gali!

Spindesys tenai per stiprus. Mes dar neturime tokių akių, kad galėtume stačiai žiūrėti į visą puikybę, tačiau mes jas kada nors įgysime, ir tai bus gražiausia pasaka, nes joje bus ir apie mus.



Dagilio laimė



ienas senas kiemas turėjo puikų daržą su gražiais medžiais ir žolynais. Užvažiavę svečiai negalėdavo atsidžiaugti tuo daržu. Žmonės iš miesto ir aplinkinių sodžių šventadieniais tyčia atvažiuodavo ir prašydavo šeimininkų, kad leistų apžiūrėti tą nepaprastą daržą. Jo pamatyti atkeliaudavo ir mokiniai su savo mokytoju.

Vienoj vietoj už to daržo tvoros išaugo didelis dagilis. Jo kelmas buvo labai šakotas ir aukštas. Juo niekas daugiau nesigėrėjo, tik senas asilas, vežiojęs pienininkės račiukus. Asilas tiesė savo ilgą kaklą ir sakė dagiliui:

— Koks tu puikus! Tuoj tave suėsčiau!

Bet pavadis, su kuriuo asilas buvo pririštas, buvo per trumpas; ir jis negalėjo pasiekti dagilio.

Kartą susirinko daug žmonių — privažiavo svečių iš sostinės, jaunų vyrų ir gražių mergaičių. Jų tarpe buvo viena mergaitė iš aukštos giminės ir labai turtinga, ji buvo atvykusi iš tolo, iš Škotijos. „Ne bet kokia nuotaka!“ sakė jaunikaičiai ir jų motinos.

Jaunimas lakstė po veją ir žaidė kroketą. Paskui priėjo prie gėlių, ir kiekviena mergaitė, nuskynusi kokią gražią gė-

lę, segė ją kuriam jaunikaičiui už jo drabužių ąselės. Tik jaunoji škotė negalėjo rasti gėlės, kur jai patiktų, ir vis dairėsi aplinkui. Staiga ji pamatė už tvoros stirksant didelį dagilio kelmą su melsvai raudonais žiedeliais. Ji apsidžiaugė ir paprašė šeimininkų sūnaus nuraškyti jai vieną žiedą.

— Čia Škotijos žolynas, — sakė mergina, — jis puošia jos herbą!

Šeimininkų sūnus, peršokęs per tvorą, nuskynė gražiausią žiedą ir beskindamas įsidūrė pirštą, lyg dagilio žiedas būtų augęs ant labai spygliuoto erškėčio.

Mergina užkišo tą žiedą už jaunikaičio ąsos, ir jis tuo labai didžiavosi. Visi kiti mielai būtų sutikę vietoj savo puikių gėlių gauti kokį dailų žiedelį iš gražiosios škotės rankų.

Jei šeimininkų sūnus taip didžiavosi, tai kaip turėjo jaustis dagilio kelmas? Jis jautėsi, lyg būtų rasos atgaivintas ir saulės sušildytas.

— Matyti, aš daug svarbesnis daiktas, kaip lig šiol maniau! — tarė sau dagilis. — Tiesą sakant, man reikėtų ne už tvoros riogsoti, o būti pačiam daržo viduryje! Tokia jau netikusi mano laimė! Bet džiaugiuosi, kad nors vienas mano žiedelis pateko į kitą tvoros pusę, ir net už drabužio ąsos!

Ir nuo to laiko dagilis pasakojo tą atsitikimą kiekvienam pradedančiam skleistis žiedui.

Praėjo kiek laiko, ir dagilis sužinojo didelę naujieną — ne iš žmonių ir ne iš čiulbančių paukštelių, bet iš paties vėjo, galinčio pagauti menkiausią ištikusį kur tamsioj girioj ar namų užkampyje garsą ir jį visur išnešioti. Jis sužinojo, kad tas jaunikaitis, gavęs dagilio žiedą iš gražiosios škotės, dabar gavo jos ranką ir jos širdį.

— Tai aš juos supiršau! — gyrėsi dagilis, primindamas tą patekusį už drabužio ąsos žiedą, ir kiekvienas pražystantis pumpuras turėjo išklausyti visą istoriją nuo pradžios iki galo.

„Mane dabar tikrai jau perkels į daržą! — galvojo dagilis. — Ko gero, dar pasodins į puodą. Žinoma, augti puode nėra tiek laisvės, bet užtat kiek garbės!"

Ta viltis augti puode jam labai patiko, ir toliau visai tikrai sakė: „Aš augsiu puode" ir kiekvienam pražystančiam žiedui tvirtino, kad ir tas ten pateksiantis, o gal net į drabužio ąselę: tai didžiausia garbė, apie kurią gali dagilis svajoti. Bet slinko dienos, ir nei vienas dagilio žiedas nepateko į puodą, o tuo labiau į ąsą. Jie gėrėjosi oru ir šviesa, dieną gėrė saulės spindulius, o naktį rasą, žydėjo, buvo lankomi bičių ir kamanių, tos atskrisdavo atsiimti savo dalies, vadinasi, medaus. Medų iščiulpdavo, nešdavosi namo, o žiedus palikdavo.

Žiedai lėpo, bluko ir vyto, o jų vietoj vis skleidėsi kiti.

— Jūs randatės pačiu laiku! — kalbėjo dagilis. — Kiekvieną valandą gali perkelti mane į kitą tvoros pusę!

Patvoryje augančios saulutės ir kiečiai atsidėję klausė tų dagilio žodžių ir šventai tikėjo, kad kitaip negali būti. O senas asilas, vežiojęs pienininkės račiukus, vis seilę rydamas žiūrėjo į žydintį dagilį, tik buvo per trumpai pririštas. ir negalėjo jo pasiekti.

Dagilis tiek daug galvojo apie savo giminietį, Škotijos dagilį, jog pagaliau įsikalė į galvą, kad ir jis iš ten kilęs, kad jo tėvai puošę Škotijos herbą. Tai buvo didinga mintis, antra vertus, kodėl panašūs dagiliai negalės turėti tokių didingų minčių?

— Dažnai esti, kad ir pati nesapnuoji apie savo aukštą kilmę! — prabilo dilgynė, augusi šalia dagilio. Ji lyg jautė, kad iš jos mokant galima padaryti ploną audimą.

Pasibaigė vasara, atėjo ruduo. Medžių lapai nukrito, žiedai pasidarė skaistesni kaip vasarą, tik jie neturėjo kvapo. Jaunos girios eglutės nekantraudamos laukė Kalėdų, nors jos buvo dar toli.

— Aš vis čia tebestoviu! — dejavo dagilis. — Aš niekam neberūpiu, o juk tikras buvau piršlys! Jau savaitė, kaip atšoko vestuves, aš dar nepajudėjau nei iš vietos.

Praėjo dar kelios savaitės. Dagilio beliko vienas žiedas, paskutinis žiedas, didelis ir sultingas, pražydęs prie pat šaknų. Šaltas vėjas jį draskė, lapeliai po truputį bluko, ir jis visas, būdamas didumo sulig artišoko žiedu, tapo panašus į pasidabruotą saulėgrąžą.

Kartą jaunavedžiai atėjo į daržą. Jie ėjo patvoriu, ir jaunoji moteriškė metė akį per tvorą.

— Aure tas didysis dagilis tebestovi! — tarė ji. — Tik dabar jis nebeturi žiedų!

— Kaip nebeturi! Žiūrėk, ten dar laikosi vienas žiedas, belikęs lyg koks šmėkla! — atsiliepė vyras, rodydamas į sidabrinį žiedą.

— O vis dėlto jis gražus! — pasakė pati. — Reikia duoti išrėžti tokį ant mūsų portreto rėmo.

Jaunam vyrui vėl reikėjo lipti per tvorą ir nuskinti dagilio žiedą, o tas jį vėl įdūrė už tai, kad jį pavadino „šmėkla“. Ir štai žiedas pateko į daržą, paskui į namus, toliau į salę, kur kabėjo jaunavedžių portretas, nuteptas aliejiniais dažais; vyro ąselėj buvo atvaizduotas dagilio žiedas. Jaunavedžiai kalbėjosi apie tą žiedą ąselėj, paskui jie kalbėjo ir apie tik atneštąjį iš lauko, ir buvo sutarta jį išrėžti ant rėmo.

Vėjas pagavo jų kalbą ir išnešiojo toli toli po visą apylinkę.

— Per gyvenimą visaip esti! — tarė dagilis.— Mano vyriausias pateko į drabužių ąselę, o jaunėlis bus išrėžtas ant rėmo! O kurgi aš pats pateksiu?

Asilas stovėjo pagal kelią ir skersas žiūrėjo į jį.

— Eik šen, mano gardybe! — subliovė asilas. — Pats negaliu prieiti, pavadis per trumpas.

Bet dagilis nieko neatsakė, jis kasdien vis daugiau galvojo. Jis taip galvojo lig Kalėdų ir tada ištarė šiuos žodžius:

— Jeigu vaikai gerai aprūpinti, tai tėvai gali stovėti už tvoros!

— Tai puikūs žodžiai! — tarė saulės spindulys. — Bet už tai ir tu gausi puikią vietą.

— Puode ar ant rėmo? — paklausė dagilis.

— Pasakoj! — atsiliepė saulės spindulys.

Ir štai ji, ta pasaka!



Piniginė kiaulė



aug žaisliukų buvo vaikų kambaryje, o visų aukščiausioje vietoje, ant spintos, stovėjo taupyklė, molinė, kiaulės pavidalo; jos nugaroje, suprantama, buvo kiaurymė, tiek padidinta peiliu, kad įlįstų ir stambus sidabrinis pinigas. Išties, buvo joje ir pora talerių, ne vien variokai. Piniginė kiaulė buvo taip prikimšta, jog net nebebarškėjo, o tai juk yra didžiausia laimė, kokią tik begali pasiekti piniginė kiaulė. Šit ir stovėjo ji sau aukštybėje, ir žiūrėjo į viską kambaryje iš viršaus. Ji žinojo puikiai, kad tuo, ką savo pilve turi, galėtų nupirkti visus šituos daiktus, o tatai vadinasi — turėti gerą savijautą.

Tą patį galvojo ir kiti žaislai, nors nesakė nieko, nes apšnekėti reikėjo ir šiaip daug kas. Komodos stalčius stovėjo praviras, iš ten iškišo galvą didelė lėlė, jau sena, su lopytu kaklu. Ji apsidairė ir tarė:

— Iš dyko buvimo imkim ir suvaidinkim, kad mes esam žmonės.

Visi sujudo sukruto, net paveikslai ant sienų apsivertė ir pasirodė turį atvirkščiąją pusę, bet nieko jiems dėl to negalėjai prikišti.

Buvo pats vidurnaktis, mėnulis pro langą tiekė šviesą nemokamai. Tuoj turėjo prasidėti vaidinimas, visi buvo



pakviesti, net vaikų vežimėlis, nors jis tarp žaislų buvo laikomas už prasčioką.

— Kiekvienas esam geras savo vietoj, — sakė jis. — Negalim gi visi ponais būti! Reikia ir tokių, iš kurių yra naudos, kaip sakoma.

Piniginė kiaulė vienui viena gavo kvietimą raštu: ji stovėjo taip aukštai, jog niekas nemanė, kad ji išgirs, jei kviesi žodžiu. Ji ir atsakymo nedavė, ar ateis, ar ne, ir neatėjo. Matyt, jeigu nori piniginę kiaulę draugėje turėti, tai reikia prie jos prisitaikyti: vaidinimą rengti taip, kad ji ir namie būdama matytų. Taip jie ir padarė.

Įrengė greitosiomis mažytį lėlių teatrą tiesiai priešais piniginę kiaulę. Pirmiausia turėjo būti vaidinimas, tada arbatėlė, po to išmintingas pokalbis; jie ėmė šnekučiuotis. Supamasis arkliukas pašnekėjo apie raitelių treniruotes ir grynaveislius žirgus, vaikų vežimėlis apie geležinkelius ir garo variklius — tai vis buvo dalykai iš jiems artimo pasaulio, ir jie išmanė ką ne ką apie juos. Sieninis laikrodis pakalbėjo, kas tai yra politika-tikatika-tika. Jis mokėjo ir eiti, ir valandas mušti, tik laiką rodė, sako, neteisingai. Nendrinė lazdutė stovėjo sau ir didžiavosi misinginiu žiedu ant žemugalio ir sidabriniu bumbulu ant viršugalio, atseit, abu galus turėjo kaustytus. Ant sofos gulėjo dvi siuvinėtos pagalvėlės, abi minkštutės ir kvailutės — taip tad galima buvo komediją pradėti.

Visi sėdėjo ir žiūrėjo. Buvo pasakyta, kad kiekvienas gali pliaukšėti, trepsėti arba ūksioti, — kaip kam patinka. Tačiau šmaikštis — tas vėjo botagas — pareiškė, kad jis niekad nepliaukšės senėms, o tik jaunoms, netekėjusioms.

— O aš pliaukšiu visiems, — tarė pistonas.

— Kur nors reikia gi būti! — pasakė savo nuomonę spjaudyklė. Tokios buvo jų nuotaikos, žiūrint komedijos.

Veikalas buvo niekam netikęs, bet vaidinimas geras; visi vaidintojai gręžė savo padažytąją pusę į žiūrovus, jie taip

padaryti, jog tik iš tos pusės ir turi būti žiūrimi, o ne iš atvirkščiosios; visi vaidino puikiai, net priešais sceną iššokdami, — mat virvutės buvo per ilgos, bet nuo to jie tik geriau matomi buvo. Lėlė su lopytu kaklu susijaudino, net lopas atsiklijavo, o piniginė kiaulė nuo jausmų gausybės susigraudino ir nusprendė padaryti gera kuriam nors jų, būtent, savo testamente parašyti, kad jis drauge su ja galėsiąs atsigulti į šeimyninį kapo rūsį, kai prieisiąs laikas.

Pramoga buvo tikrai smagi, tad jie ir nuo arbatėlės atsisakė ir perėjo tiesiai prie išmintingo pokalbio; tai reiškė būti tokiems kaip žmonės, ir tai be jokių patyčių, nes jie tiktai žaidė. Jie kiekvienas galvojo apie save ir apie tai, ką piniginė kiaulė pagalvos, o piniginė kiaulė galvojo visų ilgiausiai, kurgi, juk ji galvojo apie testamentą ir apie laidotuves — jei jau prieis toks laikas — deja, jis visada prieina anksčiau nei laukiame. Dženkt! Nukrito ji nuo spintos, trenkėsi į žemę ir sudužo į druzgus, o variokai tik šoko ir šokinėjo: patys smulkieji sukučiu sukosi, didesnieji ratais riedėjo, ypač vienas sidabrinis dičkis — tas taikstėsi stačiai į platųjį pasaulį išdumti. Ir jis išdūmė, žinoma, ir visi jie išlakstė po pasaulį, o piniginės kiaulės šukės nukeliavo į šiukšliadėžę, o ant spintos jau rytojaus dieną stovėjo nauja piniginė kiaulė iš molio. Ji dar neturėjo savyje nė vieno varioko, užtat nė barškėti negalėjo ir panėšėjo į kitus, bet, šiaip ar taip, ji jau buvo kiaulė, ir dar piniginė — o to ir gana.

Ibas ir Christinutė



ilkeborgo miške, netoli Gudeno upės, stūkso ilgas žemės kauburys, nelyginant koks pylimas, žmonių vadinamas Kraigu. Prie jo prigludusi iš vakarų pusės, stovėjo — berods, ir dabar tebestovi — smulkaus ūkininko sodyba, aplink ją — liesų dirvų truputis. Menkas čia teužauga javas, smėlio gerai neuždengia.

Šit kaip buvo prieš keliolika metų. Žmonės, kurie čia gyveno, dirbo savo mažą sklypelį, laikė tris avis, vieną kiaulę ir du jaučius, žodžiu, vertėsi, kaip sakoma, iškenčiamai, jei gali iškęsti su tiek, kiek gauni. Būtų ištekę ir porą arklių laikyti, bet jie, kaip ir kiti tenykščiai ūkininkai, sakė, kad „arklys pats save suėda“, atseit, kiek užpelno, tiek pats ir suvalgo. Jepe-Jensas vasarą dirbo savo laukelyje, o žiemą mikliai klumpes drožė. Jis turėjo ir padėjėją, berną samdininką, tai tas ypač puikus buvo drožėjas: jo klumpės buvo ir tvirtos, ir lengvos, ir fasoną turėjo. Dirbo juodu avalynę, drožė šaukštus bei samčius ir taip pelnėsi skatiką. Negalėjai sakyti, kad Jepe-Jenso namai — skurdžių kiemas.

Ibas, mažas septynmetis berniukas, vienintelis vaikas namuose, sėdėjo, žiūrėjo, kaip drožia klumpes, ir pats, ėmęs pagaliuką, drožinėjo, kartais ir pirštą įsipjaudavo. Sykį jis

nudrožė dvi pliauskutes ir padarė kažką panašaus į porą mažų klumpikių. Tas jis sakėsi norįs padovanoti Christinutei, mažiukei valtininko dukrytei. Ji buvo tokia smulkutė ir tokio dailaus sudėjimo, kaip ponų vaikas; jei ji būtų vilkėjusi gerais drabužėliais, siūtais jos ūgiui, tai niekas nebūtų manęs, kad ji — grytelninkų vaikas iš Seiso tyrlaukio. Ten gyveno jos tėvas, našlys, pelnęsis duoną iš malkų vežiojimo: prikrauna, būdavo, valtį miške malkų ir veža jas į Silkeborgo ungurių tvenkinius, o kad kokioj, tai ir toliau dar, net į Randersą. Jis neturėjo prie ko palikti Christinutės, užtat ji bemaž visuomet būdavo valtyje arba miške tarp viržių ir mėlynių, o jei jis plaukdavo toliau, tai ją, vieneriais metais jaunesnę už Ibą, nuvesdavo pas Jepe-Jensą pabūti.

Ibas ir Christinutė labai gerai sutardavo ir žaisti, ir valgyti. Juodu rausdavosi po smėlį, ropinėdavo, lipinėdavo ir duodavosi visur aplinkui, o sykį įsidrąsinę nudrožė sau vienudu ant pat kauburio viršaus, paskui dar ir gerokai į mišką; ten rado slankos kiaušinius, ir tai buvo didelis įvykis.

Ibas dar niekuomet nebuvo buvęs Seiso tyrlaukyje nei ežerais į Gudeno upę plaukęs, bet šit sykį pasitaikė proga: valtininkas pasikvietė jį drauge keliauti ir jau iš vakaro parsivedė į savo namus.

Ant malkų šūsnių, aukštai sukrautų valtyje, abu vaikai sėdėjo jau nuo ankstaus ryto ir valgė duoną su mėlynėmis. Valtininkas ir jo padėjėjas stūmėsi kartimis, ir jie greitai važiavo pavandeniui, per ežerus, tartum visiškai užžėlusius mišku ir nendrėmis, tik visur atsirasdavo koks nors vandens takas, kad ir senais medžiais išvien aplinkęs, ir ąžuolai viršum jo atkišę laikė šakas nusilupusiom žievėm, tartum rankoves pasiraitę, rodė savo nuogas, gumbuotas rankas; senų alksnių būriai, srovės nuo kranto atskirti, šaknijosi tvirtai į dugną ir atrodė it mažos miško salelės; vandens lelijos suposi ant vandens — nuostabi tai buvo kelionė!

Galiausiai atvažiavo į ungurių tvenkinius, kur vanduo pro užtvaras šniokštė — va čia tai buvo ko pasižiūrėti Ibui ir Christinutei!

Tais laikais dar tenai nebuvo fabriko, nebuvo net ir kaimo, buvo tik sena ungurių augykla, ir ta pati nedidelė; vietovę gyvino tik vandens šniokštimas ir laukinių ančių riksmas. Pristatęs kur reikėjo malkas, Christinutės tėvas pirko didelį ryšulį ungurių ir mažą paskerstą paršiuką, sudėjo viską į pintinę ir pastatė valties užpakalyje. Tada plaukė namo, prieš vandenį, bet kad vėjas buvo palankus, tai jie iškėlė bures ir važiavo sau kaip su pora arklių.

Kai atvažiavo į tą pamiškės vietą, iš kur visai arti buvo į padėjėjo namus, jis ir Christinutės tėvas išlipo ir nuėjo, prisakę vaikams ramiai būti ir neišdykauti. Tik kur tau vaikai iškęs — jie tuoj atidarė krepšį, kur buvo mėsa ir unguriai, ėmė žiūrinėti paršiuką ir traukti jį vienas kitam iš rankų, susivaržė, o paršiukas tuo tarpu kliunkt į vandenį, vanduo jį pagavo ir nunešė. Tai buvo baisus dalykas!

Ibas šoko lauk iš valties ir bėgo, o iš paskos vijosi Christinutė.

— Imk ir mane kartu! — rėkė ji, ir kaip mat abu atsidūrė kažin kur krūmuose, nebematė nei valties, nei upės. Jie bėgo ir bėgo. Pagaliau Christinutė pargriuvo ir ėmė verkti. Ibas ją prikėlė.

— Eikš, eikš! — sakė jis. — Aure tenai jau mūsų namai.

Tačiau tenai nebuvo jų namų. Jie ėjo vis tolyn ir tolyn, per pernykščius lapus, per sausas nubyrėjusias šakeles, jos traškėjo po jų kojomis. Šit kažkas smarkiai suriko, jie sustojo ir klausėsi; paskui suklykė erelis, tas jo klyksmas buvo bjaurus, ir jie labai išsigando, bet priešais juos, miško gilumoje, augo gražiausios mėlynės, baisi daugybė, tai kaip čia neimsi jų raškyti, ir raškė jas, ir valgė, ir išsiterliojo burnas ir skruostus. Šit vėl išgirdo šaukiant.



— Dabar gausim lupti už paršiuką! — tarė Christinutė.

— Einam pas mus namo, — sakė Ibas, — mūsų namai va čia, miške.

Ir jie ėjo toliau. Išėjo į kelią, bet namo tas kelias jų neparvedė. Sutemo naktis, ir jie labai bijojo. Aplinkui buvo tylu, net ausys spengė, o tą tylą draskė tiktai klaikūs apuokų šūksniai ar kažkokių nepažįstamų paukščių balsai. Galiausiai jie sutūpė krūmų tankynėje, Christinutė verkė, ir Ibas verkė, o gerokai paverkę, atgulė ant lapų ir užmigo.

Saulė buvo jau pakilusi aukštai, kai jie pabudo. Jiems buvo šalta, bet šalimais ant kalniuko gražiai švietė saulė pro medžius, ten, manė Ibas, jie galėsią apšilti, iš ten ir jo tėvų namai būsią matyti. Tačiau jie buvo toli nuo namų, visai kitame miško šone. Jie užlipo ant kalniuko ir atsidūrė prie stataus kriaušio į skaidrų, vaiskų ežerą. Tame ežere žuvys plaukiojo guotais, saulės spindulių apšviestos. Tai buvo jiems visai netikėta. Čia pat augo dideliausias lazdynų keras, aplipęs riešutais, kai kurios kekės — net po septynis riešutus. Jie raškė juos ir triauškė, ir valgė minkštučiukus branduoliukus, ką tik pradėjusius bręsti — ir čia vaikus ištiko dar viena staigmena, dar vienas išgąstis: iš krūmo išlindo sena aukšta moteris tamsiai įrudusiu veidu ir blizgiai juodais plaukais, o jos akių baltymai blykčiojo kaip negro. Už pečią ji turėjo ryšulėlį, rankoj — ilgą gumbuotą lazdą. Ji buvo čigonė. Vaikai ne iš karto suprato, ką ji kalba. Ji išsitraukė iš kišenės tris didelius riešutus ir sakė, kad tuose riešutuose esama puikiausių daiktų, tai esą burtų riešutai.

Ibas pažiūrėjo, pažiūrėjo į tą moteriškę, mato, kad ji nėmaž nepikta, įsidrąsino ir paklausė: gal ji tuos riešutus jiedviem atiduosianti? Moteriškė atidavė tuos ir nuo lazdyno prisiskynė pilną kišenę naujų.

Ibas ir Christinutė žiūrėjo akis išpūtę į tuos tris burtų riešutus.

— Gal šitame yra vežimas ir arkliai pakinkyti? — klausė Ibas.

— Jame yra aukso karieta, aukso arkliais kinkyta! — atsakė moteriškė.

— Tai duok jį man, — tarė Christinutė. Ibas atidavė, o moteriškė tą riešutą įrišo į Christinutės kaklaskarės kampą.

— O šitame gal yra tokia daili skarytė, kaip toji ant Christinutės kaklo? — klausė Ibas.

— Jame yra dešimt kaklaskarių! — atsakė moteriškė. — Jame daug gražių drabužių, skrybėlaičių ir kojinių.

— Tai ir šito reikia man! — tarė Christinutė, o Ibas atidavė jai ir antrą riešutą. Trečias buvo mažiukas ir pajuodęs.

— Šitą tu turėk sau, — tarė Christinutė, — bet jis irgi gražus.

— O kas jame yra?

— Pats gerumas tau! — atsakė čigonė.

Ir Ibas laikė riešutą suspaudęs.

Moteriškė pažadėjo išvesti vaikus į kelią, kad galėtų pareiti namo, ir jie ėjo, tik, bėda, visai į kitą pusę negu reikėjo. Ir visgi negalima tos moteriškės kaltinti, kad norėjusi vaikus pavogti.

Po mišką bemaklinėdami, vaikai sutiko eigulį Kreną, tas pažino Ibą ir padėjo jiedviem parsigauti į namus, kur dėl jų jau labai rūpinosi ir nerimavo. Jiems atleido kaltes, nors buvo užsipelnę gauti gerai į kailį — viena, kam paršiuką įmetė į vandenį, antra, kam pabėgo.

Christinutė parsirado namo, tyrlaukio grytelėn, o Ibas liko miško trobelėje. Pirmas darbas, ką jis paveikė vakare, buvo sutriuškinti riešutą, kuriame glūdėjo „pats gerumas“ jam. Jis padėjo riešutą tarp durų ir staktos, duris spustelėjo, riešutas trekštelėjo, tačiau branduolio jame nerado — jis buvo pilnas tokių miltelių, kaip ir šniaukščiamosios ta-

bokos ar durpžemio: jis buvo kirmėlės aplankytas, kaip žmonės sako.

„Taip reikėjo ir manyti, — galvojo Ibas, — kurgi čia tokiame mažame riešute sutilps kokie gerumai! Ir Christinutė iš anų dviejų riešutų negaus nei gražių drabužių, nei aukso karietos!“

Atėjo žiema, atėjo Nauji metai.

Ir dar praėjo keletas metų. Užėjo sykį valtininkas pas Ibo tėvus ir papasakojo, kad Christinutė jau turinti išvykti sau duonos pelnytis, kad ją tikra laimė pasitikusi, nes atitenkanti į geras rankas, stojanti tarnauti pas turtingus žmones: tik pamanyti — ji tarnausianti vienuose užeigos namuose Herningo apygardoje, vakarų pusėje; iš pradžių ji būsianti šeimininkės parankinė, o vėliau, jei patiksianti, jie ją ten ir pasilaikysią.

Šit Ibas ir Christinutė, jau kadai vadinami sužadėtiniais, gavo atsisveikinti. Atsisveikindama ji pasirodė tebeturinti tuos du riešutus, gautus iš jo tada, kai abu miškan pabėgę buvo, ji sakėsi tebesauganti savo drabužių skrynelėje ir porą klumpaičių, kurias jis dar mažas berniukas jai nudrožęs ir padovanojęs. Po to jie persiskyrė.

Ibas liko motinos namuose, nes tėvas buvo miręs, motina jį vieną beturėjo. Vasarą jis dirbdavo savo mažą žemelę, o šiaip droždavo medines klumpes — puikus meistras iš jo išėjo.

Retkarčiais teateidavo žinių apie Christinutę, ir tai tik per pašto vežiotoją arba per ungurių augintojus: jai sekėsi gerai pas tuos turtingus užeigos šeimininkus, o paskui ji pati atsiuntė laišką savo tėvui su sveikinimais Ibui ir jo motinai; laiške buvo parašyta, kad ji gavusi dovanų iš savo ponų šešerius naujus marškinius ir gražią suknią. Tokios žinios, suprantama, buvo geros.

Kitą pavasarį, vieną gražią dieną, pasibeldė kas į Ibo ir jo motinos duris — tai buvo valtininkas su Christinute: ji atvažiavo pas tėvą paviešėti vieną dieną. Pasitaikė proga su kažkuo važiuoti iki Temo ir atgal, ir Christinutė ja pasinaudojo. Ji buvo graži kaip tikra panelė, vilkėjo dailiais drabužiais, gerai pasiūtais, puikiai jai tinkančiais. Šit ji stovėjo išsipusčiusi, o Ibas — su palaikiais šiokiadieniais drabužiais. Jis neįstengė nė žodžio pratarti. Paėmė, tiesa, jos ranką, bet burnos atverti taip ir nesugebėjo. Tą užtat sugebėjo Christinutė — ji šnekėjo, pasakojo, čiauškėjo ir pabučiavo Ibą tiesiai į lūpas.

— Argi tu manęs nebepažįsti? — sakė ji.

Tačiau net ir tada, kai juodu vienudu pasiliko ir jis tebelaikė josios ranką, viso labo jis tesugebėjo pasakyti tiek:

— Tu besanti pasidariusi visai kaip tikra ponia, o aš toks apdriskęs! O Christinute, kaip daug aš mąsčiau apie tave ir apie senus laikus!

Ir juodu, laikydamiesi už rankų, užkopė ant aukšto kauburio ir žiūrėjo į kitą Gubeno upės pusę, į Seiso tyrlaukį su viržynų kupstais, ir Ibas nekalbėjo nieko. Tik kai jau skyrėsi, jam tapo aišku, kad Christinutė turi būti jo žmona — juk jau vaikystėje juos sužadėtiniais vadino; jam taip rodėsi, jog juodu yra tikra sužadėtinių pora, nors nė vienas apie tai neprasitarė.

Vos valandą kitą jie begalėjo kartu pabūti, kol ji turės išeiti į Temą, iš kurio rytoj anksti rytą grįš vežimas į vakarus. Tėvas ir Ibas palydėjo ją iki Temo, buvo šviesi mėnesiena, ir kai jie nuėjo į vietą, Ibas tebelaikė jos ranką ir vis negalėjo jos paleisti. Akys jam blizgėjo, žodžiai ritosi sunkiai, o betgi kiekvienas jo žodis ėjo iš pat širdies.

— Jei tu dar ne per daug pripratusi prie poniško gyvenimo, — kalbėjo jis, — ir manai, kad galėtum gyventi mūsų motinos namuose su manim, kaip savo vyru, tai mudu kada

nors būsim vyras ir žmona!.. bet mes galim juk dar palaukti.

— Na taip, pažiūrėkim dar kurį laiką, Ibai! — tarė ji ir paspaudė jam ranką, o jis pabučiavo ją į lūpas. — Aš pasitikiu tavim, Ibai, — kalbėjo Christinutė, — ir manau, kad tu patinki man; bet duok man dar gerai pagalvoti!

Ir tada juodu persiskyrė.

Ir Ibas pasakė valtininkui, kad jis ir Christinutė nūnai esą kaip ir susižadėję, o valtininkas sakė niekad nė nemanęs kitaip. Jis parlydėjo Ibą namo ir pernakvojo pas jį, bet apie susižadėjimą daugiau nebekalbėjo.

Vieneri metai praėjo. Dviem laiškais apsikeitė Ibas ir Christinutė. „Ištikimas — ištikima — iki grabo lentos!“ — taip buvo pasirašyti laiškai.

Sykį atėjo pas Ibą valtininkas, atnešė jam labų dienų nuo Christinutės; ką daugiau dar jis turėjo pasakyti, žodžiai per dantų slenkstį ritosi itin lėtai, bet pasirodė, kad Christinutei sekasi gerai, geriau negu gerai, juk ji graži mergaitė, vertinama ir gerbiama. Užeigos šeimininkų sūnus Kopenhagoj tarnauja kontoroj, turi kažkokią ten didelę vietą, jis buvo parvažiavęs apsilankyti, tai jam labai patiko Christinutė, ir jis Christinutei krinta į akį, jo tėvai irgi nieko prieš neturėtų, bet, va, Christinutei širdis labai nerami dėl to, kad Ibas apie ją taip daug galvoja, užtat ji mano atstumti savąją laimę, — užbaigė valtininkas.

Ibas iššyk nepratarė nė žodžio, tik išblyško kaip drobė, labai pamažu papurtė galvą ir po to tarė:

— Ne, Christinutė neturi atstumti savosios laimės.

— Tai parašyk jai porą žodžių! — tarė valtininkas.

Ir Ibas ėmėsi rašyti, tik jam nesisekė taip žodžius rikiuoti, kaip norėjosi, jis rašė ir braukė, ir plėšė — betgi rytą laiškas Christinutei buvo baigtas. Štai jis:

„Tavo laišką tėvui aš skaičiau ir iš jo matau, kad Tau viskas gerai einasi ir gali pasidaryti dar geriau. Pasiklausk savo širdies, Christinute, ir apsisvarstyk gerai, kas Tavęs laukia, jei ištekėsi už manęs: ką aš turiu, yra menkniekis. Tu negalvok apie mane arba apie mano dalią, galvok tik apie savo pačios gerovę. Su manim Tu nesi susirišusi pasižadėjimu, o jei jį man davei savo širdyje, tai aš Tave nuo jo atleidžiu. Visokeriopa laimė tegu lydi Tave, Christinute! O mano širdžiai Dievulis suteiks paguodą.

Visados Tavo nuoširdus draugas Ibas."

Laišką parašė, išsiuntė, ir Christinutė jį gavo.

Šv. Martyno dieną buvo paskelbti užsakai parapijos bažnyčioj, taip pat ir Kopenhagoj, kur gyveno jaunikis. Tenai ir ji nuvažiavo su šeimininke, nes jaunikis, dėl daugybės svarbių savo reikalų, negalėjo taip toli, net į Jutlandiją, atvažiuoti. Christinutė, kaip buvo sutarta, pasimatė su savo tėvu Fundero kaime — pro ten ėjo jos kelias, ten ir jam arčiausia buvo atvykti. Čia jie susitiko, čia ir atsisveikino.

Paskui valtininkas apie tai prasitardavo kartais, tačiau Ibas neatsiliepdavo nė vienu žodžiu. Jis toks susimąstęs pasidarė, sakydavo jo senutė motina. Taip, susimąstęs, tad mąstė ir apie anuos tris riešutus, kuriuos dar vaikas būdamas gavo dovanų iš čigonės ir kurių du atidavė Christinutei. Tai buvo burtų riešutai, viename slypėjo aukso karieta su arkliais, kitame puikūs rūbai — še, ir įvyko burtai! Visas tas prašmatnybes ji dabar gavo tenai, Kopenhagoje. Jai išsipildė pranašystė! O jam riešute radosi juoda žemė. „Pats gerumas" jam, sakė čigonė — na taip, ir tai išsipildė! Juoda žemė jam — pats gerumas. Jis dabar suprato aiškiai, kaip reikėjo permanyti tos moteriškės žodžius: juodoje žemėje kai užkas, tai ir bus jam pats gerumas.

Praėjo ir metai, ir kiti — nedaug jų praėjo, bet ilgi atrodė Ibui. Senieji užeigos šeimininkai numirė, pirma vienas, paskui ir antras, ir visas turtas, keli tūkstančiai talerių,

atiteko sūnui. Taip, dabar Christinutė jau galės turėti ir aukso karietą, ir daug puikių rūbų.

Dar po to praslinko dveji ilgi metai, o laiško nuo Christinutės vis nebuvo ir nebuvo, o kai pagaliau tėvas sulaukė vieno, tai matėsi, kad rašytas jis anaiptol nebe laimėj ir džiaugsme. Vargšė Christinutė! Nei ji, nei jos vyras nemokėjo valdyti turto, kaip jis jiems lengvai atėjo, taip dar lengviau išėjo, gerovės neatnešė, nes patys tuo nepasirūpino.

O viržiai čia žydėjo, čia stagarais šiurpsojo, ir daugelio žiemų vėjai vaikė sniegą po Seiso tyrlaukį, pustė jį per Kraigo kauburį, kurio užuovėjoj gyveno Ibas. Pavasario saulė pakilo, ir Ibas smeigė žagrę į žemę, ir užsidūrė, kaip jis manė, ant akmens, bet žagrė išvertė iš žemių tokią lyg juodą skiedrą susiraičiusią, bet, kai paėmė į rankas, matė, kad tai metalas, o ten, kur žagrės nubruožta, blankiai blizgėjo. Tai buvo sunki, didelė aukso apyrankė iš žilų žilosios senovės — mat Ibas čia aptiko milžinkapį, jame nepaprastai brangius papuošalus rado. Parodė juos kunigui, tas pasakė, koks vertingas yra šis radinys, tada Ibas nuėjo pas apskrities viršininką, tas tuoj davė žinią į Kopenhagą, o Ibui patarė pačiam pristatyti brangųjį radinį.

— Tu radai žemėje patį gerumą — geriausia, ką galėjai rasti! — kalbėjo apskrities viršininkas.

„Patį gerumą! — galvojo Ibas. — Pats gerumas man — žemėje! Tai, žiūrėk, čigonė teisybę sakė, jei jau čia pats gerumas!“

Ir Ibas Orhuso laivu nuplaukė į karališkąją Kopenhagą. Jam, lig tol plaukusiam tik Gudeno upe, buvo tai lyg kelionė per vandenynus. Kopenhagą pasiekė. Jam išmokėjo visą rastojo aukso vertę, tai buvo didelė suma, šeši šimtai talerių. Ir šit Ibas, kurio namai miške palei Seiso tyrlaukį, išėjo pasivaikščioti po didelę, klaidžią Kopenhagą.

Kaip tik tą vakarą, kai su vienu laivininku buvo susitaręs grįžti į Orhusą, Ibas pasiklydo gatvių raizginyje ir nu-

ėjo į kitą pusę negu reikėjo: perėjęs kažkokį tiltą, jis atsidūrė Kristijono uoste, užuot atsiradęs ant pylimo prie Vakarinių vartų. Jis, beje, ir ėjo į vakarus, tik ne tuo ruožu. Žmonių nieko gatvėse nebuvo. Tik šit iš vienų skurdžių namų išėjo visiškai maža mergytė. Ibas pasiklausė kelio. Mergytė sumikčiojo, pažiūrėjo į jį ir ėmė labai verkti. Jis klausė, kas gi yra, ko ji taip verkia. Mergytė sakė kažką, bet jis nesuprato. Kai juodu paėjo po žiburiu ir mergytės veidukas atsidūrė šviesoj, Ibas didžiai nustebo: mažoji mergytė buvo kaip gyva Christinutė, kokią jis atminė iš vaikystės.

Ir jis ėjo su ta mergyte į skurdžius namus, siaurais klibančiais laiptais, į palėpės kamarėlę su žulsniomis lubomis. Toje kamarėlėje buvo labai slogus, blogas oras, šviesa nedegė, viename kampe kažkas vaitojo ir sunkiai alsavo.

Ibas įbrėžė degtuką. Ten gulėjo tos mergytės motina varganame patale.

— Gal jums galėčiau kuo padėti? — klausė Ibas. — Mažytė atvedė mane, bet aš nieko mieste nepažįstu. Gal yra kaimynų, gal šiaip ką galėčiau pašaukti?

Ir jis pataisė patogiau ligonės galvą.

Ten buvo Christinutė iš Seiso tyrlaukio.

Jau kiek metų namie prie jo nebuvo minimas jos vardas, idant jam nurimusios širdies nedrumstų, juoba kad ir paskalos, ir tikros žinios apie jos būklę ateidavo tik prastos. Didelė suma, paveldėta po tėvų, susuko jos vyrui galvą visiškai: jis metė tarnybą, nors turėjo gerą vietą, pusę metų trankėsi po svetimus kraštus, pargrįžo, pridarė skolų, o vis tiek gyveno plačiai; vežimas krypo, krypo ir galų gale apsivertė. Buteliuko draugai, kurių jis tiek daug turėjo, dabar sakė, kad ir gerai jam taip, užtat kad gyvenęs kaip tikras pusgalvis. Pagaliau vieną rytą rado jo lavoną Pilies parko kanale.

Christinutė jau buvo bemaž mirties glėbyje. Jos mažylis kūdikis, gerovėje išnešiotas, varge pagimdytas, vos

kelių savaičių atgulė į kapus, o dabar ir Christinutė buvo arti to — ji sirgo mirtinai, visų apleista skurdžioje kamarėlėje, tokiame skurde, kurį gal būtų atlaikiusi anose dienose, kai Seiso tyrlauky gyveno, kurį tačiau juo skaudžiau juto dabar, prie gerovės pripratusi. Vyriausioji jos duktė, irgi Christinutė, kentė su ja kartu badą ir nedalią, ji ir Ibą čionai atvedė.

— Siaubas ima, kas bus su ta mano mergyte, kai aš numirsiu, — dejavo ji, — kur ji pasidės, vargeli mano! — daugiau ji nieko nebeįstengė pasakyti.

Ibas įbrėžė dar vieną degtuką, rado žvakigalį, uždžibino jį ir apšvietė skurdžią kamarėlę.

Ibas pažiūrėjo į mažą mergytę, pagalvojo apie Christinutę, apie tai, kaip ji jauna buvo; dėl Christinutės jis galėjo ir šį svetimą vaiką pamilti. Mirštančioji žiūrėjo į jį, jos akys darėsi didesnės ir didesnės — gal ji pažino jį? To jis nesužinojo, nė žodžio jis negirdėjo ištariant.

Šit mes ir vėl miške, kur Gudeno upė teka, kur netoli ir Seiso tyrlaukis. Oras rūškanas, viržiai seniai nužydėję, vakarų vėtros plėšo nuo medžių geltonus lapus ir gena juos į upę, per tyrlaukį, kur palaikė grytelė tebestovi, tik joje gyvena jau svetimi žmonės. O Kraigo pašonėje, didelių medžių užuovėjoj, namelis išbaltintas, naujai išdažytas, kambary kūrenasi koklinė krosnelė, dega joje durpės, tame kambaryje saulė šviečia iš vaiko akių, pavasariška vieversio giesmė skamba iš vaiko šnekų, kurias čiauška raudona šypsanti burnytė, ten yra gyvenimas, džiaugsmas, ten yra Christinutė. Ji sėdi ant Ibo kelių. Ibas jai ir tėvas, ir motina, kurių vaizdas jai išblėso, kaip sapno reginys išblėsta ir mažam, ir dideliam. Ibas sėdi gražioje padabintoje pirkioje, jis pasiturintis žmogus, o mergytės mama ilsisi beturčių kapinėse Kopenhagoje.

Ibas turi pinigų skrynutėje, turi, kaip sakoma, aukso iš žemės, o be to, jis turi ir Christinutę.

TURINYS

GRAŽIAUSIOS ANDERSENO PASAKOS
II dalis

Redaktorius *Viktoras Vaitkūnas*
Iliustravo *Dalia Dapkutė*

SL 888. 1998 04 06. 10,53 leidyb. apsk. l. Užsak. Nr. 258.
„Vaigos" leidykla, K. Škirpos 15—17, 3043 Kaunas.
Spausdino AB „Vilspa", Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius..
Sutartinė kaina 9,70 LT

